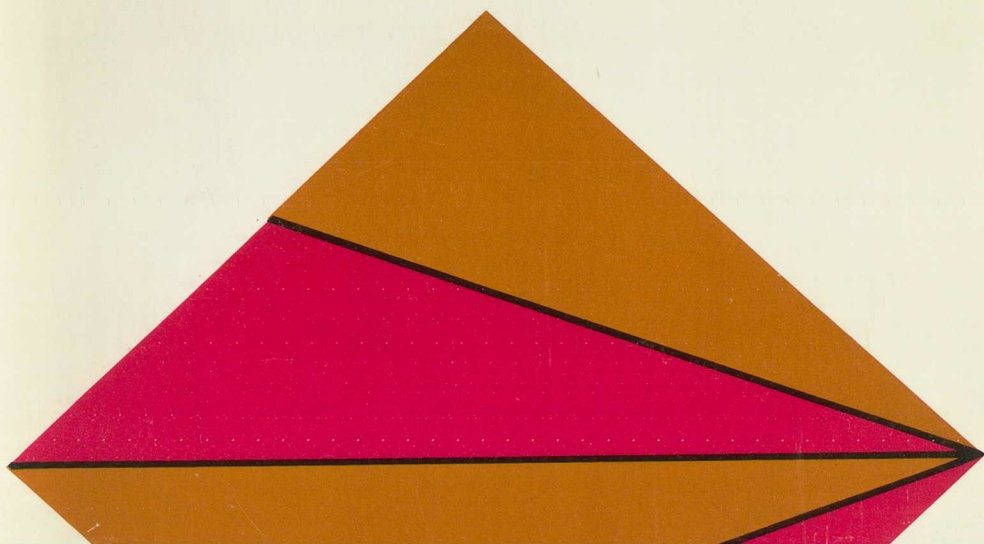

Ref

Rationellare girohantering

*Betänkande av utredningen rörande förhållandet
mellan bankgiro och postgiro*

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2013

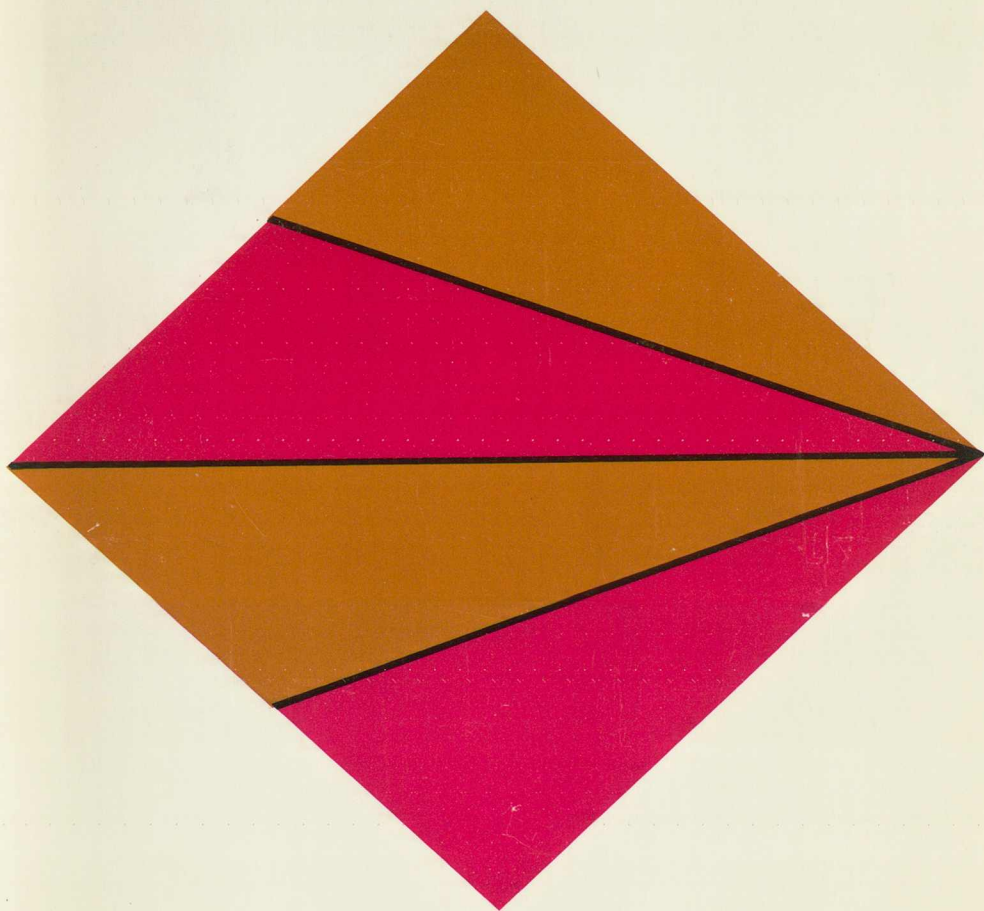
National Library
of Sweden

SOU 1979:35

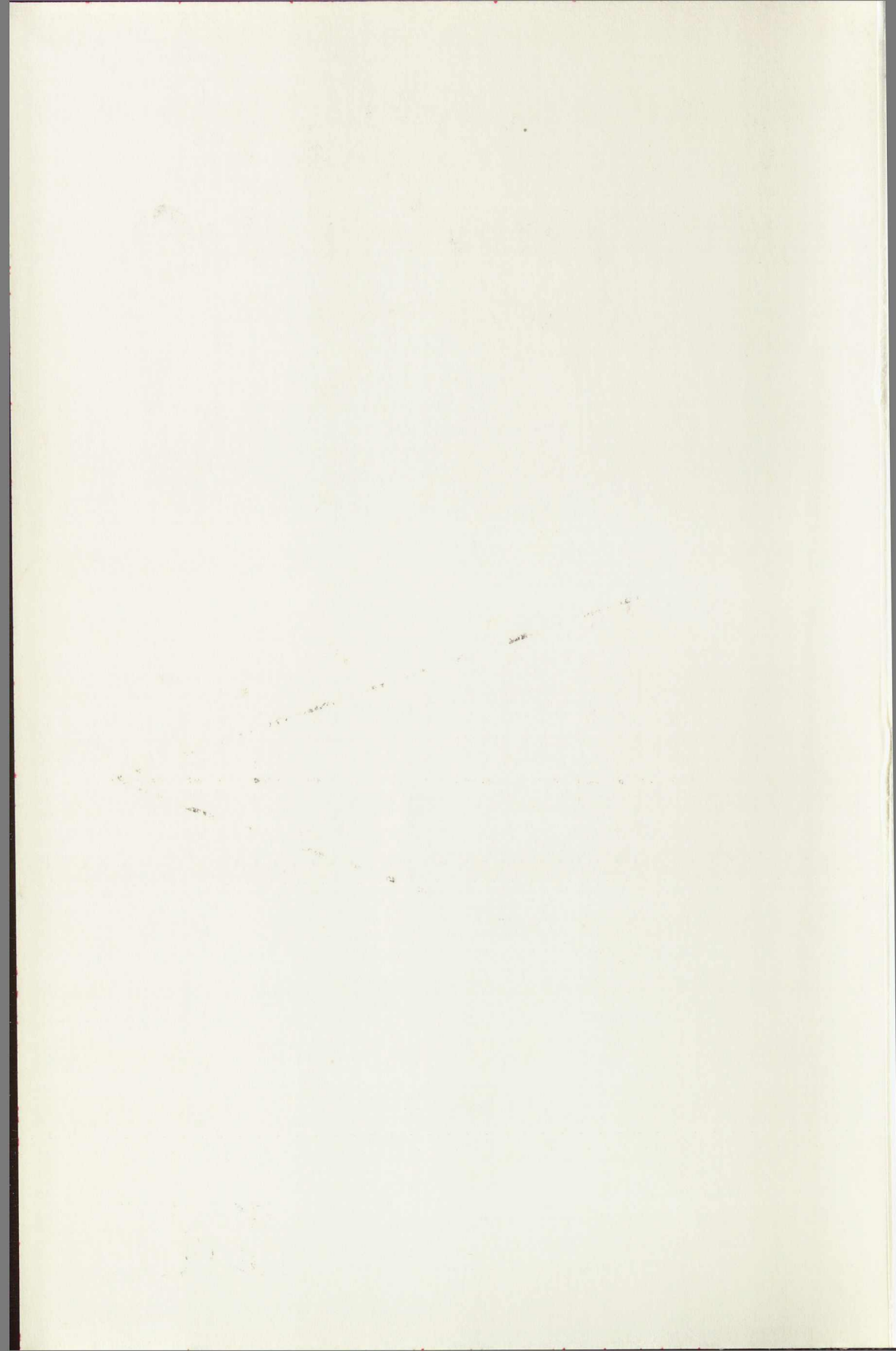
Ref

Rationellare girohantering

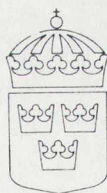
*Betänkande av utredningen rörande förhållandet
mellan bankgiro och postgiro*

SOU 1979:35

19
10

Statens offentliga utredningar
1979:35
Ekonomidepartementet

Rationellare girohantering

Betänkande av utredningen rörande förhållandet
mellan bankgiro och postgiro

Stockholm 1979

Omslag Kurt Simons
Jernström Offsettryck AB

ISBN 91-38-04929-5
ISSN 0375-250X
Gotab, Stockholm 1979

Till Statsrådet och Chefen för ekonomidepartementet

Genom regeringens beslut den 10 november 1977 bemyndigades chefen för ekonomidepartementet att ändra uppdraget för utredningen rörande förhållandet mellan bankgiro och postgiro (Fi 1970:70) och nya direktiv utfärdades. Med stöd av Kungl. Maj:ts och regeringens bemyndiganden den 30 december 1969 och den 25 november 1977 tillkallade departementschefen därefter den 15 februari 1978 generaldirektören Sten Walberg som särskild utredare och byrådirektören Sven-Olof Wärnsund som sekreterare.

Med stöd av ovan nämnda bemyndiganden tillkallade departementschefen vidare den 22 februari 1978 följande personer att ingå i utredningen som experter, nämligen direktören i Bankgirocentralen Ingvar Anderberg, överdirektören i riksskatteverket Eric Hallman, byrådirektören i riksrevisionsverket Sven Lindeberg, chefen för postgirot Gösta Nilsson samt direktören i bankinspektionen Gösta Telestam.

Utredningen får härmed vördsamt överlämna sitt betänkande Rationellare girohantering.

Särskilda yttranden har avgivits av experterna Ingvar Anderberg och Gösta Nilsson.

Stockholm den 11 maj 1979

Sten Walberg

/Sven-Olof Wärnsund

Innehåll

Sammanfattning	9
Författningsförslag	13
Kapitel 1 Inledning	15
Kapitel 2 Tidigare behandling av frågan om förhållandet mellan bankgiro och postgiro	19
2.1 Inledning	19
2.2 Uppdelningen av Postbanken	19
2.3 Ersättningsfrågan	20
2.4 Frågan om postverkets service till övriga banker	21
2.5 Bank- och postgiro- rörelsen	21
2.6 Näringsutskottets betänkande	21
2.7 Motion angående betalning av överskjutande skatt	21
2.8 Statliga myndigheters skyldighet att i vissa fall anlita PKbanken	22
2.9 Riksskatteverkets och statskontorets promemoria	24
2.10 Tilläggsdirektiven till utredningen rörande för- hållandet mellan bankgiro och postgiro	24
Kapitel 3 Postgirot - en översikt	25
3.1 Starten av postgirot	25
3.1.1 Utredningar 1917-1925	25
3.1.2 Räntefrågan	26
3.1.3 Kontobokföringen	27
3.2 Postgirots organisation före 1974-07-01	27
3.3 Postgirot efter 1974-07-01	27
3.3.1 Uppdelningen av Postbanken	28
3.3.2 Postgirots verksamhet	29

3.3.2.1	Organisation	29
3.3.2.2	Centraliserad bokföring	29
3.3.2.3	Personal	29
3.3.2.4	Datorutrustning	30
3.3.2.5	Postgirots produkter	30
3.4	Postgirots entreprenadåtagande	46
3.4.1	Produktion	46
3.4.2	Ersättningsfrågan	47
3.5	Betalningsförmedlingen - volymer	47
Kapitel 4 Postverkets prestationsplikt		49
Kapitel 5 Förhållandet mellan postverket och PKbanken		53
5.1	Bakgrund	53
5.2	Postgiromedlens förvaltning	53
5.3	Räntebärande postgirokonton	55
5.4	Postgirokonto med kredit	55
5.5	Personkontorörelsen	56
5.6	PKbankens utnyttjande av postverkets tjänster	56
5.7	Ledningssamverkan	58
Kapitel 6 Bankgiro - en översikt		59
6.1	Starten av bankgirot	59
6.2	Organisation m.m.	60
6.2.1	Konsortiet bankgirocentralen (BGC)	60
6.2.2	Personal	62
6.2.3	Datorutrustning	62
6.3	Bankgirots huvudfunktioner	62
6.3.1	Girering, inbetalning, utbetalning	62
6.3.2	Decentraliserad bokföring	63
6.4	Bankgirots betalningsförmedling	63
6.5	Rutiner i bankgirot	64
6.5.1	Betalningsavsändaren och hans bankkontor	64
6.5.2	BGC	65
6.5.3	Betalningsmottagaren och hans bankkontor	67
6.6	Blanketter, avgifter m.m.	68
6.6.1	Blanketter	68
6.6.2	Transaktionsavgifter	69

6.7	Datatjänster	69
6.7.1	Allmänt	69
6.7.2	Integreringsservice för avgående betalningar	70
6.7.3	OCR-service	71
6.7.4	Automatiskt bankgiro	73
6.8	Informationsverksamhet	75
6.8.1	Bankgirokatalogen	75
6.8.2	Övrigt	75

Kapital 7 Banktransaktioner på posten och posttransaktioner

i bank 77

7.1	Inledning	77
7.2	Inlösen av bankernas respektive postens utbetalnings- handlingar	78
7.3	Postgiroinbetalningar i bank - bankgiroinbetalnings- avi på posten	78
7.4	Gireringar med postgiroinbetalningskort via bankgi- rot - gireringar med bankgiroinbetalningsavier via postgirot	79
7.5	Överföring av pengar från bankkonto till postgiro- konto och vice versa	79
7.6	Uttag av kontanter från eget konto	81
7.7	Statistik	82

Kapitel 8 Det statliga betalningsväsendet 83

8.1	Bakgrund	83
8.2	Myndigheterna och statsverkets checkräkning i riks- banken	84
8.3	Inbetalningar	88
8.4	Utbetalningar	89
8.5	Det statliga betalningsväsendet i krig	90
8.6	Betalningar över bankgiro	90
8.7	Den statliga inlåningen i postgirot	91

Kapitel 9 Överväganden och förslag 95

9.1	Uppdraget	95
9.2	Förutsättningar	96
9.3	Brister i nuvarande system	99
9.4	Riktlinjer för en reform	100

9.5	Återbetalning av överskjutande skatt	115
9.6	Inbetalning av skatt	119
9.6.1	Debiterade skatter	119
9.6.1.1	Betalning via postanstalt/postgiro	119
9.6.1.2	Betalning via bank/bankgiro	120
9.6.2	Genom skatteavdrag innehållna skatter	124
9.6.3	Slutsatser	126
9.7	Tidpunkt för betalning över giro	126
9.8	Vissa tekniska frågor	129
	Särskilda yttranden	133

Sammanfattning

Utredningen har haft att utgå från att det även i framtiden skall finnas två med varandra konkurrerande girosystem. Enligt vad utredningen funnit medför konkurrensen dem emellan i själva verket stora fördelar. Den har främjat en teknisk och kommersiell utveckling inom båda systemen som inger respekt. Dock föreligger vissa brister i det samlade serviceutbudet från de båda girosystemen. Bristerna tar sig bl.a. uttryck i att, med åtskilliga undantag (jfr 7), banktransaktioner inte kan ske på posten och posttransaktioner inte kan ske i bank och att någon direktförbindelse inte finnes mellan de båda girosystemen.

Av de mål för utredningen som angivits i tilläggsdirektiven har utredningen lagt tyngdpunkten på att nå bästa möjliga service åt allmänheten. Det i direktiven uttalade önskemålet om likställighet mellan girosystemen har utredningen uppfattat så att de båda systemen så långt som möjligt skall kunna konkurrera och utvecklas på jämförliga villkor. I detta sammanhang påpekas att full jämställdhet inte kan skapas på grund av den fundamentalt olikartade uppbyggnaden av de båda girosystemen (jfr 9.2). Utredningen understryker att varje förändring som innebär att det ena systemet på sikt skall kunna "äta ut" det andra bör avvisas. Å andra sidan kan inte de båda girosystemen i varje enskilt hänseende lämnas i orubbat bo.

Utredningen föreslår i första hand att medel skall kunna överföras direkt genom ett gireringsförfarande från ett konto tillhörande det ena systemet till ett konto tillhörande det andra. Konkret innebär detta att den som har ett till bankgirot anslutet bankkonto skall kunna beordra bankgirot att överföra pengar från detta konto till ett postgirokonto. Den som har ett post-

girokonto skall med hjälp av det bruna kuvertet eller annan lämplig rutin kunna beordra postgirot att överföra pengar från postgirot till ett bankkonto, som är anslutet till bankgirot. Enligt utredningens mening blir en sådan förändring till nytta för alla berörda parter, och den minskar hanteringen av kontanter, vilket i sin tur minskar riskerna för rån och andra angrepp. Det giro-system som är mottagare av det största antalet direktgireringar får ersätta det andra för det överskjutande antalet. Utredningen anser att de berörda parterna genom förhandlingar bör fastställa och fortlöpande jämka ersättningarna.

När det gäller in- och utbetalningar samt gireringar föreslår utredningen att bankerna och bankgirot åläggs en prestationsplikt motsvarande den postgirot redan har. Utredningen föreslår, att banklagstiftningen i detta syfte kompletteras med bestämmelser, enligt vilka bankerna på skäliga villkor skall förmedla betalningar genom bankgiro och postgiro. Dessa bestämmelser får bl.a. den följd, att bankerna skall ta emot postgirots in- och utbetalningskort. Bankerna bör för egen räkning uppbära postgiroinbetalningsavgiften men inte mera. Beträffande skatteinbetalningar bör dock liksom nu gälla att de är avgiftsfria. De i bank inbetalda beloppen liksom dokumenten avseende postgirot skall vidarebefordras till postgirot.

Vad beträffar in- och utbetalningar på posten föreslår utredningen att posten skall lösa in bankgiroinbetalningsavier. En motsvarande plikt för postverket och postgirot att ta emot bankgiroinbetalningar skulle i och för sig vara följdriktig och önskvärd från servicesynpunkt. Den skulle emellertid för postgirot medföra en så betydande konkurrensnackdel på längre sikt att balansen mellan girosystemen skulle kunna rubbas. Följaktligen föreslår utredningen inte att så skall ske (jfr 9.4). Utredningen har dock funnit en möjlighet att utan sådana konsekvenser ge företag och allmänhet en jämförlig serviceförbättring. Den innebär att företagen får möjlighet men givetvis inte skyldighet att utforma för girosystemen gemensamma förtryckta blanketter för inbetalningar (OCR-blanketter). Inbetalaren får fritt välja om han vill betala i bank eller på posten med denna gemensamma blankett. Om han betalar på bank går pengarna till ett bankgiroanslutet

bankkonto, och betalar han på posten går pengarna in på ett postgirokonto. Förslaget förutsätter visst tekniskt samarbete mellan de båda girosystemen.

Enligt utredningen kan betalningsservicen för allmänheten förbättras ytterligare genom att en överenskommelse träffas mellan bankorganisationerna och postverket/postgirot om att beloppsgränsen för kontant utbetalning på posten mot check höjs från 500 till 2 000 kr. Utredningen föreslår att en sådan överenskommelse träffas.

I de ovan nämnda förslagen har de statliga in- och utbetalningarna i stort sett lämnats utanför. Ett undantag gäller emellertid den föreslagna möjligheten att bl.a. i integrationsrutiner direktgirera betalning av skatt från bankgiroanslutet bankkonto till skattemyndighets postgirokonto. Förslaget ansluter sig till det i proposition 1978/79:161 föreslagna nya uppbördssystemet, som innebär att skattskyldiga och arbetsgivare kan fritt välja mellan att göra skatteinbetalning på posten eller i bank. Detaljutformningen av de administrativa rutinerna bör bli föremål för förhandling mellan berörda parter. Beträffande frågan om återbetalning av överskjutande skatt (Ö-skatt) genom insättning på bank- eller postgirokonto föreslår utredningen, ehuru med starkt uttalad tvekan, att en sådan möjlighet öppnas (jfr 9.5).

Utredningen föreslår inte några mer djupgående ändringar i fråga om statliga in- och utbetalningar. Sådana ändringar skulle kunna få starkt negativa konsekvenser för postgirots ekonomi. Dessutom har utredningen inte kunnat finna att något annat system än det nuvarande bättre skulle tillgodose de krav som kan ställas från statsverkets sida. Den föreslagna möjligheten till direktgirering mellan systemen innebär dock vissa möjligheter för bankgirot att medverka indirekt. Emellertid skulle det enligt utredningens uppfattning vara värdefullt att regeringen i särskild ordning låter kartlägga hela det statliga kundförhållandet gentemot postgirot och postverket. Utredningen anser det önskvärt att i den offentliga årsredovisningen för postverket en särredovisning sker av postgirots resultat. Bankgirots årsredovisning bör också bli offentlig.

De framlagda förslagen medför enligt utredningens mening för- och nackdelar för de båda girosystemen som väger någorlunda jämnt. Varje förslag bör ses som en del av en helhet. Som en positiv följd ser utredningen att automatiseringen får en ytterligare skjuts framåt, om förslagen genomförs. Med undantag av författningsförslagen torde det för det praktiska genomförandet räcka med att statsmakterna uttalar sig till förmån för de föreslagna förändringarna.

Författningsförslag

1. Förslag till

Lag om ändring i lagen om bankrörelse (1955:183)

Nuvarande lydelse

53 §

Med den i samband.

Om rätt särskilt
stadgat.

Föreslagen lydelse

Med den i samband.

Om rätt särskilt
stadgat. Bankaktiebolag skall
på skäligen villkor förmedla
betalningar genom bankgiro
och postgiro.

2. Förslag till

Lag om ändring i lagen om sparbanker (1955:416)

Nuvarande lydelse

22 §

Sparbanks rörelse
sparbankens verksamhetsområde.

Föreslagen lydelse

Sparbanks rörelse
sparbankens verksamhetsområde.
Sparbank skall på skäligen
villkor förmedla betalningar
genom bankgiro och postgiro.

3. Förslag till

Lag om ändring i lagen om jordbrukskasserörelsen (1956:216)

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

30 §

Kreditkassa får
samband därmed.

Kreditkassa får
samband därmed.

Jordbrukskassa får
från allmänheten.

Jordbrukskassa får
från allmänheten.

Utan tillstånd det
återkallas.

Utan tillstånd det
återkallas.

I kreditkassas får
utöva.

I kreditkassas får
utöva. Kreditkassa skall på
skäliga villkor förmedla
betalningar genom bankgiro
och postgiro.

1 Inledning

Utredningen rörande förhållandet mellan bankgiro och postgiro (Fi 1970:70) tillkallades år 1969. Den fick i uppdrag att föreslå lämpliga åtgärder för att åstadkomma en rationell girohantering i landet, eventuellt i form av en sammanslagning av postgirot och bankgirot. Till utredningsman utsågs rättschefen Kurt Malmgren.

År 1973 framlades proposition om bildande av Post- och Kreditbanken, PKbanken, genom sammanslagning av den statliga affärsbanken Sveriges Kreditbank med delar av Postbanken (prop. 1973:145). I enlighet med propositionen godkände riksdagen en uppdelning av Postbankens rörelse (jfr 2.2 och 5) och bildandet av PKbanken. I samband därmed trädde möjligheten av en sammanslagning av de båda girosystemen ännu mer i förgrunden.

Under utredningens arbete visade det sig emellertid, att stora svårigheter skulle möta, om man skulle försöka förena postgirot med bankgirot.

Vid regeringssammanträde den 10 november 1977 beslöts om tilläggsdirektiv till utredningen (Dir. 1977:118). Chefen för ekonomidepartementet anförde att utredningen inte hade kunnat finna en tillfredsställande lösning beträffande en sammanslagning av bankgiro- och postgirosystemen. Utredningen borde därför nu undersöka om en mer rationell girohantering än f.n. kan åstadkommas på annat sätt än genom en sammanslagning.

Till ny utredningsman utsågs i februari 1978 generaldirektören Sten Walberg.

I tilläggsdirektiven, som förelåg färdigjusterade i samband med bytet av utredningsman, sades att det fanns skäl att undersöka vilka för- och nackdelar som skulle vara förenade med att jämställa bankgiro- och postgirosystemen i olika avseenden och att låta betalningar till och från statsverket göras över både bank- och postgiro. I detta sammanhang borde utredningen bedöma effekterna i samhällsekonomiska och andra avseenden av olika alternativa lösningar. Bland annat måste utredningen beakta konsekvenserna för postgirot och ta hänsyn till postverkets möjligheter att upprätthålla en tillfredsställande service i landets olika delar. Målet för utredningen borde enligt departementschefen vara att nå bästa möjliga service åt allmänheten.

I direktiven konstaterades att postgirot har prestationsplikt medan bankgirot inte är skyldigt att lämna service åt var och en som begär det (jfr 4).

Beträffande betalningarna till och från de statliga myndigheterna hänvisades till förordningen (1974:591) om skyldighet för statlig myndighet att anlita riksbanken eller postgirot (omtryckt 1977:383) och de uttalanden som gjordes av departementschefen i samband med ändring av förordningen (jfr 2.8).

I sitt arbete borde utredningen beakta förutsättningarna för gällande avtal rörande samarbetet mellan PKbanken och postgirot. Den borde utgå från att dess förslag inte skall medföra någon ändring i fråga om postgirots åliggande att i PKbanken placera postgiro- och rörelsemedel som inte behövs för postverkets egen kassahållning (jfr 5).

Dessutom anförde departementschefen att statliga bidrag eller ersättningar via statsbudgeten inte får öka p.g.a. att betalningsuppgifterna fördelas annorlunda.

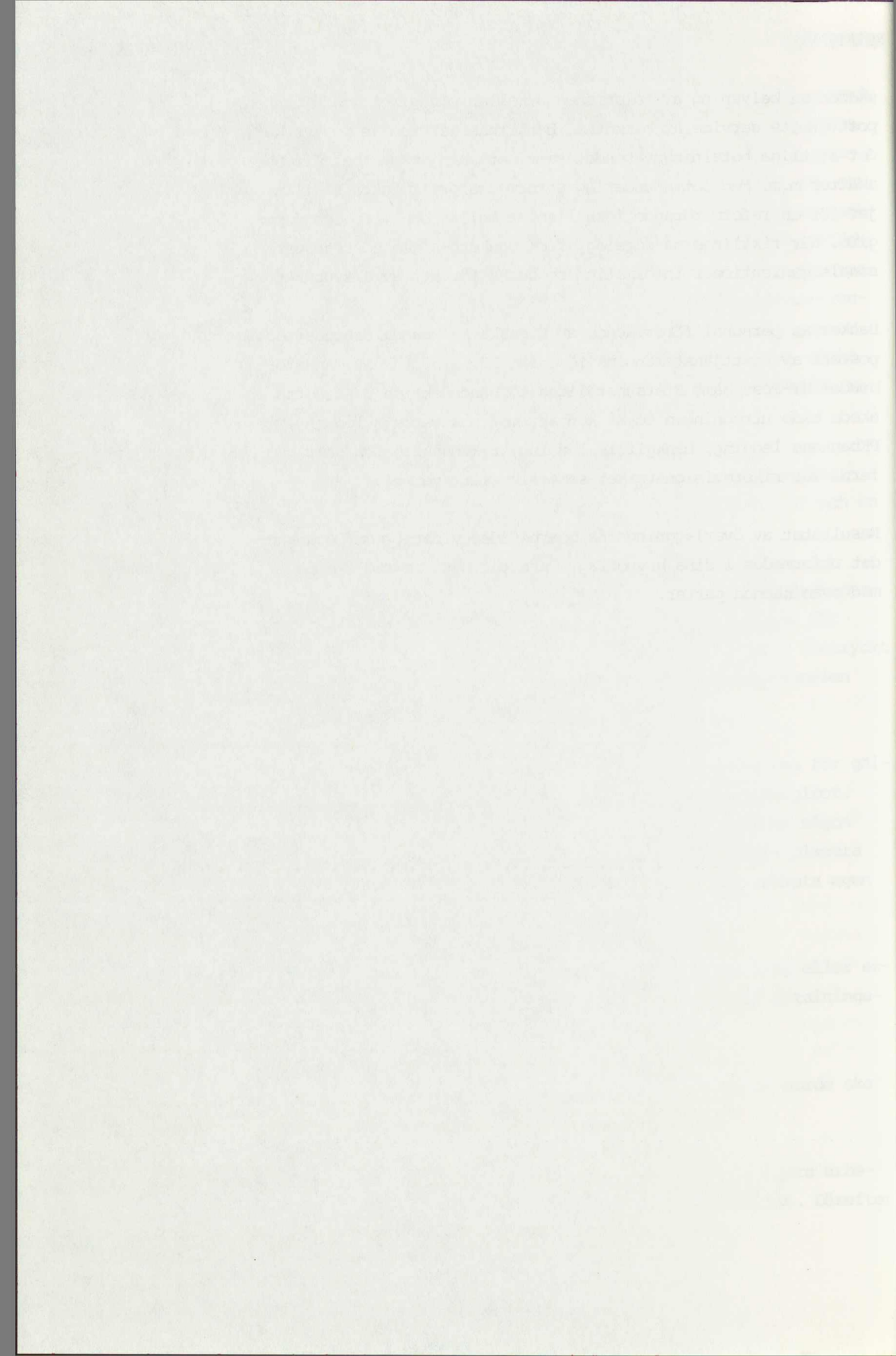
Utredningsarbetet borde bedrivas skyndsamt och samråd borde ske med ett flertal berörda parter.

Utredningsarbetet påbörjades med kartläggning av tidigare arbete i utredningen och frågans behandling i riksdagstryck. Därefter

skedde en belysning av relationerna mellan postgirot och PKbanken, postverkets service åt bankerna, bankernas service åt postverket, det statliga betalningsväsendet samt betalningsvägar beträffande skatter m.m. Med detta underlag utformades preliminära riktlinjer för en reform rörande förhållandet mellan bankgiro och postgiro. När riktlinjerna förelåg, fick bankernas och postens personalorganisationer information om dessa för att avge synpunkter.

Bankernas personal företrädades av Svenska Bankmannaförbundet och postens av Posttjänstemännens förening PF, Statstjänstemannaförbundet ST-Post samt Statsanställdas förbund Sektion 3. I detta skede hade utredningen också kontakt med postverkets ledning, PKbankens ledning, bankgirots ledning, riksbankschefen samt cheferna för riksrevisionsverket samt riksskatteverket.

Resultatet av överläggningarna bearbetades vidare, och betänkandet utformades i sina huvuddrag, varefter nytt samråd skedde med ovan nämnda parter.

2 Tidigare behandling av frågan om förhållandet mellan bankgiro och postgiro

2.1 Inledning

I de ursprungliga direktiven för utredningen rörande förhållandet mellan bank- och postgiro (Fi 1970:70) sattes i fråga om det från samhällsekonomisk synpunkt är lyckligt att betalningsförmedlingen i samhället sker via två från varandra helt skilda giro-system. Utredningen fick i uppdrag att föreslå lämpliga åtgärder för att åstadkomma en rationell girohantering.

2.2 Uppdelningen av Postbanken

År 1973 framlades en proposition för riksdagen med förslag till lag om upphävande av lagen om Postbanken (prop. 1973:145). I propositionen föreslogs att Postbanken och Sveriges Kreditbank fr.o.m. 1974-07-01 skulle sammanslås till en bank med namnet Post- och Kreditbanken, PKbanken. Som grund hade propositionen en inom finansdepartementet upprättad promemoria om samgående mellan Postbanken och Kreditbanken (Ds Fi 1973:5).

I enlighet med propositionen beslöt riksdagen att de räntebärande postgirokontona, sparkontona samt personkontona skulle överföras till PKbanken. Den inte räntebärande delen av postgirot skulle vara kvar hos postverket. De befintliga möjligheterna till överföring mellan postgirokonton och räntebärande konton skulle bibehållas, och PKbanken skulle kunna bevilja till postgirokonton knutna krediter. Däremot skulle den del av Postbankens utlandsrörelse som kunde anses knuten till postgirot ligga kvar inom postverket.

På uppdragsbasis skulle postverket åt PKbanken ha hand om det

expeditionella och bokföringsmässiga arbetet beträffande sparrörelsen samt den räntebärande girorörelsen och de till PKbanken överförda lönekontona (personkontorörelsen).

PKbanken skulle å sin sida på uppdragsbasis åt postverket ha hand om förvaltningen av de icke räntebärande postgiromedel (jfr kap. 5).

2.3 Ersättningsfrågan

I propositionen föreslogs att en särskild arbetsgrupp skulle närmare utforma de regler som skulle gälla beträffande ersättning till postverket för arbetet med sparkontona m.m. och beträffande förräntningen av postgirots medel. Förslag till principiella riktlinjer för ersättningsens bestämmande fanns i den förut nämnda promemorian. Enligt promemorian skulle de icke räntebärande kontona delas upp i medel som kunde läggas till grund för långfristig respektive kortfristig utlåning. För de medel som kunde bindas långfristigt borde utgångspunkten vara den procentuella avkastning PKbanken sammanlagt erhöll på sin obligationsportfölj och sin utlåning till allmänheten. I fråga om de medel som kunde bindas kortfristigt borde utgångspunkten vara avkastningen på dagslån och skattkamarväxlar. I båda fallen borde ett skäligt avdrag göras för PKbankens hanteringskostnader, risktagande m.m.

I fråga om sparrörelsen föreslogs att ersättningen till postverket skulle fastställas så att den i utgångsläget gav samma belopp som enligt det gamla systemet. Detsamma borde även gälla personkontorörelsen och konton för räntebärande postgiromedel.

Avtal har i enlighet med de här återgivna uttalandena träffats mellan postverket och PKbanken. Nu gällande avtal tecknades 1977-01-01 och gäller t.o.m. 1979-12-31.

En utförligare redogörelse för ersättningssystemet lämnas i kapitel 5.

2.4 Frågan om postverkets service till bankerna

I propositionen anförde departementschefen att det inte borde föreligga något hinder för att samma service som kom att lämnas PKbanken av postverket via postanstalterna även skulle kunna ges till övriga banker om de så önskade. Sådana avtal har träffats i mars 1977 mellan postverket å ena sidan och Svenska Bankföreningen å andra sidan. Liknande avtal har också träffats mellan postverket och Svenska Sparbanksföreningen respektive Föreningsbankernas Förbund. Avtalen innebär i huvudsak att uttag på bankbok får ske på postkontor och att checkar tages emot i poströrelsen (jfr 7.6).

2.5 Bank- och postgirorörelsen

Departementschefen erinrade i propositionen om den pågående utredningen om att sammanföra post- och bankgiro till ett enda gemensamt system och ansåg att uppdelningen av postgirorörelsen borde underlätta ett sådant sammanförande. Ett sådant girosystem skulle enligt honom kunna tänkas bli administrerat av postverket.

2.6 Näringsutskottets betänkande

Propositionen tillstyrktes i huvudsak av näringsutskottet (NU 1973:63). I en reservation påtalades att postverket inte skulle få frihet att placera sina överskottsmedel och inköpa utländska valutor etc. där de fördelaktigaste villkoren kunde erhållas. Reservanterna uttalade vidare att riksdagen borde få ta ställning till hur ersättningsfrågorna skulle lösas.

2.7 Motion angående betalning av överskjutande skatt

I motion 1975:318 hemställdes att riksdagen skulle besluta uppdra åt regeringen att föranstalta om sådan komplettering av blanketten för självdeklaration att deklaranter kunde ange om utbetalning av överskjutande preliminär skatt (Ö-skatt) skulle ske direkt till mottagaren eller till angiven bankinrättning där mottagaren har konto. Skatteutskottet (SkU 1975:76/18) avstyrkte motionen med hänvisning till att regeringen i november 1974 hade

lämnat en framställning från bankernas centrala organisationer i samma ärende utan bifall. Utskottet förutsatte dock att riksskatteverket skulle utreda frågan i samband med den förestående omläggningen av ADB-systemet inom skatteväsendet. Riksdagen godkände utskottets betänkande.

2.8 Statliga myndigheters skyldighet att i vissa fall anlita PKbanken

I proposition 1976/77:127 föreslogs att skyldigheten enligt kungörelsen (1974:591) om skyldighet för medelsförvaltande statliga myndigheter m.fl. att i vissa fall anlita riksbanken, postgirot eller PKbanken skulle upphävas i den del som avsåg skyldighet att anlita PKbanken. Propositionen hade som underlag en skrivelse från Svenska sparbanksföreningen, som remissbehandlats. Departementschefen anförde att, när det gäller andra banktransaktioner än medelsplacering för statliga myndigheter, borde riksbanken och postgirot - men inte PKbanken - anlitas så snart det kan ske utan väsentlig olägenhet. Han hänvisade i detta sammanhang till att en proposition skulle framläggas med förslag till riktlinjer för modernisering av det statliga budgetsystemet (prop. 1976/77:130). I denna sägs att övervägande skäl talar för att affärsverken med undantag av postverket - efter beslut av regeringen i varje särskilt fall - borde kunna medges rätt att placera likviditetsöverskott med ränta i riksgäldskontoret.

Departementschefen påpekade också med hänvisning till riksrevisionsverkets remissvar att myndigheternas skyldighet att anlita postgirot är en grundläggande förutsättning för rationella betalningsrutiner i statsförvaltningen och att dessa rutiner är anpassade till det statliga redovisningssystemet samt tillgodoser de krav på snabbhet och säkerhet som måste ställas. Någon ändring i detta avseende föreslogs därför inte.

När det gäller inbetalning av skatt och återbetalning av ö-skatt hänvisade departementschefen till att man inom ramen för det utvecklingsarbete som pågår inom skatteadministrationen f.n. överväger att också anlita bankgiro. Inte heller i denna del framlades alltså några förslag.

Ur de i propositionen redovisade remissvaren kan här nämnas att statskontoret hänvisade till en undersökning av checklönekommissionen (Ds Fi 1975:6) vari det sades att ingen av de övriga bankerna kunde erbjuda den servicenivå som PKbankens lönesystem representerar. Statskontoret sade också att för löneuträkningsystemet (SLÖR), till vilket på längre sikt samtliga statsmyndigheter utom affärsverken och statens vägverk kommer att anslutas, innebär det stora fördelar att löneutbetalningarna kan ske genom en enda penninginrättning.

Majoriteten av fullmäktige i riksbanken sade i sitt remissvar att det framstår som angeläget att reducera statens kassahållning för att minska dess ränteutgifter. Alternativet till det nuvarande systemet skulle snarare vara en enhetlig kassahållning styrd av riksgäldskontoret.

Riksrevisionsverket å sin sida anförde att möjligheterna borde undersökas att i ökad utsträckning placera medel direkt på statsverkets checkräkning i riksbanken.

Fullmäktige i riksgäldskontoret ansåg bl.a. att alternativet att placera vissa statliga medel, främst av fondkaraktär, på konto i riksgäldskontoret borde belysas. Man hänvisade till förslaget i det årets budgetproposition om successiv överföring av rundradiorörelsens fondmedel till riksgäldskontoret (prop. 1976/77: 100, bil. 12 s. 491).

I sitt yttrande över propositionen tillstyrkte finansutskottet (FiU 1976/77:23) denna. Därvid redogjorde utskottet för en skrivelse som inkommit från Svenska Bankföreningen, vari framhölls att en obligatorisk styrning till postgirot av betalningar till och från allmänheten innebär betydande olägenheter och i många fall kostsamma dubbelrutiner. I skrivelsen berördes vidare möjligheterna att anlita bankgiro såvitt gäller inbetalning av skatt och återbetalning av Ö-skatt. Utskottet framhöll med anledning av föreningens skrivelse, att det inte ville utesluta att de önskade förändringarna kunde vara lämpliga om de minskade företagens kostnader utan att höja kostnaderna för skatteadministrationen. Utskottet ansåg det naturligt att avvakta pågåen-

de överväganden i ämnet innan ställning togs till föreningens förslag. Riksdagen godkände finansutskottets betänkande.

2.9 Riksskatteverkets och statskontorets promemoria

I september 1977 överlämnade riksskatteverket och statskontoret till budgetdepartementet gemensamma promemorior om inbetalning av skatt och återbetalning av Ö-skatt. I promemoriorna skisserades tänkbara system för ändrade betalningsrutiner. Samtidigt betonades att en eventuell förändring av penningströmmarna mellan kreditinstituten skulle få stora återverkningar för postgirorelsen och att frågan måste bedömas utifrån bredare samhällsekonomiska perspektiv än enbart skatteadministrationens.

2.10 Tilläggsdirektiven till utredningen rörande förhållandet mellan bankgiro och postgiro

En utförlig beskrivning av tilläggsdirektiven ges i kapitel 1.

3 Postgirot-en översikt

3.1 Starten av postgirot

3.1.1 Utredningar 1917 - 1925

Kungl. Maj:t tillsatte år 1917 en kommitté för att utreda behovet av en s.k. postcheckrörelse i Sverige.

Postcheckkommittén, vars förslag i stort ligger till grund för nuvarande postgirot-rörelse, anförde som sammanfattande argument för införande av postcheckrörelse i Sverige att en sådan för affärslivet i hög grad skulle medföra förenkade betalningstransaktioner, lättnader i bokföringen och förmånen av relativt låga avgifter, att den för postverket skulle kunna i stor utsträckning avlösa det mera tunghanterliga och omständliga postanvisningsförfarandet samt att den ur nationalekonomisk synpunkt vore av värde genom den inbesparing av kontanta penningmedel den visat sig mäktig att genomföra.

Efter bearbetning av förslaget av 1920 års postsparbankssakkunniga lades en proposition fram 1922. Den avstyrktes. Mot införande av postgirot-rörelsen anfördes dels att något verkligt behov inte förelåg med hänsyn till att postremissväxelförfarandet fanns, dels att organisationen skulle bli alltför dyrbar, dels också att en postgirot-rörelse inte låg i linje med postverkets uppgift att vara ett kommunikationsverk.

Nästa fas inträdde när dåvarande generalpoststyrelsen och riksräkenskapsverket 1924 i skrivelser hemställde att Kungl. Maj:t måtte framlägga proposition om införande av postgirot-rörelse i Sverige. Riksräkenskapsverket framhöll därvid att det inte minst

med tanke på statsförvaltningen och medelskontrollen var synnerligen önskvärt att reformen genomfördes. Proposition framlades och efter sedvanlig utskottsbehandling biföll riksdagen denna gång förslaget om införande av postgirotörelse. Förordningen angående postgirotörelse utfärdades den 11 juli 1924.

1924 års postgirotförordning var i kraft t.o.m. utgången av år 1969, då den upphörde i samband med att postbankslagen (SFS 1969:732) trädde i kraft. I denna lag finns inga speciella föreskrifter om postgirotörelsen utan det ankom på Postbankens styrelse och därunder lydande organ att utfärda erforderliga föreskrifter om postgirotörelsen.

3.1.2 Räntefrågan

Flertalet av medlemmarna i 1917 års postcheckkommitté ansåg att ränta borde utgå på de medel (intill högst 100 000 kr., dock ej statsmedel), som insattes på postcheckkonto. Framförallt ansåg man att rörelsen härigenom skulle vinna god anslutning. Men man framhöll också att postgirot i viss mån skulle komma att fungera som bankinrättning och att det därför inte vore mer än rimligt att lämna kontoinnehavarna ränta på deras pengar. Räntan borde utgå "efter i huvudsak samma räntefot, som i allmänhet tillämpades på sådana i bank innestående medel som alltid står till kontoinnehavarnas förfogande".

I 1924 års förordning överlämnades åt Kungl. Maj:t att bestämma om och efter vilka grunder ränta på medel, som innestår på postgirokonto, skulle gottgöras kontohavaren. Räntan sattes först till 1,8 % på det belopp som stod inne minst en halv månad och understeg 100 000 kr. Efter sänkning till 0,5 % togs räntan bort 1932. Först fr.o.m. 1960 infördes åter ränta på vissa postgirotmedel. Räntebärande inlåningsräkningar i postgirot överfördes 1974-07-01 till PKbanken, se avsnitt 3.3.1.

3.1.3 Kontobokföring

När postgirot skulle införas var meningarna starkt delade huruvida kontobokföringen skulle ske vid ett enda eller vid flera bokföringsställen. Längre ansåg man en centraliserad kontobokföring omöjlig. Emellertid föreslogs vid utskottsbehandlingen 1924 att bokföringen t.v. skulle ske vid endast ett postgirokontor i Stockholm. Så skedde också, men på grund av rörelsens kraftiga tillväxt visade det sig dock snart nödvändigt att inrätta särskilda postgiroavdelningar på andra orter; 1929 i Göteborg, 1930 i Boden och Malmö samt 1943 i Visby. Dessa avdelningar betjänade kontohavarna inom vissa begränsade områden genom att mottaga, behandla och utan förmedling av postgirokontoret vidareända utbetalningskort. Sedermera har dessa särskilda avdelningskontor successivt lagts ned, det sista (Boden) under våren 1975.

3.2 Postgirots organisation före 1974-07-01

Postgirotörelsen administrerades fram till 1974-07-01 av Postbanken, som utgjorde en av huvudenheterna i postverket. Postbanken var funktionellt organiserad och arbetade under postbankschefen och bankdirektionen på fyra huvudavdelningar; drift-, finans-, marknads- och organisationsavdelningarna. Dessutom fanns två stabsorgan; sekreterariatet samt redovisnings- och revisionskontoret.

Postgirotörelsen ombesörjdes inom Postbanken av postgirokontoret. Postgirokontoret bestod av fyra centrala underenheter, nämligen girobokföringen, girorevisionen, giroundersökningensamt giroregistreringen. Under girobokföringen lydde även personkontoenheten.

3.3 Postgirot efter 1974-07-01

Postgirots huvuduppgift – ingående i postverket såsom allmännyttigt marknadsinriktat serviceföretag – är att förmedla betalningar, medverka till att betalningar underlättas och i övrigt främja ändamålsenliga betalningsmetoder. Härvid gäller att postgirots verksamhet skall bedrivas så att både företagsekonomiska

och samhällsekonomiska intressen tillgodoses.

Postgirot utgör, vid sidan av den allmänna poströrelsen, det största verksamhetsområdet inom postverket. Postgirot är en egen resultatenhet inom verket och har därmed ansvar för det ekonomiska resultatet av sin verksamhet. Däremot upprättas inget eget bokslut, utan detta ingår i postverkets.

Postgirot betalar till poströrelsen en ersättning som ger full kostnadstäckning för de prestationer som utförs för postgirots räkning bl.a. i postkassorna. Ersättningen innefattar utöver särskild kostnaderna ett mot dessa proportionellt bidrag till poströrelsens samkostnader och till förräntningen av statskapitalet. Postgirots intäkter utgörs till största delen av ränteintäkter och är därför – till skillnad från den övriga postverksamheten – i hög grad beroende av diskontots höjd. Resultatet påverkas också i hög grad av kostnadsutvecklingen för kassaarbetet på postkontoren och genomloppshastigheten för postgiromedlen.

Postgirot fullgör, efter överenskommelse med riksrevisionsverket, i stor utsträckning betalningar till och från statliga myndigheter i enlighet med det statliga ekonomiska administrativa systemet (system S). I detta sammanhang förtjänar nämnas den beredskapsplanering som erfordras för postgiroverksamheten i händelse av krig. Sedan länge har gällt att statliga och kommunala myndigheters betalningar i krig företrädesvis skall ske genom anlitan av postgirot. Samma system förordas i ett av riksrevisionsverket nyligen framlagt förslag.

3.3.1 Uppdelningen av Postbanken

Postbanken och Sveriges Kreditbank gick 1974-07-01 samman till den statliga affärsbanken Post- och Kreditbanken, PKbanken. Bakgrunden var den av regeringen framlagda propositionen med förslag till lag om upphävande av lagen om Postbanken (prop. 1973:145). Riksdagen beslöt i enlighet med propositionen, i vilken föreslogs bildandet av PKbanken. Samgåendet innebar i stort sett att postgirot kvarstannade i postverket. Räntebärande postgirokonton övertogs dock av den nya banken liksom även Postbankens sparrö-

relse och personkontorörelse. Vidare skulle utlåningen av postgiromedel handhas av PKbanken. Å andra sidan ombesörjer postverket för PKbankens räkning transaktioner på postanstalterna, central kontobokföring m.m. Innebörden av det samgående som ägde rum behandlas närmare i kapitel 5.

Den centrala bokföringen m.m. för PKbankens räkning handhas av den organisatoriska enhet som postgirot utgör inom postverkets centrala förvaltning (se 3.4).

3.3.2 Postgirots verksamhet

3.3.2.1 Organisation

Postgirot indelas numera i fyra huvudavdelningar, nämligen allmänna avdelningen, driftavdelningen, marknadsavdelningen och organisationsavdelningen. Dessutom finns ekonomikontoret.

3.3.2.2 Centraliserad bokföring

Postgirot har ett centraliserat bokföringssystem, vilket innebär att insättningar och uttag noteras direkt på postgirokonto-
na vid postgirot i Stockholm. Kontoutdrag med uppgift om saldo expedieras till kontohavare efter varje kontoomsättning. Betalningsuppdrag som inkommit före kl. 09.00 bokförs med vissa undantag samma dag.

Den tidigare organisationen med vissa avdelningskontor upphörde under 1975 (se avsnitt 3.1.3). Anledningen härtill var det minskade behovet hos kunderna till följd av utbyggnaden av möjligheter till s.k. direktuttag på postkontoren, installationen av kassamaskiner etc.

3.3.2.3 Personal

Postgirot har haft följande personalstyrka de fyra senaste åren:

	Totalt antal <u>anställda</u>	Varav heltids- <u>anställda</u>
1974-07-01	5 233	4 094
1975-06-30	5 033	3 836
1976-06-30	5 033	3 826
1977-06-30	5 035	3 936
1978-06-30	4 975	3 885

Av de anställda är ca 350 sysselsatta inom den egentliga administrationen, och ca 1 140 årsanställda har uppgifter som sammanhänger med uppdrag åt PKbanken. Av det totala antalet anställda är omkring 90 % kvinnor.

3.3.2.4 Datorutrustning

Postgirots datoranläggning består f.n. av fyra centralenheter, nämligen

1 st IBM 148

2 st IBM 155

1 st IBM 158

Härtill kommer tre minidatorer för konvertering och transmission av typen RC 3600. För optisk datafångst har anskaffats 11 st OCR-läsare av typen REI 2000. Härutöver finns kringutrustning av varierande omfattning och typ.

3.3.2.5 Postgirots produkter

3.3.2.5.1 Bastjänster

In- och utbetalningar samt gireringar utgör postgirots bastjänster. In- och utbetalningar förmedlas av postkontor och lantbrevbärare. Härutöver kan betalningsuppdrag beordras - gireringar - via s.k. bruna kuvert vilka kostnadsfritt kan sändas in direkt till postgirot för bokföring. Genom dessa bastjänster skapas en mängd olika möjligheter i samband med fakturabetalningar, upp-
börd och inkassering av avgifter, utbetalning av löner och ersättningar m.m.

3.3.2.5.2 Företagstjänster

Betalningar till och från företag och myndigheter svarar för merparten av postgirotrafiken. Postgirot har allt ifrån starten 1925 försökt att följa utvecklingen inom kontorsområdet för att kunna anpassa sina tjänster till kundernas förändrade behov. Datatekniken har här inneburit revolutionerande förändringar och samtidigt skapat förutsättningar för ett bredare serviceutbud riktat mot företag och myndigheter.

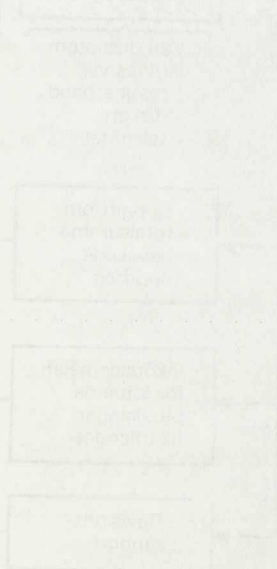
Den långtgående dataintegration som beskrivs i fortsättningen har för postgirots kunder inneburit betydande rationaliseringsvinster och samtidigt gett Sverige ett av världens mest utvecklade system för betalningsförmedling.

Företagstjänsterna är fakturabetalningsservice, inbetalningsservice-OCR, autogiro, utbetalningsservice och hyresredovisning.

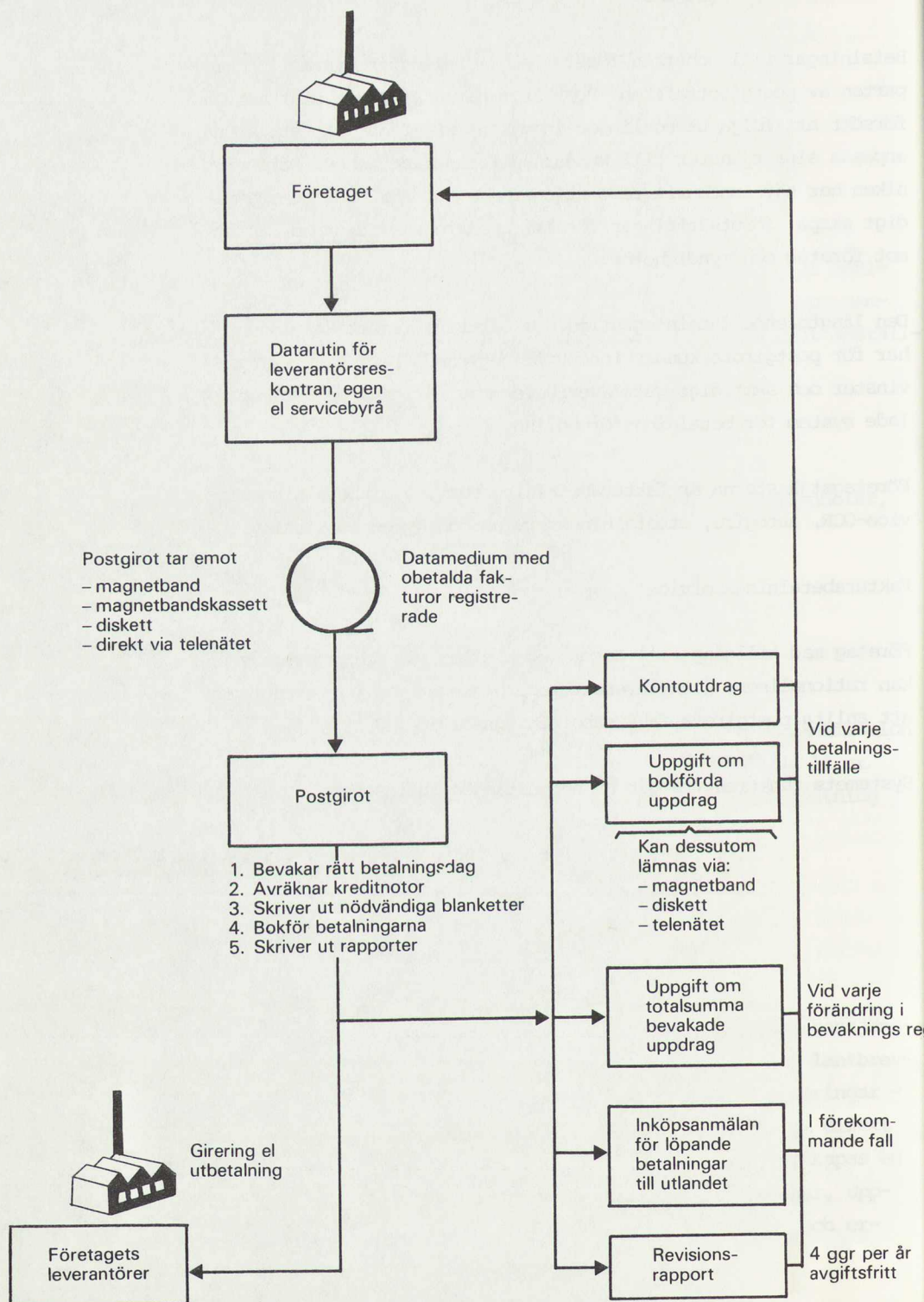
Fakturabetalningsservice

Företag med tillgång till dator (egen eller via dataservicebyrå) kan rationalisera sina leverantörsbetalningar via postgiro genom att anlita postgirots fakturabetalningsservice.

Systemets funktion framgår av nedanstående rutinschema.

Fakturabetalningsservice

På avsändarens begäran skriver postgirot fyra gånger per år avgiftsfritt ut en förteckning över samtliga betalningsuppdrag som är registrerade i dessa register – revisionsrapporter. Rapporten kan fås i två sorteringsordningar

- på betalningsmottagare och bokföringsdag
- på bokföringsdag och betalningsmottagare

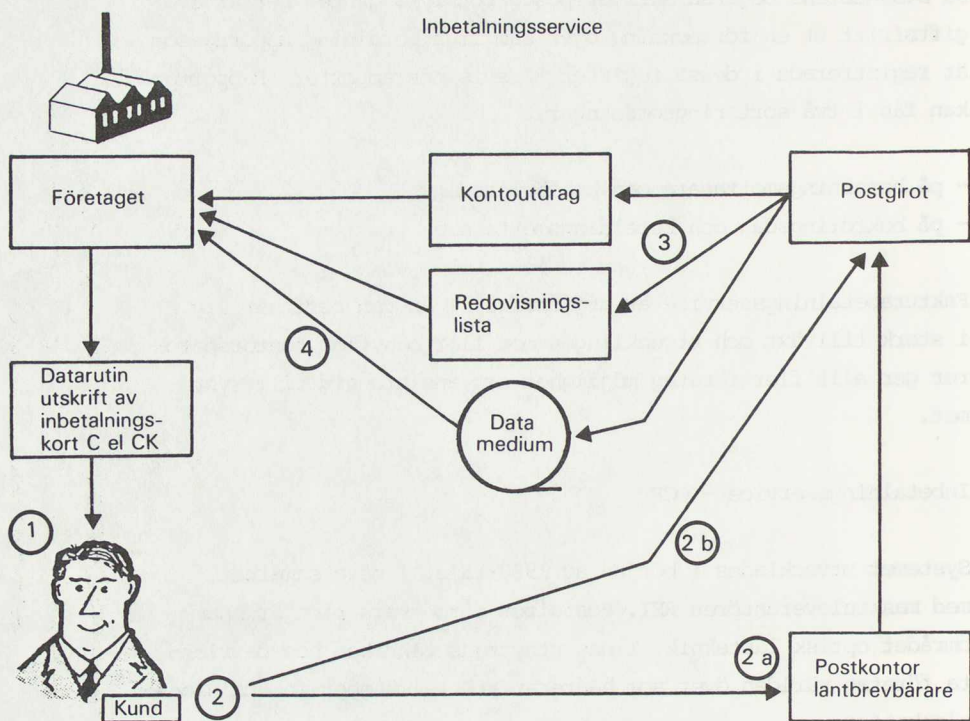
Fakturabetalningsservice är avgiftsfri. Tjänsten befinner sig i stark tillväxt och utvecklingen mot fler och fler kontorsdatorer ger allt fler företag möjlighet att ansluta sig till systemet.

Inbetalningsservice - OCR

Systemet utvecklades i början av 1960-talet i nära samarbete med maskinleverantören REI. Postgirot torde vara pionjär inom området optisk lästeknik. I dag utnyttjas tekniken hos de flesta företag världen över som hanterar större mängder inbetalningsblanketter.

Företag med många kunder och stora volymer inbetalningar av typ fakturor, prenumerationsavgifter, premier eller hyror använder som regel databehandling i någon form. Genom att kombinera den egna databehandlingen med postgirots inbetalningsservice-OCR kan man få bättre och effektivare redovisning och betalningskontroll. Det i sin tur kan innebära minskade utestående fordringar och räntevinster.

Systemet fungerar enligt följande rutinschema.

1. Företaget sänder fakturor, hyresavier etc. med vidhängande inbetalningskort C eller CK till betalaren.
2. Kunden betalar över postgiro genom
 - 2 a, Kontant inbetalning via postkontor eller lantbrevbärare
 - 2 b, Egen girering från postgiro- eller personkonto
3. Dagligen får företaget
 - kontoutdrag med uppgift om inbetalt belopp samt aktuellt saldo på postgirokontot
 - en redovisningslista utskriven i stigande sekvens på företags kundreferenser (kundnummer, räkningsnummer etc.)
4. Efter företags önskemål levereras magnetband eller diskett dagligen eller periodiskt. I datamediet är kundreferens och

inbetalt belopp registrerat. Företaget kan använda materialet direkt i sin egen databehandling och slipper ett tidsödande stansningsarbete.

Företaget lämnar kontinuerligt datamedium till postgirot - med bud, per post (portofritt och i emballage som postgirot håller med) eller via telenätet. I datamediet anges betalningsmottagarens kontonummer, belopp som ska betalas, betalningsdag och specifikation över betalningen (fakturanummer e.dyl.). I samma datamedium kan även betalningar till utlandet tas med. Företaget kan beordra betalningen i valfri valuta.

Betalningsuppdragen läses in i postgirots register och på angiven betalningsdag verkställs betalningen samtidigt som ev. kreditnotor räknas av. Postgirot ombesörjer utskrift av nödvändiga betalningsblanketter (girering/utbetalning samt betalningsorder) och bokför uppdraget.

Vid varje betalningstillfälle redovisas betalningsuppdragen till avsändaren. Avsändaren får

- kontoutdrag med uppgift om in- och utgående saldon, betalningar till kontot samt totalsumman på de betalningar som verkställts via fakturabetalningsservice
- listan "bokförda betalningsuppdrag" - en fullständig specifikation över alla verkställda betalningar. Listan kan också redovisas i datamedium om så önskas
- listan "bevakade betalningsuppdrag" - uppgift om totalbeloppen för samtliga kommande bokföringsdagar, ett bra hjälpmedel för avsändarens likviditetsplanering
- uppgift om felaktiga och ändrade betalningsuppdrag
- utskrivna inköpsanmälningar i de fall avsändaren har utlandsbetalningar.

Vid bokföringstillfällena belastas avsändarens postgirokonto med

totalsumman av de betalningar som har verkställts genom faktura-
betalningsservice.

I systemet används i dag två olika typer av blanketter: inbetal-
ning/girering C resp. CK. Det som skiljer dem åt är att på CK-
blanketten får betalaren själv fylla i beloppet som sedan kodas
till optiskt läsbar skrift i blankettens kodrad hos postgirot.
Dessa blanketter används för betalningar då man inte känner till
beloppet i förväg, t.ex. fakturor med olika rabatter.

Inbetalningsservice-OCR är postgirots största företagstjänst.
Det senaste året behandlades ca 157 miljoner C- och CK-blanket-
ter. Rutinen är avgiftsfri för kunden.

Autogiro

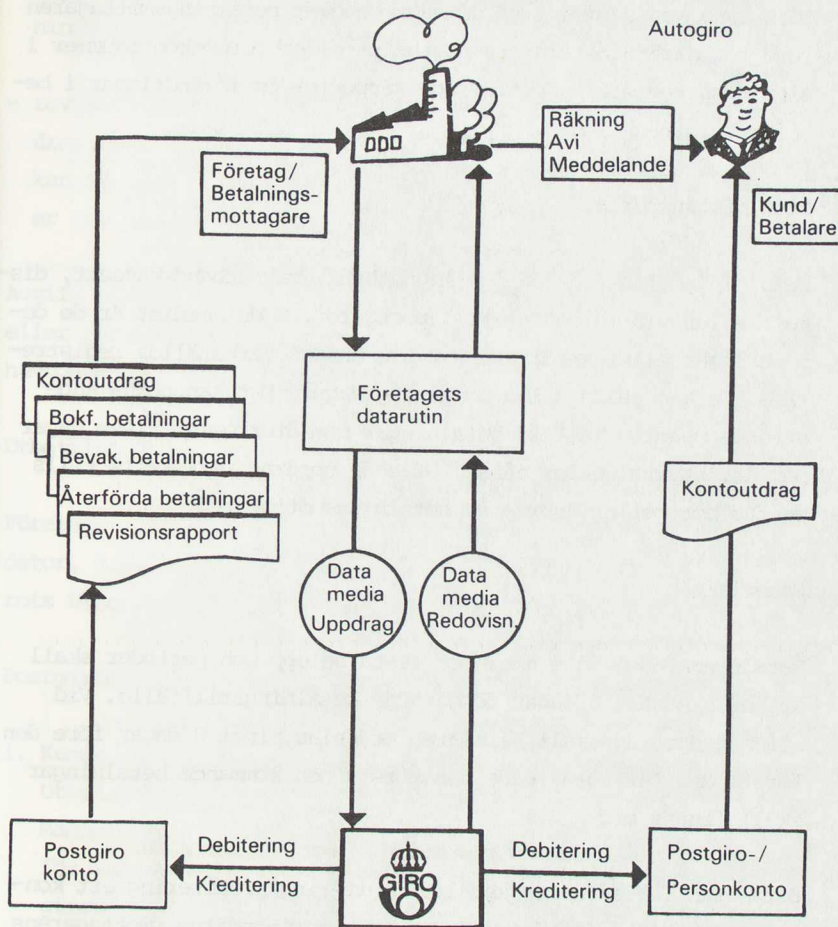
Företag som har tillgång till dator kan automatisera sina betal-
ningsrutiner i samarbete med sina stamkunder. Företaget kommer
överens med sina kunder om att betalningsuppdrag som lämnas till
postgirot får dras från kundens postgiro- eller personkonto på
överenskommen bokföringsdag.

Betalningar registreras på magnetband, magnetbandskassett, dis-
kett eller direkt via telenätet. Postgirot bevakar förfalloda-
garna och utför debiteringar och krediteringar på angivna för-
fallodagar.

Redovisning till företaget sker med kontoutdrag och rapporter.
Återredovisning kan även ske via datamedia.

För betalaren sker redovisning med kontoutdrag och eventuellt
bilagd avi.

Rutinen beskrivs med hjälp av nedanstående rutinschema.

Avtal och fullmakter

Innan systemet kan starta måste fullmakter utväxlas mellan betalningsmottagaren och hans betalare. Postgirot tillhandahåller en speciell blankett "Medgivande, betalning genom postgirots autogiro". Betalningsmottagaren är skyldig att förvara originalexemplaren av dessa blanketter.

Betalarregister

Betalningsmottagaren meddelar postgirot vilka betalare fullmakt är tecknad med. Postgirot använder registret för att översätta företagets (betalningsmottagarens) identifikation på betalaren

till hans kontonummer. På så sätt behöver betalningsmottagaren inte registrera betalarens postgiro- eller personkontonummer i sina egna register. Fortlöpande rapporter om förändringar i betalarregistret lämnas.

Betalningsuppdrag

Betalningsmottagaren sänder magnetband, magnetbandskassett, diskett eller via telenätet till postgirot. I datamediet är de debiteringar eller krediteringar som önskas verkställda registrerade. De kan gälla olika betalningsdagar. Man kan också ange stående uppdrag, alltså betalningar som återkommer vissa dagar per år, kvartal eller månad. Stående uppdrag verkställs tills de tas bort eller ändras av betalningsmottagaren.

Redovisning

Betalningar som inte sker med fasta belopp och perioder skall aviseras senast 8 dagar före varje betalningstillfälle. Vid stående uppdrag skall betalaren meddelas minst 8 dagar före den första debiteringen. Både den första och kommande betalningar skall finnas med.

Betalaren får efter verkställd debitering/kreditering ett kontoutdrag. På kontoutdraget anges debiteringsdatum, mottagarens postgironummer, beloppet samt in- och utgående saldo.

Betalningsmottagaren får också ett kontoutdrag som visar in- och utgående saldo, betalningar till och från kontot och summan av betalningar på kontot som gått via autogiro. Betalningsmottagaren får dessutom följande rapporter:

- listan "bokförda betalningsuppdrag", som ger en fullständig specifikation över beordrade betalningsuppdrag, som har förfallit till betalning. Återredovisning kan även ske i magnetband, diskett eller över telenätet
- listan "bevakade betalningsuppdrag", som anger totalbelopp för kommande betalningsdagar

- rapporter om återbokförda betalningsuppdrag, felaktiga betalningsuppdrag och ändrade uppdrag
- revisionsrapport, dvs. en utskrift av samtliga betalningsuppdrag som finns registrerade i bevakningsregistret. Rapporten kan fås i två olika sorteringsomgångar och levereras fyra gånger per år avgiftsfritt på betalningsmottagarens uppmaning.

Avgift uttas f.n. med 50 öre per debitering av postgirokonto eller personkonto i PKbanken. Undantag görs för debitering av i huvudsak företags postgirokonton som är avgiftsfri.

Utbetalningsservice

Företag, som har stora volymer utbetalningar och tillgång till dator, kan rationalisera sina rutiner genom att anliga postgirots Utbetalningsservice.

Postgirot erbjuder fyra olika betalningsrutiner:

1. Kunden skriver i dator ut utbetalningskort och gireringskort.

Utbetalningskortet sänds direkt till betalningsmottagarna.

Magnetband, magnetbandskassett eller diskett med underlag

för samtliga betalningar och gireringskortet sänds till post-

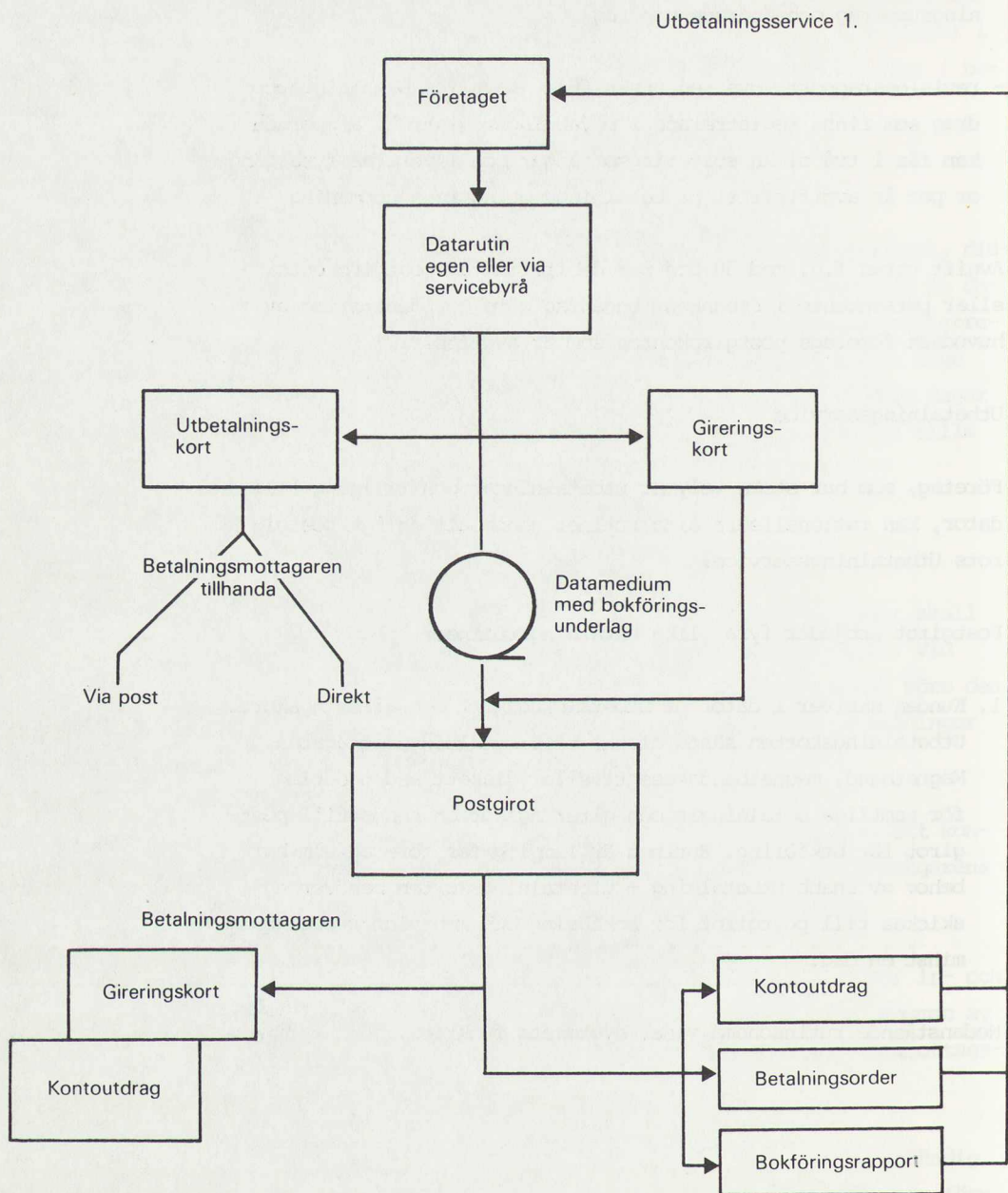
girot för bokföring. Rutinen är lämplig för företag som har

behov av snabb utbetalning - utbetalningskortet behöver ej

skickas till postgirot för bokföring och man vinner därigenom

minst en dag.

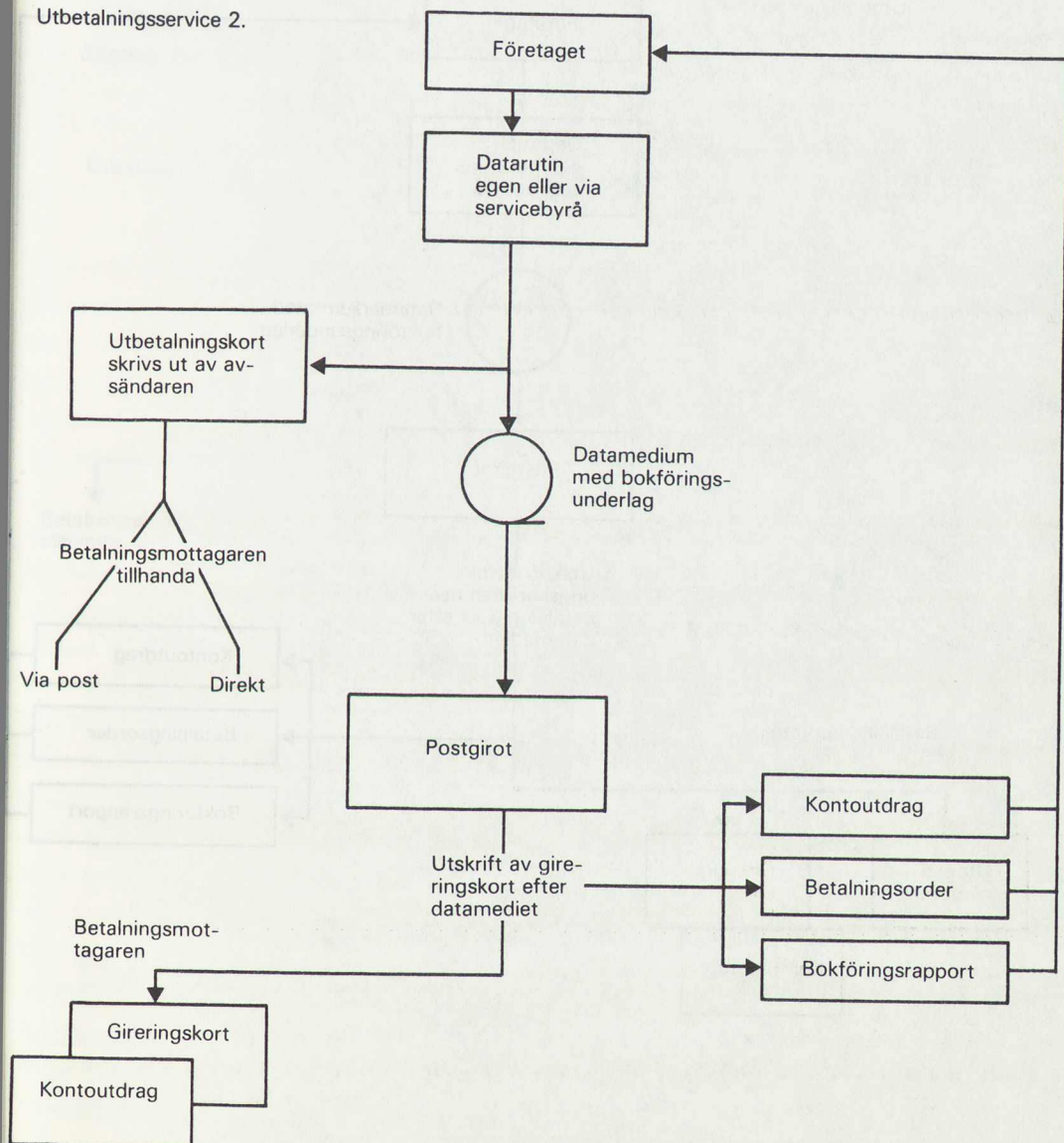
Nedanstående rutinschema visar systemets funktion.

2. Kunden skriver i dator ut utbetalningskort som sänds till betalningsmottagaren. Datamedium (samma som i rutin 1) med underlag för samtliga betalningar sänds till postgirot, där gireringskortet skrivs ut, varefter bokföring sker. Rutinen passar företag med behov av snabba utbetalningar men som inte vill belasta sin egen dator med utskriftsarbete.

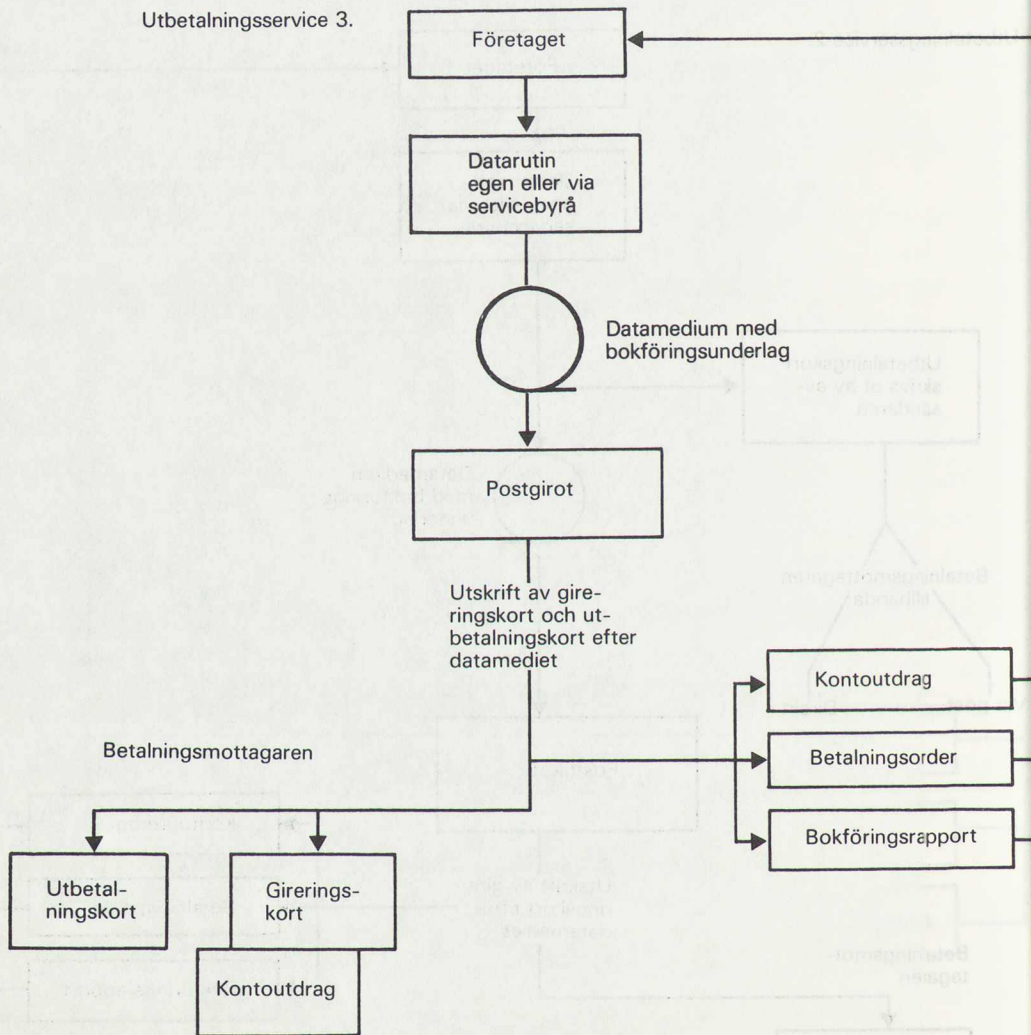
Nedanstående rutinschema visar systemets funktion.

Utbetalningsservice 2.

3. Kunden lämnar datamedium (samma som rutin 1-2) till postgirot för utskrift av både utbetalnings- och gireringskort. Därefter sker bokföring av korten i vanlig ordning. Utbetalningskorten sänds av postgirot till betalningsmottagarna. Rutinen passar företag som vill slippa egen utskrift av blanketterna och därmed kopplat arbete (lagerhållning etc.).

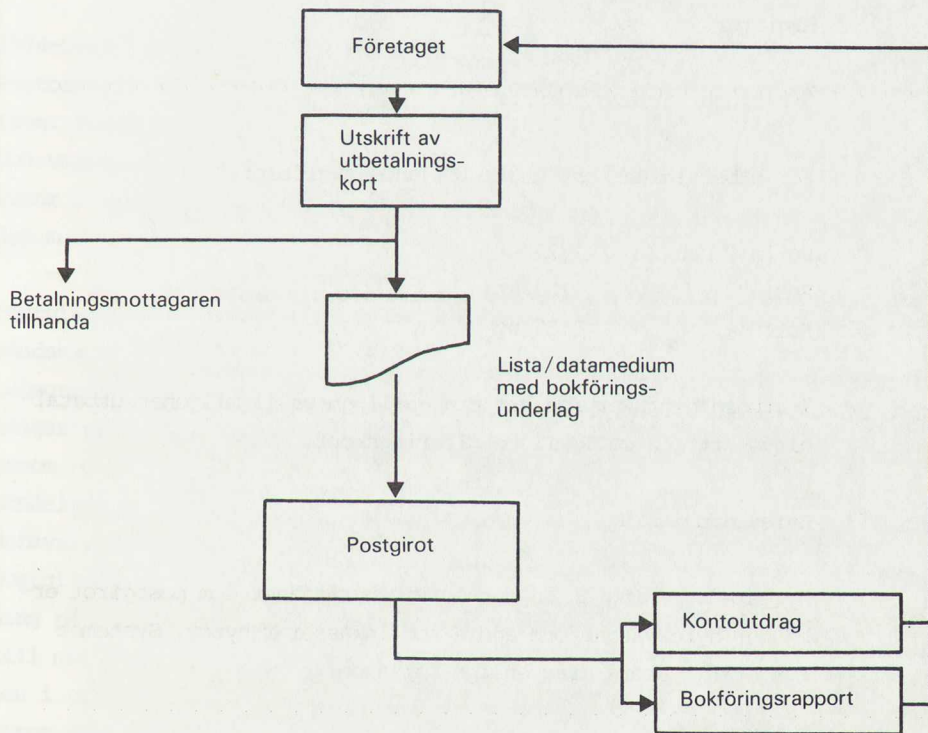
Nedanstående rutinschema visar systemets funktion.

4. I utbetalningsservice finns ytterligare ett alternativ. I alternativet kan kunden välja om han vill utnyttja dataintegration eller ej med postgirot. F.n. erbjuds alternativet endast kunder i postgirots girolönesystem, som skall ersättas av ovan angivna system.

Företagen skriver i detta alternativ ut sina utbetalningskort själva (manuellt eller med hjälp av skrivmaskin, bokföringsmaskin eller dator). Gireringskort förekommer ej i rutinen. Utbetalningskortet distribueras till betalningsmottagaren direkt på arbetsplatsen eller via post.

Utbetalningsservice 4.

Betalningsblanketter

Då postgirot skriver ut blanketterna (rutin 3), sker detta på standardblankett. Om företaget ombesörjer utskriften av blanketterna finns stora möjligheter att anpassa blankettutformningen till respektive företags specifika behov.

Distribution

Utbetalningskortet kan delas ut genom företagets försorg eller genom postverket. Blanketter större än standardformat (210 x 102 mm) måste alltid kuverteras av kunden om postbefordran skall ske. Även andra bilagor kan då bifogas. Standardkuvert tillhandahålls av postgirot till självkostnadspris.

Avgifter

Gireringar är avgiftsfria

För utbetalningskort utgår följande avgifter:

Rutin 1 och 2	1:25/st
Rutin 3	1:50/st
Rutin 4	2:85/st

I utbetalningsservice hanteras årligen ca 11 miljoner utbetalningskort och ca 1 miljon gireringskort.

Hyresredovisning

Hyresredovisning är en dataservicebyråttjänst som postgirot erbjuder hyresvärdar och andra som inkasserar hyror. Systemet fungerar i stora drag enligt följande:

Ett lägenhetsregister läggs upp i postgirots dator med hjälp av rapporteringsblanketter som kunden skickar. Med registret som grund räknas kvartalsvis eller månadsvis ut de olika hyresbeloppen med tillägg och avdrag enligt hyresvärdens anvisningar. Värden får samtidigt en preliminär debiteringslista för godkännan-

de. Efter godkännande från kunden skriver postgirot ut inbetalningskort som skickas till värdens hyresgäster. Hyrona betalas in till ett särskilt "uppsamlingskonto". Två gånger i månaden kontrolleras betalningarna och differenslistor skickas till värden. Efter första kontrollen skickas en påminnelse till hyresgästen.

Avgifter

Anslutningsavgift utgår f.n. med 2 000:–. Därtill utgår avgifter för registrering av nya objekt (1:43/objekt) och aviseringsavgifter (0:41/objekt och månad vid kvartalsavisering och 0:60/objekt och månad vid månadsavisering).

3.3.2.5.3 Utlandstjänster

1974-07-01 övertog postverket valutahandelstillståndet från Postbanken. Verksamheten administreras av postgirots utlandssektion. Postgirot kan därmed fortfarande fungera som valutabank och valutaprövningsinstans. Anskaffning eller försäljning av valutor i utlandsrörelsen sker i huvudsak genom direkt valutahandel med utländska postgiroförvaltningar och med PKbanken.

Postgirobetalningar till utlandet sker i svenska kronor och utländska valutor genom internationella gireringar brevledes och telegrafiskt från svenskt till utländskt postgirokonto, inbetalningar på svenskt postkontor till utländskt postgirokonto eller genom postgirots utländska korrespondentbanker (affärsbanksförbindelser i utlandet) som check-, brev- och telegramremissor. Motsvarande betalningar från utländska postgiroförvaltningar och postgirots korrespondentbanker kommer till Sverige för gottskrivning på svenska postgirokonton eller för kontant utbetalning till mottagaren. Avräkningarna sker över postgirots nostrokonton i utlandet eller över lorokonton i svenska kronor vid postgirot för utl. banker/postgirokonton. Nyligen har också påbörjats överföringar av betalningsuppdrag genom teletransmission i den utrikes betalningstrafiken. Vidare sker betalningar över s.k. externa kronkonton. Postgirot har även sedan år 1971 resevalutatjänst på ett antal större gränspostkontor. Ett försök med

utökning av servicen på ca 50 postkontor runt om i landet pågår.

3.3.2.5.4 Särskilda uppdrag

Vid sidan om den ovan beskrivna produkterna i postgirots sortiment utför postgirot andra tjänster på uppdragsbasis. På uppdrag av staten redovisas inbetalningar av preliminära skatter m.m., moms och arbetsgivaravgifter. Vidare deltar postgirot i utbetalning av studiemedel samt inkasserar och redovisar äldre studielån. Postgirot deltar även i ADB-revision av pensions- och barnbidragsutbetalningar m.m.

Postgirot handhar dessutom postverkets clearing med bankerna, vilken omfattar av banker inlösta postala betalningshandlingar resp. av postverket inlösta checkar och andra bankbetalningshandlingar. Penningmedel motsvarande deltagande parts fordran tillförs mottagarbanken resp. postverket genom riksbanksclearingen.

Genom avtal mellan bankerna och byggnadsbranschens arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer får drygt 200 000 bygganställda sina löner utbetalda genom den s.k. Bygglönecentralen. Arbetsgivare och anställd väljer vilken bankförbindelse man vill ha, och driften av centralen handhas på entreprenad av postgirot. Fordringar som Bygglönecentralen har på arbetsgivarnas banker regleras i riksbanksclearingen.

Slutligen må nämnas att postgirot med utnyttjande av sin datorkapacitet i mindre utsträckning kan tillhandahålla vissa datatjänster, t.ex. stansning, mikrofilmning.

3.4 Postgirots entreprenadåtaganden

3.4.1 Produktion

För det löpande arbetet i postgirot har bildandet av PKbanken inte medfört några stora förändringar. Således ombesörjs den centrala bokföringen i spar- och personkontorörelserna av postgirot på uppdragsbasis åt PKbanken. Postgirot sköter bl.a. kontouppläggning, bokföring, revisions- och undersökningsärenden.

3.4.2 Ersättningsfrågan

Beträffande ersättningsfrågorna sades i propositionen att medel som inestod på de icke räntebärande kontona skulle förräntas i PKbanken enligt särskilda regler. Grunden för ersättningsprinciperna fastställdes av regeringen (finansdepartementets skrivelse 1974-06-28). Sedermera har postverket och PKbanken på basis av dessa ersättningsgrunder träffat nytt avtal vilket gäller t.o.m. utgången av år 1979 med successiv förlängning med två år åt gången. Ränta på de medel som placeras i PKbanken beräknas på det sätt som beskrivs i kapitel 5.2. För den centrala reskontrabokföringen inom postgirot utgår ersättning för redovisade särskostnader samt andel i samkostnader.

3.5 Betalningsförmedlingen - volymer

Av nedanstående tablå framgår postgirots betalningsförmedling de fyra senaste budgetåren (ett budgetår avser perioden 1 juli - 30 juni).

	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78
Antal (milj. st)				
- Gireringar	72,9	79,2	87,9	91,8
- Inbetalningar	154,9	167,4	175,7	175,5
- Utbetalningar	49,3	49,2	49,8	44,3
Totalt	277,1	295,8	313,4	311,6
Omsättningar (mkr)				
- Gireringar	812 251	960 606	1 310 880	1 924 703
- Inbetalningar	331 902	388 634	440 346	503 607
- Utbetalningar	316 862	370 062	419 782	478 387
Totalt	1 461 015	1 719 302	2 171 009	2 906 697
Antal konton (st)				
per 30 juni	701 312	724 425	767 378	817 042

	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78
Utlandsrörelsen				
- Antal (1 000-tal)	1 156	1 342	1 443	1 540
- Omsättningar (mkr)	3 106	3 658	4 318	5 136
Entreprenadverksamheten åt PKbanken				
Personkonto				
- antal transaktioner (milj. st)	49,2	54,8	61,7	66,4
- omsättning (mkr)	41 418	51 999	61 709	71 883
- antal konton (milj. st)	1,0	1,1	1,2	1,2
Sparkonto				
- antal transaktioner (milj. st)	25,3	24,5	21,6	19,5
- omsättning (mkr)	16 685	18 254	17 520	17 163
- antal konton (milj. st)	5,6	5,6	5,3	5,0
Girokapitalkonton				
- antal transaktioner (milj. st)	0,4	0,5	0,6	0,6
- omsättning (mkr)	80 488	108 510	138 695	165 577
- antal konton (st)	12 192	14 184	16 838	19 388

4 Postverkets prestationsplikt

Frågor om postverkets uppgifter och målsättning har behandlats av postutredningen 1956 (SOU 1962:52) och i den proposition om postverkets organisation som byggde på utredningens förslag (prop. 1964:141).

Utredningen framhöll bl.a. att den ursprungliga postala verksamheten låter sig väl förenas med betalningsförmedling och att postgirot och postsparbanksverksamheten starkt sätter sin prägel på postverkets hela verksamhet. De är integrerade delar av denna och räknas till postens naturliga uppgifter. Det är angeläget, framhölls det, att postverket utnyttjas för alla uppdrag som låter sig inpassas i dess organisation och är förenliga med syftet för dess verksamhet.

Postverket karakteriseras såsom ett allmännyttigt företag. Det innebär att verkets tjänster bör erbjudas till självkostnadspriser och rörelsen således inte drivas i vinstsyfte samt att verket är förpliktat att tillhandahålla en likvärdig service över landet och att behandla kunderna lika. Denna förpliktelse bör dock enligt utredningen tolkas så att den avser likvärdig service och lika behandling om likartade betingelser råder i fråga om bebyggelsens art, befolkningsunderlag, kostnader för postanordningarna samt försändelsernas beskaffenhet, kundernas egna insatser för att minska postverkets arbete etc. Samtidigt måste de sociala intressena beaktas i fråga om postnätets utbredning och upprätthållande. Med detta avses en skyldighet för postverket att genom ett över hela landet utbrett nät av postanordningar erbjuda en viss minimiservice och att upprätthålla denna även i områden i vilka den ej är ekonomiskt bärkraftig.

Som stöd för en sådan målsättning finns postmonopolet och den utjämnande enhetstaxan. Även denna målsättning ger ett vidsträckt utrymme för företagsekonomiska bedömanden, framhöll utredningen vidare.

Beträffande Postbanken sedd för sig hade utredningen en från det sagda delvis avvikande mening. Det framhölls att postgirot och postsparbanken inte har vare sig något formellt eller reellt monopol. De arbetar i stark konkurrens med kreditinstituten. Verksamheternas direkta motsvarigheter i det enskilda näringslivet gör att postbankens politik måste i högre grad än postverkets i övrigt föras från företagsekonomiska utgångspunkter. Vidare avgör ränteutvecklingen verksamhetens ekonomiska resultat mera än prispolitiska åtgärder. Konsolidering måste därför ske genom att vinstmedel används för avsättning till reservfond och för nedskrivning av värdepapper. Postbankens målsättning bör enligt utredningen av nämnda skäl anslutas till vad som gäller inom enskilt näringsliv, främst bankväsendet.

I propositionen förklarade departementschefen att han kunde allmänt ansluta sig till vad utredningen uttalat i fråga om de mera generella riktlinjerna och han gjorde ej några därifrån i princip avvikande uttalanden. Han erinrade bl.a. om betydelsen av att den företagsekonomiska innebörden av olika åtgärder alltid klarläggs och slog fast att det alltid måste ske en avvägning mellan olika servicealternativ inom det ekonomiska utrymme som via taxehöjningar står till förfogande.

Sålunda fastlagda principer för postverksamheten torde alltså i sina huvuddrag gälla även om efter postbankens upphörande postgirot återgått till att vara en rent postal rörelsegren och således inte längre ingår i någon postal bankrörelse. Jämförelsen som tidigare gjordes mellan den postala bankverksamheten och bankerna i allmänhet har fortfarande relevans i fråga om postgirot å ena sidan och bankernas betalningsförmedling och inlåning via bankgirot å den andra. Postverkets behov av kostnadstäckning för postgirots kapacitetsanspråk kvarstår i princip oförändrat. Verkets serviceplikt inkluderar automa-

tiskt postgiroservice. I övervägandena om den postala service-
apparaten och dess utbyggnad utgör alltid postgirot (och även
entreprenadåtagandet beträffande sparrörelsen) ett viktigt ele-
ment. I många fall torde just här ifrågavarande service och
transaktioner vara avgörande när det gäller det minimiunderlag
i fråga om efterfrågan på tjänster som bör vara för handen för
att viss postanordning skall inrättas. Problematiken i dessa
sammanhang innefattar komplicerade spørsmål om kostnadsfördel-
ning, prissättning och ersättningsfrågor i samarbetet med PK-
banken.

The first of these is the fact that the
government has been unable to
maintain a consistent policy
towards the various groups
which have been active in the
country. This has led to a
general feeling of
disillusion and
loss of confidence in the
government. The second
factor is the fact that the
government has been unable to
bring about a general
improvement in the
economic situation of the
country. This has led to a
general feeling of
discontent and
loss of confidence in the
government. The third
factor is the fact that the
government has been unable to
bring about a general
improvement in the
social situation of the
country. This has led to a
general feeling of
discontent and
loss of confidence in the
government.

5 Förhållandet mellan postverket och PKbanken

5.1 Bakgrund

Postbanken och Sveriges Kreditbank gick 1974-07-01 samman till den statliga affärsbanken Post- och Kreditbanken, PKbanken (prop. 1973:145, NU 63). Samgåendet innebar i stort sett följande.

Postbankens sparrörelse, personkontorörelse och den räntebärande delen av postgiroörelsen fördes över till den nya banken. Den inte räntebärande delen av postgiroörelsen stannade kvar inom postverket. Postverket skulle dock inte bedriva någon utlåning av postgiromedel. Innestående sådana medel skulle liksom andra medel som inte erfordras för utbetalningar i postverket av verket överföras till PKbanken för att förvaltas av denna. Hanteringen på postanstalterna av transaktioner i sparrörelsen och personkontorörelsen skulle för PKbankens räkning ombesörjas av postverket. Detsamma gällde den centrala bokföringen och behandlingen i övrigt av dessa transaktioner. Vidare skulle PKbankens kunder kunna utnyttja postverkets kontor och kundservice och postverkets kunder PKbankens motsvarande organisation och service.

Det samgående som ägde rum förutsätter ett långt gående samarbete i organiserade former mellan postverket och PKbanken. Den följande framställningen avser att belysa relationerna mellan postverket och PKbanken, särskilt såvitt avser postgirot.

5.2 Postgiromedlens förvaltning

Postgiromedel och rörelsemedel som inte erfordras för postver-

kets egen kassahållning skall överföras till räntebärande konto i PKbanken.

Ersättning för den inlåning som postverket på detta sätt har innestående i PKbanken skall motsvaras av den avkastning som banken erhåller på sina placerade medel med avdrag för bankens kostnader.

Till följd av postgiroinlåningens starka svängningar uppvisar saldot på det räntebärande kontot i PKbanken mycket betydande variationer, vilket ställer stora krav på bankens primärlikviditet. Detta innebär att en relativt stor del av de av postverket insatta medlen inte kan placeras mera långfristigt utan måste placeras i mycket likvida tillgångar. Ersättningen delas därför upp i två delar, den ena avseende inlåningsmedel som endast kan placeras på den kortfristiga marknaden och den andra avseende övrig inlåning, som kan utnyttjas för utlåning i allmänhet och för obligationsköp. Gränsen mellan de två delarna bestäms månadsvis och utgör tolv månaders medeltalet av lägsta månadssaldon på postverkets konto i PKbanken. PKbanken behöver dock inte alltid hålla positiv primärlikviditet utan kan använda sig av upplåningsmöjligheterna på dagslånemarknaden och i riksbanken. Detta upplåningsutrymme uppgår f.n. till 1 000 mkr. Vid gränsdragningen mellan korta och långa medel skall dessa 1 000 mkr läggas till det varje månad framräknade lägsta saldot.

Ränteersättningen för medel som placeras på den kortfristiga marknaden beräknas dag för dag efter en räntefot som utgör det vägda genomsnittet av den ränta PKbanken erhållit på dagslånemarknaden under respektive dag. Ersättning för övrig inlåning motsvarar bankens ränteintäkter och räkningsavgifter ställda i relation till summan av dagsmedelsaldon för kalenderåret på utlåningen, obligationer och kortfristiga placeringar bundna på lägst 15 dagar. I princip innebär detta att medelförräntningen på PKbankens fasta placeringar är avgörande för den procentuella avkastningen på denna postgiroinlåning.

Som ersättningsavtalet kommit att utformas, påverkas postgirots

ränteintäkter starkt av förändringar i diskontonivån. Vid låga diskontonivåer uppkommer således svårigheter för postgirot att täcka sina kostnader för verksamheten. Med hänsyn härtill har avtalet kompletterats med en klausul om särskild ersättning från PKbanken för det fall diskontot skulle understiga 6 %.

För kalenderåret 1977 uppgick postverkets totala inlåning i PK-banken till 6 826 mkr. Räntegottgörelsen härför blev drygt 643 mkr.

5.3 Räntebärande postgirokonton

Som tidigare angavs överfördes i samband med fusionen all räntebärande inlåning från Postbanken till PKbanken. Detta betydde att en sortimentsuppdelning blev nödvändig av postgirorelsen som ju bestod av vanliga, inte räntebärande postgirokonton och kapitalkonton, dvs. räntebärande postgirokonton. Utöver sortimentsuppdelningen har inga ändringar genomförts.

Överföring av medel mellan vanliga och räntebärande kapitalkonton kan ske genom skriftliga uppdrag, telefonöverföringar eller automatiska uppdrag. Systemet möjliggör att medel som inte omedelbart behöver disponeras kan göras räntebärande utan tidsutdräkt. Räntesatsens storlek är beroende av vilken typ av kapitalkonto som väljs och är f.n. (diskonto 6,5 %) lägst 3,5 och högst 7 %.

Medelsaldot på kapitalkontona var 1977 totalt 1 900 mkr och antalet konton uppgick till ca 18 000 st.

För privatpersoner med postgirokonto finns det ett särskilt kontoslag, girosparkonto, som löper med samma ränta som spar-kassekonto. Detta kontoslag, som också ingår i PKbankens inlåningssortiment, övervägar man att ändra.

5.4 Postgirokonto med kredit

Möjlighet finns att förena det vanliga postgirokontot med kre-

dit. Kredit beviljas efter sedvanlig kreditprövning av PKbanken varefter kredittagaren kan beordra betalningsuppdrag från sitt postgirokonto. Totalt beviljad postgirokredit uppgick ultimo 1977 till 1 400 mkr.

5.5 Personkontorörelsen

Även personkontorörelsen överfördes 1974 till PKbanken och denna rörelsegren utgör det mest omfattande exemplet på integrationen mellan PKbanken och postgirot.

Personkontona har utvecklats från postgirokontona och kan till sin funktion betraktas som räntebärande postgirokonton med direktuttagsmöjlighet. Systemet är totalintegrerat i postgirorörelsen med sin gireringsfunktion och kontohavarna har tillgång till postverkets och PKbankens kontorsnät. Antalet personkonton uppgick ultimo 1977 till 1,2 milj. st och medelsaldot för kalenderår blev 3 613 mkr. Tillsammans med det från Sveriges Kreditbank övertagna checklönesystemet (0,2 miljoner konton) har PKbanken 40 % av samtliga lönekonton i Sverige.

5.6 PKbankens utnyttjande av postverkets tjänster

Tidigare i detta kapitel har samarbetet mellan postverket och PKbanken belysts såvitt det närmast har avseende på postgirorörelsen. Reellt är det nämligen postverket och PKbanken som är samarbetspartner. Samarbetet mellan dessa sträcker sig emellertid betydligt längre än till postgirorörelsen. Det volymmässigt och organisatoriskt mest betydande samarbetet hänförs till de delar av den tidigare Postbanken - främst sparrörelsen och personkontorörelsen - som PKbanken vid samgåendet tog över från Postbanken men vilkas praktiska administration postverket fortfarande handhar genom postanstalternas medverkan på principiellt samma sätt som under Postbankens tid. Postverket kan i nämnda avseenden betraktas som entreprenör åt PKbanken. Även den centrala kontobokföringen i vad som förut benämndes postsparbanksrörelsen handhas av postverket på uppdragsbasis. Även efter storbanksförhållanden är det fråga om

mycket avsevärda kontostockar och transaktionsvolymen. Tidigare fick postverket (Postbanken) kostnadstäckning för denna verksamhet genom ränteintäkter av inestående medel. Numera betalar PKbanken ersättning för postverkets åtaganden beräknad enligt särskilda grunder. Delvis är det också fråga om åtaganden för PKbanken, som inte härrör ur den tidigare Postbanken.

Följande siffror anger omfattningen av den inlåningsverksamhet (tidigare Postbanken) som numera handhas av postverket för PK-bankens räkning.

	Postsparkon- Personkonton ton med el- ler utan motbok	
Antal konton utl 1977, tusental	5 261	1 202
Behållning milj. kr.	13 522	3 613

Principerna för den ersättning som postverket gottgörs för sina åtaganden för PKbanken är reglerade i avtal, senast 1976-11-11. Avtalet gäller t.o.m. 1979 års utgång men förlängs två år åt gången om det ej sagts upp av någondera parten senast ett år före avtalstidens utgång. Grunden för ersättningsprinciperna fastställdes av regeringen (Fi skrivelse 1974-06-28).

För sitt utnyttjande av postverkets kontorsnät och distributionsapparat samt av postgirot skall PKbanken betala ersättning enligt följande principer:

- för tjänster som postverket tillhandahåller PKbanken exklusivt och för vilka särskostnaderna kan fastställas genom postverkets olika kostnadsfördelningssystem skall PKbanken betala postverket särkostnader enligt dessa system samt en däremot proportionell andel av poströrelsens och postgirots samkostnader. PK-banken skall i form av kalkylränta bära sin del av vad staten kräver i normal avkastning på det av postverket ianspråktaga statskapitalet. Vidare skall personalkostnaderna inkludera försäkringsmässigt beräknade pensionskostnader

- för övriga tjänster som postverket tillhandahåller PKbanken exklusivt skall överenskommelse om ersättning träffas i varje särskilt fall
- för tjänster som tillhandahålles PKbanken och övriga banker skall tillämpas ersättningsprinciper som är lika för alla parter.

Postverket och PKbanken har full insyn i varandras redovisningssystem. Ingen av parterna får utan den andres samtycke vidta sådana ändringar i redovisnings- och kostnadsfördelningssystemen att ersättningsberäkningen väsentligt påverkas.

Den sammanlagda ersättningen till postverket för kassatjänster och bokföring utgjorde 1977 401 mkr. Huvuddelen (90 %) hänförde sig till transaktioner avseende personkonto- och sparrörelsen. Med räntegottgörelsen för samma period på 643 mkr erhöll postverket från PKbanken sammanlagt 1 044 mkr. Detta belopp utgjorde 22 % av postverkets sammanlagda intäkter för 1977 och hade därmed en avgörande betydelse för verkets ekonomi.

5.7 Ledningssamverkan

Det nära samarbetet mellan postverket och PKbanken har befästs genom viss ledningsgemenskap. Chefen för postverket ingår i PKbankens styrelse och verkställande direktören i PKbanken är styrelseledamot i postverket. Vidare är personalföreträdare i postverkets styrelse även styrelseledamot i PKbanken. Den ömsesidiga representation som sålunda förekommer är i överensstämmelse med förutsättningarna för det samgående som skedde 1974.

6 Bankgirot-en översikt

6.1 Starten av bankgirot

För bankerna har betalningsförmedling alltid varit en viktig rörelsegren. Bankerna har därvid försökt underlätta för kunderna att göra betalningar samtidigt som denna verksamhet syftat till att öka den kortfristiga inlåningen i bankerna.

I första hand har bankerna erbjudit sina kunder checkkonton. Även överföringar från checkkonto till checkkonto har sedan länge varit möjliga inom de svenska bankerna. Under årens lopp har olika tekniska åtgärder vidtagits för att förbättra checken som betalningsmedel. Den kontorstekniska utvecklingen och ökade kostnader för checkhantering gjorde det emellertid önskvärt att komplettera checkrutinerna med en ny betalningsrutin anpassad till kontorsmaskiner. Denna rutin gav man namnet bankgiro.

För att underlätta dessa rutiner införde de svenska affärsbankerna år 1950 en gemensam bankgiroblankett. Blanketten fylldes i av kunden och skickades sedan från betalningsavsändarens bankkontor till betalningsmottagarens bankkontor. Det visade sig emellertid under de följande åren angeläget att centralisera handläggningen av transaktionerna för att underlätta bankgiro-rutinerna för kunderna och bankerna. Detta ledde till att bankerna omorganiserade bankgirot 1959.

Vid denna tidpunkt inrättades en central (Bankgirocentralen) som fick i huvudsaklig uppgift att sortera bankgirobetalningarna och avisera mottagarna och deras bankkontor. Bokföringen av kontona behölls dock i bankerna och därmed också den nära kontakten

mellan bankkontor och kund. I samband med ombildningen av bankgirot utökades också antalet deltagande banker att omfatta alla affärsbanker, föreningsbanker och sparbanker.

Genom bankgirot blev checkkontot mer allsidigt användbart för kunderna. Från ett och samma konto kan kunden göra betalningar både med check och med bankgirouppdrag. Checken kan med fördel användas då betalningen överlämnas direkt till betalningsmottagaren och vid egna uttag, och bankgiroblanketten kan användas i övriga fall t.ex. vid vanliga fakturabetalningar. Även andra konton än checkkonton kan anslutas, t.ex. affärskonton, spar-konton och lorokonton.

Sedan mitten av 60-talet har utvecklingen gått i riktning mot en ökad andel betalningar via de datoriserade betalningsrutiner som bankgirot erbjuder. Denna utveckling synes fortsätta och återspeglar företagets strävan att alltmer automatisera och effektivisera sina betalningsrutiner.

6.2 Organisation m.m

6.2.1 Konsortiet bankgirocentralen

I bankgirot deltar samtliga affärsbanker, sparbanker och föreningsbanker med tillsammans ca 4 000 bankkontor.

Samarbetsformen mellan de deltagande bankerna är ett konsortium bestående av samtliga affärsbanker av vilka Föreningsbankernas Bank representerar föreningsbankerna och Sparbankernas Bank sparbankerna. Flertalet banker representeras vid konsortiets sammanträden av sin verkställande direktör. Konsortiet utser årligen styrelse för Bankgirocentralen (BGC), numera bestående av tio ordinarie ledamöter.

BGC är inte någon juridisk person utan skall ses som en för bankerna gemensam avdelning med främsta uppgift att underlätta bankgirorutinerna. Det åligger emellertid styrelsen att uppmärksamma möjligheterna att genom centralen underlätta även

andra transaktioner bankerna emellan än utförande av bankgirotuppdrag. Som exempel på sådana arbetsuppgifter kan nämnas BGC:s medverkan vid utsändande, redovisning och provisionsavräkning av inkassouppdrag i det för affärsbankerna, sparbankerna och föreningsbankerna gemensamma inkassosystemet. Vidare kan nämnas behandling av magnetband innehållande uppgifter om löne-, barnbidrags-, pensions- och andra kontoinsättningar. BGC ombesörjer också bankernas gemensamma dataclearing samt förmedlar tryckning av blanketter och kuvert åt bankerna. Härutöver kan nämnas att BGC har ett omfattande samarbete med Bankomatcentralen och Värdepapperscentralen.

Styrelsen utser chef för centralen. Under denne är arbetet vid centralen uppdelat på en driftsektion (bestående av produktionsavdelning och systemavdelning), en sektion för personal och intendentur och en marknadssektion (bestående av kundtjänst- och registeravdelningar). Under centralens chef lyder också en avdelning för ekonomi och budget. I tekniska frågor samråder BGC med en teknisk kommitté och i marknadsfrågor med en marknads-kommitté, båda kommittéerna bestående av representanter för bankerna.

De lokaler, maskiner och inventarier som BGC utnyttjar ägs av ett särskilt bolag - AB Giro, ett av de i bankgirokonsoriet deltagande bankerna helägt bolag.

De kostnader för bankgirot som uppstår i bankerna svarar respektive bank för. Konstnaderna för BGC bestrider bankerna i förhållande till varje banks utnyttjande av centralen. För utbetalningsuppdrag erläggs kostnaden av avsändarbanken, för inbetalningsuppdrag av mottagarbanken och för gireringsuppdrag svarar avsändarbanken för en tredjedel och mottagarbanken för två tredjedelar.

Intäkterna för bankgirot uppkommer i huvudsak genom att medlemsbankerna disponerar och förräntar de medel som förmedlas inom bankgirosystemet.

6.2.2 Personal

Personalen vid BGC bestod den 31 december 1977 av 630 personer. Flertalet arbetar deltid. Omräknat till helårsarbetande motsvarar detta 430 personer.

Kollektivavtal finns mellan BGC och Svenska Bankmännaförbundet.

6.2.3 Datorutrustning

För närvarande består bankgirocentralens datoranläggning av 2 st ICL 1904 S. Därtill kommer en omfattande maskinell utrustning för datafångst och sortering av blanketter.

6.3 Bankgirots huvudfunktioner

6.3.1 Girering, inbetalning, utbetalning

Till bankgirot ansluts checkkonton (även s.k. sparkonton eller affärskonton kan anslutas). Anslutningen tillgår så att kunden instruerar sitt bankkontor att anmäla kontot till BGC, som registrerar vederbörande i centralens register och tilldelar kunden ett bankgironummer som han sedan trycker på sina fakturor. Bankgirokunderna finns förtecknade Ortsvis i en katalog och finns också upptagna i en nummerförteckning. Bankgironumren består av sju siffror, t.ex. 991-2346, av vilka den sista är en s.k. checksiffra.

Av bankgironumret framgår inte i vilken bank kontot förs, utan denna uppgift liksom kontonummer samt namn och adress finns lagrade i BGC:s dataregister. Ett och samma bankkonto kan föras med flera bankgironummer, en möjlighet som utnyttjas av företag som önskar aviseringen av inkommande betalningar uppdelade på exempelvis olika filialer eller avdelningar men vill ha alla likvider insatta på ett enda konto. En sammanställning ("extraavi") över dagens summer till olika bankgironummer kan erhållas från BGC.

Tre huvudslag av betalningar kan göras över bankgirot: girering (överföring) från ett bankgiroanslutet konto till ett annat sådant konto, utbetalning från ett bankgiroanslutet konto till en mottagare utan bankgironummer och inbetalning till ett bankgiroanslutet konto från någon som inte har bankgironummer. Beträffande rutinerna för dessa transaktionsslag, se avsnitt 6.5. Därutöver förekommer datatjänster och andra rutiner som behandlas i avsnitt 6.7.

6.3.2 Decentraliserad bokföring

Alla till bankgirot anslutna konton bokförs även efter anslutningen hos vederbörande bank. Förutom gireringar och inbetalningar över bankgirot till kontot kan även andra insättningar göras på kontot, och förutom genom gireringar och utbetalningar över bankgirot kan kontobehållningen även disponeras med checkar och andra uttagshandlingar. Bankgirotransaktionerna är med andra ord bara en del av transaktionerna på de bankgiroanslutna kontona.

6.4 Bankgirots betalningsförmedling

I BGC:s rutiner görs ingen åtskillnad mellan gireringar och inbetalningar eftersom båda transaktionsslagen riktar sig till mottagare med bankgironummer. Girerings- och inbetalningsavier är därför blandade såväl i det inkommande och i det avgående materialet. Nedanstående uppdelning antals- och beloppsmässigt på gireringar och inbetalningar bygger på stickprov som företagits respektive år.

Endast de transaktioner som passerat BGC har medtagits i uppgifterna. Andra insättningar och uttag på de bankgiroanslutna kontona - t.ex. kontohavarnas egna transaktioner av dessa slag - omfattas alltså, till skillnad från postgirot, inte av uppgifterna.

	<u>1977</u>
<u>ANTAL (milj st)</u>	
Gireringar	28,6
Inbetalningar	20,9
Utbetalningar	5,4
Totalt	54,9
 <u>OMSÄTTNING (mdr kr.)</u>	
Gireringar	230,0
Inbetalningar	63,6
Utbetalningar	12,4
Totalt	306,0

Bankgirocentralens "övriga produktion" redovisas i nedanstående tabell.

<u>ANTAL (milj st)</u>	
Dataclearing	23,6
Kommunlöner	2,0
Löneinsättningar	1,4
Kontoinsättningar o -ut-	
tag	3,5
Pensionsinsättningar	3,7
Barnbidragsinsättningar	1,7

Av de vid slutet av år 1977 registrerade bankgironumren avsåg 309 000 företag, företagare och organisationer, ca 2 900 kommuner och landsting samt 65 000 privatpersoner. Den 1 april 1978 utgjorde antalet bankgironummer 385 000.

För ca 2,5 miljoner innehavare av banklönekonton och andra bankbokslösa konton finns möjlighet att utnyttja automatiskt bankgiro.

6.5 Rutiner i bankgirot

6.5.1 Betalningsavsändaren och hans bankkontor

Gireringar och utbetalningar skrivs av betalningsavsändaren

på uppdragsblanketter som erhållits genom bankkontoret och BGC. Blanketterna är försedda med avsändarens namn, adress och bankgironummer och med önskad ledtext för specifikation av betalning. De enda obligatoriska uppgifterna är för gireringar beloppet och mottagarens bankgironummer och för utbetalningar beloppet och mottagarens namn och adress. Därutöver anges som regel även fakturanummer och andra meddelanden. Även inbetalningsblanketter som erhållits tillsammans med fakturor och räkningar kan användas vid girering.

Avsändaren undertecknar inte varje uppdrag utan bara en uttagsorder på totalbeloppet. På uttagsordern är de enskilda uppdragen inte specificerade.

Uppdragen och uttagsordern skickas in till bankkontoret per post, lämnas in på bankkontoret eller läggs i serviceboxen. Bankkontoret använder uttagsordern som underlag vid uttag av totalbeloppet från avsändarens konto. Endast en bokföringstransaktion görs alltså oberoende av antalet inlämnade uppdrag. Kvitterad kopia av uttagsordern lämnas tillbaka till avsändaren tillsammans med en stämplad kopia av varje betalningsuppdrag. Originalen av bankgiroavierna sänder bankkontoret till BGC.

Inbetalningar till bankgironummer kan göras vid vilket bankkontor som helst. Blanketter (se avsnitt 6.6.1) och bankgirokatalog finns på bankdisken. Allt fler företag sänder ifyllda bankgiroblanketter med sina fakturor och räkningar för att styra pengarna direkt till sitt bankkonto och för att säkrare er-hålla de referensuppgifter som behövs för bokföringen.

Alla gireringar, utbetalningar och inbetalningar sänds av bankkontoren samma dag till BGC tillsammans med en s.k. clearing-anvisning som utgör likvid för de insända uppdragen. Gireringar och inbetalningar ligger vid insändandet i en bunt och utbetalningar i en annan.

6.5.2 BGC

För gireringar/inbetalningar är rutinen i huvudsak följande

(betr. datatjänster se avsnitt 6.7):

- a) Materialet inkommer från bankkontoren, huvudsakligen i postförsändelser. Posten hämtas på postkontoret Stockholm 1 från kl. 06.00. Försändelser avhämtade fram till kl. 11.00 medtas i dagens behandling.
- b) Med särskilda inskrivningsmaskiner förses varje avi i nederkanten med bankkontorets clearingnummer, beloppet och mottagarens bankgironummer i magnetiserbar skrift (MICR, typ CMC 7). Bankkontorets clearingnummer och totalbeloppet anges på motsvarande sätt på ett missiv, samtidigt som beloppskontroll görs.
- c) Avierna behandlas i sorteringsmaskiner ("reader/sorters") som avläser magnetskriften på avierna, kontrollerar bankgironumren, lagrar uppgifterna på datamedia, avstämmer totalbeloppet och sorterar avierna efter bankgironummer. Avierna mikrofilmas.
- c) Sedan datorerna sorterat den vid inläsningen erhållna informationen i bankgironummerordning, framställs i radskrivare insättningsuppgifter till betalningsmottagarna. Avibeloppen samt totalbelopp och aviantal anges från dagens transaktioner, och mottagarens namn, adress, bank och kontonummer anges ur BGC:s dataregister över bankgironumren.
- e) Insättningsuppgifterna sammanförs med motsvarande girerings/inbetalnings-avier och läggs i fönsterkuvert och postas till betalningsmottagarna.
- f) Totalbeloppet per betalningsmottagare och dessas bankkontonummer lagras på magnetband för kontoförande bank och sänds med bud/post eller över telenät till bankerna.

För utbetalningar är rutinen för närvarande följande.

- a) Materialet inkommer från bankkontoren på samma sätt som gireringar/inbetalningar.
- b) Avierna förses på högerdelen med påtryck innehållande belopp, utbetalningsnummer och sista giltighetsdag (45 dagar framåt). Uppgift om aviemas belopp och nummer samt clearingnumret registreras samtidigt på datamedia. Totalbeloppet avstäms.
- c) Avierna mikrofilmas, perforeras på mitten (för att vänsterdelen skall kunna avskiljas av mottagaren), kuverteras maskinellt och sänds till betalningsmottagarna.
- d) Efter inlösen (se 6.5.3 nedan) behålls avin på bankkontoren och utbetalningsnummer och belopp registreras vid bankkontorets terminal. Uppgifterna vidarebefordras sedan till BGC från respektive banks data-central.

Vid dagens slut gör BGC en dagsredovisning till varje banks huvudkontor. I sammanställningen debiteras banken för uppdrag som bankens kontor insänt till BGC och krediteras för girerings/inbetalningsbelopp som skall insättas på konton i banken och för inlösta utbetalningsavier som inlösts av bankens kontor. Nettobeloppet banken eller BGC tillgodo regleras i riksbanks-clearingen nästa bankdag, varvid en av bankerna representerar BGC.

6.5.3 Betalningsmottagaren och hans bankkontor

Mottagare med bankgironummer får från BGC insättningsuppgift med tillhörande girerings- och inbetalningsavier och bokför totalbeloppet som insatt på bankkontot. Mottagarens bank får från BGC magnetband och insätter med hjälp därav totalbeloppet på kundens konto. Endast en bokföringstransaktion erfordras per

dag oberoende av antalet delposter. Beloppet insätts på kundernas konto per BGC:s behandlingsdag. (Exempel: ett bankgirouppdrag, som inlämnas på ett bankkontor en måndag, behandlas av BGC på tisdagen och beloppet insätts per tisdagen på mottagarens konto, medan mottagaren på onsdagen erhåller insättningsuppgift från BGC.)

Mottagare utan bankgironummer får från BGC en utbetalningsavi i slutet kuvert. Han avskiljer och behåller vänsterdelen av avin, som innehåller fullständig specifikation av betalningen jämte belopp, kvitterar på baksidan av avin och kan på pengar på avin hos samtliga affärsbanker, sparbanker eller föreningsbanker. Han kan också använda avin som likvid för inbetalning i postverket eller i Riksbanken. Till dess avin inlösts finns motsvarande belopp på bankgiroutbetalningars konto hos betalningsavsändarens bank, medan registret över utelöpande avier förs av BGC. Vid inlösen av avierna debiterar BGC utfärdande bank och krediterar inlösande bank för beloppet. Om avin inte inlöses, återförs beloppet till betalningsavsändaren.

6.6 Blanketter, avgifter m.m.

6.6.1 Blanketter

Bankgiroblanketterna har formatet 210 x 101,6 mm (4 tum) och trycks på särskilt datapapper. Nedtill på blanketterna har utrymme reserverats för inskrivning på BGC av magnet- eller OCR-skrift.

Girerings/utbetalningsblanketter finns i standard i enstaka, i ark om tre eller sex och som kedjebanketter. Standardblanketterna passar även för utskrift i kontorsmaskiner. Specialblanketter kan utformas för speciella behov och vänstra hälften av blanketten kan då i stort sett konstrueras helt efter företagets önskemål. Blanketterna är förtryckta med avsändarens namn, adress och bankgironummer. De kan också försees med ledtext för specifikation av betalningen. Blanketterna är försedda med en kopia av självkopierande papper.

Inbetalningsblanketten består som regel av tre blad med kopior av självkopierande papper: kvitto, avi och bankkontorskopia. Även tvåbladiga blanketter kan förekomma.

Standardblanketter – såväl för gireringar/utbetalningar som för inbetalningar – levereras till kunden utan kostnad för denne. Detta gäller även blanketter i löpande bana, "kedjeblanketter". För extra påtryck (utom vissa standardtilltryck) samt för specialblanketter får kunden betala den tillkommande kostnaden.

6.6.2 Transaktionsavgifter

Alla gireringar samt normala kommersiella utbetalningar är avgiftsfria. Vid kontantbetalning i bankkassa uttas en allmän inbetalningsavgift som f.n. (april 1979) är kr. 1, – per transaktion. Undantagna från den allmänna inbetalningsavgiften är nedanstående inbetalningar:

- till eget bankgironr (t.ex. dagskassor)
- till banks bankgironr
- till bankägt hypoteksinstituts bankgironr
- emissionsinbetalningar

Utbetalningar som avser löner, arvoden, pensioner, gager och liknande som utförs i permanent upplagda bankgirorutiner är avgiftsbelagda liksom betalningar av årsrabatter, bonus och liknande.

6.7 Datatjänster

6.7.1 Allmänt

I och med att BGC år 1965 helt övergick till datarutiner öppnades möjlighet att erbjuda kunderna nya och tekniskt mera avancerade tjänster, nämligen integreringsservice för avgående betalningar samt OCR-service och automatiskt bankgiro för inkommande betalningar.

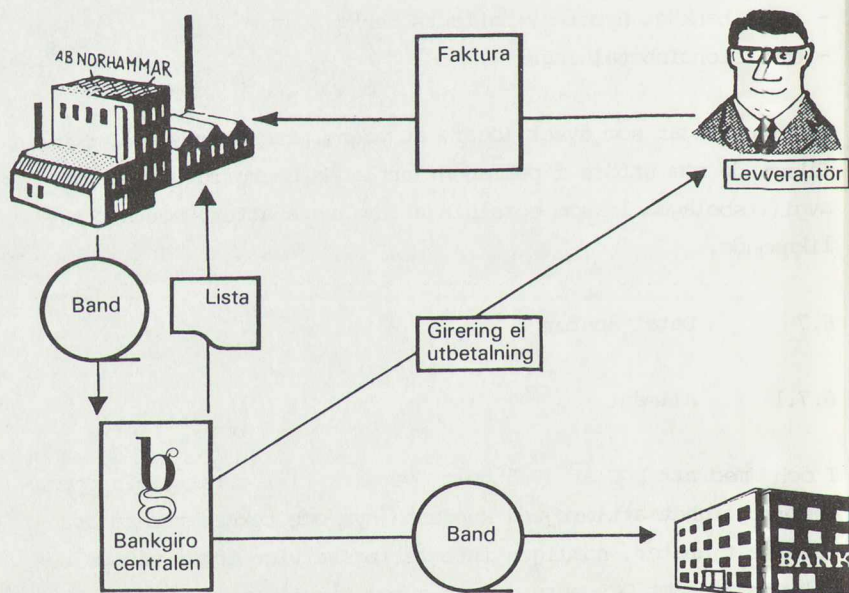
Gemensamt för nämnda tjänster, som alla ingår i bankgirots

standardsortiment och växer i betydelse, är att de utformas i nära samråd med företag och att de hos företagen infogats i dessas bokföringsrutiner. Företagen använder även bankgironumren som identifikationsbegrepp i sina interna bokföringsrutiner.

Utöver de tjänster BGC utför, erbjuder bankerna själva sina kunder ett brett sortiment av avancerade rutiner och hela paketsystem för hyres- och lönerutiner och annan ADB-service. Då tjänster av dessa slag faller utanför de nu aktuella redogörelsema för bankgirot och postgirot, behandlas i det följande endast de ovan nämnda bankgirotjänsterna.

6.7.2 Integreringsservice för avgående betalningar

En av de datatjänster bankgirot erbjuder företagen är integreringsservicen för avgående betalningar. Den innebär att bankgirot övertar bevakning av betalningsdagar och utskrift av avier. Hur den fungerar framgår av nedanstående rutinschema.

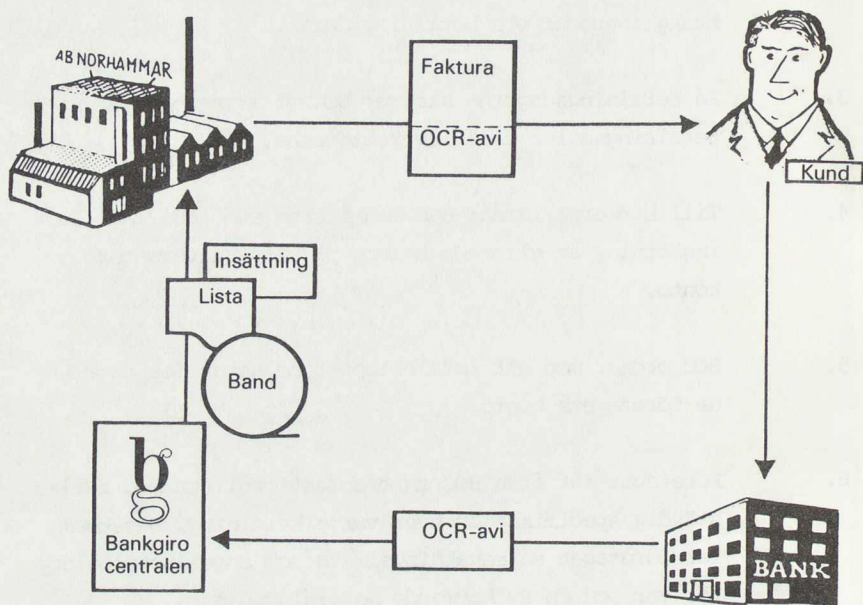
1. Leverantörerna sänder fakturor till företaget.
2. Företaget lämnar kontinuerligt magnetband (diskette, dassett, hålkort, hålremsa eller via telenät) till BGC med uppgift om fakturanummer, avdrag, nettobelopp, bankgironummer och betalningsdagar.
3. På betalningsdagarna skriver BGC girerings- eller utbetalningsavier till leverantörerna.
4. Till bankerna lämnar BGC magnetband som underlag för insättning av girerade belopp på varje leverantörs konto.
5. BGC ordnar med att totalbeloppet belastas det betalande företags konto.
6. Företaget får från BGC en transaktionslista med fullständig specifikation över varje betalning. Dessutom får företaget en bevakningslista som anger totalbelopp för var och en av kommande betalningsdagar.

Integreringsservicen kan utnyttjas avgiftsfritt. Mot avgift kan kund erhålla viss betalningsstatistik, datamedia i retur m.m. För närvarande utnyttjar ca 4 000 företag, kommuner och landsting integreringsservicen och rutinen befinner sig i mycket stark tillväxt. Rutinen har inneburit stora rationaliseringsvinster för företagen.

6.7.3 OCR-service

Det för rutinen utmärkande är att betalningsmottagaren genom att förse inbetalningsblanketterna med referensuppgifter i form av maskinläsbar skrift skall kunna få referensuppgifterna jämte beloppet på magnetband från BGC som specifikation över gjorda inbetalningar. (Om belopp inte i förväg kunnat anges med OCR-skrift på avierna, kompletterar BGC avierna med belopp före inläsning på magnetband.)

Rutinen fungerar i korthet på följande sätt. (Se rutinschema.)

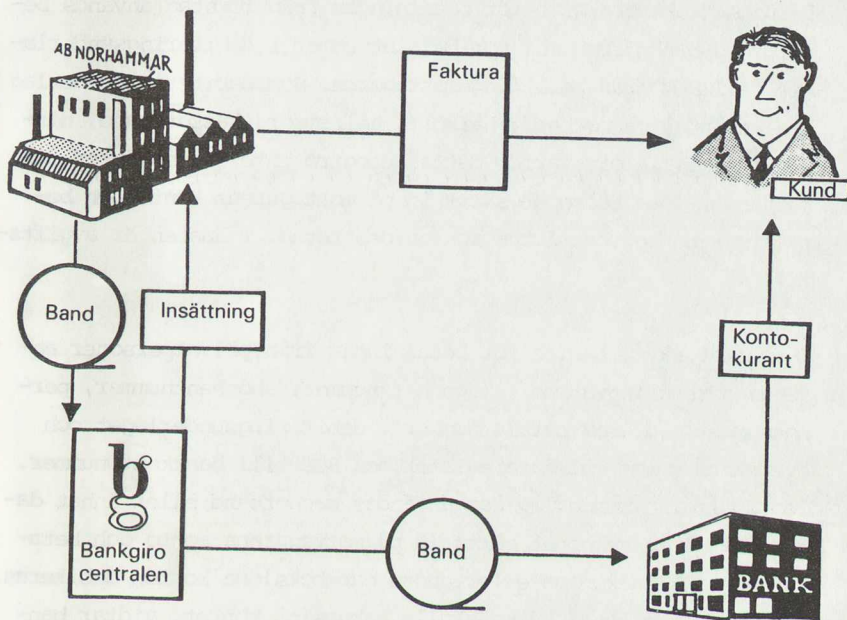
1. Företaget sänder till sina kunder fakturor med vidhängande OCR-avier.
2. Kunderna betalar över bankgiro med OCR-avierna genom konstant inbetalning i affärsbank, sparbank eller jordbrukskassa eller genom girering från eget konto.
3. Banken sänder avierna till BGC.
4. BGC överlämnar mangetband, lista och en insättningsuppgift till betalningsmottagaren. Totalbeloppet sätts

in på bankkontot.

Rutinen är avgiftsfri för kunden.

6.7.4 Automatiskt bankgiro

Denna rutin innebär att fakturabeloppen gireras automatiskt på uppmaning av betalningsmottagaren. Betalarna lämnar i förväg medgivande till betalning genom automatiskt giro. Rutinen är följande:

1. Företaget sänder fakturor (räkningar) till sina kunder. På fakturorna anges att beloppet gireras automatiskt på betalningsdagen.

2. Företaget sänder magnetband e.d. med kundernas nummer och belopp till BGC.
3. BGC lämnar magnetband till kundernas banker som tar ut beloppet från kontona.
4. Företaget får avi om att totalbeloppet satts in på kontot.

Automatiskt bankgiro finns i separata rutiner för bankgiroanslutna betalare (företag m.fl.) och andra (privatpersoner m.fl.)

I automatiskt bankgiro för betalningar från företag används betalarnas bankgironummer som betalarnummer i debiteringsunderlaget till BGC från betalningsmottagaren. Som debiteringsunderlag kan användas magnetband, hålkort, håltremsor, kassetband, diskette samt listor, varför detta autogiro inte endast är en datatjänst. Totalbeloppet sätts in på mottagarens konto och betalarnas bankgiroanslutna konton debiteras. Tjänsten är avgiftsfri.

I automatiskt bankgiro för betalningar från privatpersoner används försäkringsnummer, lägenhetsnummer, abonnentnummer, personnummer e.d. som betalarnummer i debiteringsunderlaget och översätts genom ett dataregister hos BGC till bankkontonummer. Som debiteringsunderlag kan användas magnetband eller annat datamedia. Totalbeloppet sätts in på mottagarens konto och betalarnas banklönekonton eller andra bankbokslösa konton debiteras. För den händelse täckning skulle saknas på kontot, vidtar banken sedvanliga åtgärder med anledning av övertrasseringen. Transaktionsavgiften utgör för närvarande 35 öre och uttas av mottagaren.

Automatiska girosystem torde vara den rationellaste lösning som i dag är tekniskt möjlig. Alltfler kunder upptäcker detta och denna datatjänst befinner sig i mycket stark tillväxt. I april 1979 utnyttjades automatiskt bankgiro av 406 betalningsmottagare och ca 200 000 betalare.

6.8 Informationsverksamhet

6.8.1 Bankgirokatalogen

En ortsvis ordnad katalog över bankgirokunderna utges med 2 å 3 års mellanrum. Katalogen datasätts. Priset är f.n. 15,40 kronor per exemplar.

En förteckning över kunderna i bankgironummerordning utges med längre intervall (de senaste upplagorna år 1975 och 1978). Nummerförteckningen datasätts. Priset är f.n. 25,- kronor per exemplar.

6.8.2 Övrigt

Bankerna svarar själva för information och marknadsföring av bankgirotjänsterna. BGC:s uppgift är som regel bara att tillhandahålla informationstrycksaker och att vid behov göra blankettförslag o.d. När det gäller datatjänster biträder BGC:s konsulenter bankerna på begäran vid deras kundkontakter. Vid brevinformation till kunder hjälper BGC till med datoradressering m.m.

1. The first part of the report is a summary of the work done during the year.

2. The second part is a detailed account of the work done during the year.

3. The third part is a summary of the work done during the year.

4. The fourth part is a summary of the work done during the year.

5. The fifth part is a summary of the work done during the year.

6. The sixth part is a summary of the work done during the year.

7. The seventh part is a summary of the work done during the year.

8. The eighth part is a summary of the work done during the year.

9. The ninth part is a summary of the work done during the year.

10. The tenth part is a summary of the work done during the year.

11. The eleventh part is a summary of the work done during the year.

12. The twelfth part is a summary of the work done during the year.

13. The thirteenth part is a summary of the work done during the year.

14. The fourteenth part is a summary of the work done during the year.

15. The fifteenth part is a summary of the work done during the year.

16. The sixteenth part is a summary of the work done during the year.

17. The seventeenth part is a summary of the work done during the year.

18. The eighteenth part is a summary of the work done during the year.

7 Banktransaktioner på posten och posttransaktioner i bank

7.1 Inledning

De två girosystemen är helt olika både vad avser organisatorisk uppbyggnad och de arbetsuppgifter de skapats för. Postgirot erbjuder speciella transaktionskonton med central kontoföring på postgirokontoret i Stockholm och förmedlar transaktioner till, från och mellan postgirokonton. Postgirot har ansvar för kontohavarnas tillgodohavanden.

Bankgirosystemet utgår från kundens ordinarie konto i bank. Bankkontona tilldelas särskilda bankgironummer. Bankkontot kan härigenom disponeras - förutom med check, kvitto o.d. - även genom olika bankgiro rutiner. Bankgirot har en gemensam driftorganisation, Bankgirocentralen, som utför vissa delar av bankgirohanteringen men som också utnyttjas för andra bankgemensamma tjänster. Bankgirosystemet förmedlar transaktioner från, till och mellan bankkonton.

Det finns ingen direkt koppling mellan bankgiro- och postgirosystemen. Det finns dock en rad servicefunktioner som erbjuds i bank, när man får betalt eller vill betala med postgiroblankett, och i posten, när man får betalt eller vill betala med bankgiroblankett. Denna service beskrivs nedan samt de möjligheter som erbjuds om kund önskar överföra pengar från bankkonto till postgirokonto och vice versa. Den speciella service som erbjuds kunderna till följd av samarbetet mellan PKbanken och posten belyses inte här.

7.2 Inlösen av bankernas respektive postens utbetalningshandlingar

7.2.1 Bankerna löser i allmänhet in postala utbetalningshandlingar som inrikes postanvisningar, telefonpostanvisningar, postgiroutbetalningskort, pensionsanvisningar, barnbidragsanvisningar, försäkringskasseanvisningar, studiestödsanvisningar samt återbetalningskort för överskjutande skatt.

Bankerna tar med betalningshandlingarna i riksbanksclearingen påföljande dag.

7.2.2 Bankgiroutbetalningsaviser och bankanvisningar tas emot på posten liksom bankernas postväxlar om beloppet i sin helhet eller till väsentlig del avser likvid för inbetalning. Avin/postväxeln kan också av kunden insändas till postgirot för gottskrivning på konto.

Postgirot tar med avierna/postväxlarna i riksbanksclearingen påföljande dag.

7.3 Postgiroinbetalningar i bank - bankgiroinbetalningsavi på posten

7.3.1 Kund kan använda postgiroinbetalningskort vid betalning på de flesta bankkontor. Banken redovisar inbetalningarna till postgirot enligt en rutin som benämns "direktinsändning av inbetalningskort från banker till postgirot".

Kunden betalar till banken en avgift varierande från 1,30 till 10 kr./transaktion. Banken betalar till postgirot en avgift, f.n. 1,30 kr./transaktion (dock ej då mottagaren betalar avgiften).

7.3.2 Kund kan inte använda bankgiroinbetalningsavi vid betalning på posten.

7.4 Gireringar med postgiroinbetalningskort via bankgirot - gireringar med bankgiroinbetalningsavier via postgirot

7.4.1 Kund med bankgiroanslutet bankkonto kan använda ifyllt postgiroinbetalningskort (C-kort) vid girering över bankgiro. (Detta gäller ej om mottagaren är statlig myndighet och medlen skall redovisas till postgirokonto.) Banken vidarebefordrar avierna till Bankgirocentralen som sätter in beloppet på mottagarens bankkonto. Mottagaren får avierna som specifikation till insättningen. Denna rutin är inte tillämplig för övriga typer av postgiroinbetalningskort.

Ingen avgift tas ut av kunden.

7.4.2 Kund kan inte använda ifylld bankgiroinbetalningsavi vid girering över postgiro.

I punkt 7.4.1 åtager sig postgirot - främst i integrerade betalningsrutiner - att i efterhand ta emot dessa inbetalningskort från betalningsmottagaren och inkludera dessa avier i redovisningen från postgirot.

7.5 Överföring av pengar från bankkonto till postgirokonto och vice versa

7.5.1 Alternativ 1

7.5.1.1 Kund kan få pengar överförda från sitt postgirokonto till bankkonto genom att till sin bank lämna obokförda postgiROUTbetalningskort, dvs. utbetalningskort som ej behandlats på postgirot.

Bankerna lämnar dessa kort i riksbanksclearingen eller till postgirots direktuttagsskassor. I det senare fallet erhålls PK-bankscheck som likvid. Postgirot tar ut en avgift (f.n. 1,40 kr.) per uttag av kunden.

7.5.1.2 Överföring av pengar från bankkonto till postgirokonto kan utföras genom utnyttjande av check. Posten tar regelmässigt emot check på högst 2 000 kr. om den skall täcka en lika stor inbetalning. Kund kan också insända checkar till postgirot för insättning av beloppet på personkonto/postgirokonto. Bankerna garanterar beloppet.

Efter särskild prövning av postverket kan kund få skriva ut checkar på högre belopp än 2 000 kr. Kund kan också få särskilt tillstånd att insända sådana checkar till postgirot i särskilt kuvert, varvid insättningen bokföres på postens/postgirots behandlingsdag. För övriga checkar som insändes till postgirot gäller att insättningar bokföres en dag senare. Vid insändning av check av det senare slaget direkt till postgirot expedieras mot insättningen svarande betalningsuppdrag en dag senare.

Postgirot tar med insända checkar i riksbanksclearingen ankomstdagen.

Ingen avgift uttas av kunden för checkinlösen.

7.5.2 Alternativ 2

7.5.2.1 Bankkontor tar emot gireringar/inbetalningar till sitt postgirokonto för insättning av beloppen på kundens bankkonto.

Den avgift som kan förekomma är postgirots inbetalningsavgift.

7.5.2.2 Eftersom postkontor eller postgirot inte har egna bankgiroanslutna bankkonton kan bankgiroinbetalningar/gireringar för insättning på kundens postgirokonto inte göras.

7.5.3 Alternativ 3

7.5.3.1 Kund kan be sin bank föra över pengar till sitt postgirokonto. Banken debiterar kundens bankkonto och girerar beloppet från sitt postgirokonto.

Normalt uttas ingen avgift av kunden.

7.5.3.2 På posten kan inte pengar föras över från kundens postgirokonto till hans bankkonto. (Däremot kan kunden girera pengar till bankens postgirokonto för insättning på bankkontot.)

7.5.4 Alternativ 4

7.5.4.1 Kund kan be banken föra över pengar till betalningsmottagarens postgirokonto. Banken debiterar kundens bankkonto och girerar beloppet från sitt postgirokonto.

7.5.4.2 Enskild postkund kan inte få girering via bankgiro till betalningsmottagares bankkonto utförd av posten.

7.6 Uttag av kontanter från eget konto

7.6.1 Checkar inlöses kontant på posten till 500 kr. Bankerna garanterar beloppet. Postverket tar med checkarna i riksbanks-clearingen påföljande bankdag. Ingen avgift uttas av kunden.

Banken betalar en avgift till posten för varje check (f.n. 3,40 kr.).

7.6.2 Uttag på bankbok kan göras på postkontor med högst 1 500 kr./dag och 4 000 kr./månad.

Avräkning görs påföljande bankdag. Ingen avgift uttages av kunden. Banken betalar en avgift till posten per uttag (f.n. 6,80 kr.).

7.6.3 Ett kontantuttag på högst 500 kr. per kalenderdygn kan göras i bankomat (utbetalningsautomat) som föreningsbanker och affärsbanker inklusive PKbanken gemensamt äger och administrerar. Bankomater finns vid såväl bank- som postkontor.

7.7 Statistik

För att belysa det samarbete som sker mellan bankerna och postverket avseende överföringar mellan konton respektive insättningar och uttag på konton återges nedan vissa uppgifter som avser år 1977.

<u>Typ av transaktion</u>	<u>Antal transaktioner år 1977</u> <u>(tusental)</u> _ _ _ _ _
Av banker inlösta utbetalnings-	
kort	4 087
Direktinsändning av inbetal-	
ningskort från banker	7 422
Av banker inlösta postala betal-	
ningshandlingar	3 279
- postanvisningar	489
- pensions-, barnbidrags och FK-	
anvisningar	1 568
- återbetalningskort	885
- uttagsblanketter (PKB)	337
Av postverket inlösta checkar (exkl.	
PKB) under perioden 1/5-31/12 1977	14 771 ¹
- kontantcheckar	464
- likvidcheckar	13 869
- blandcheckar	438
På postgirokonton gottskrivna chec-	
kar (inkl. växlar)	2 386
På postgirokonton gottskrivna bank-	
giroavier;	
uppskattning	120
På posten gjorda bankboksuttag (exkl.	
PKB)	591

¹Inkl. växlar och grovt uppskattat 700 000 st bankgiroavier.

Källa: Postgirot

8 Det statliga betalningsväsendet

8.1 Bakgrund

År 1967 fick riksrevisionsverket (RRV) i uppdrag att genomföra en ny organisation av den statliga redovisningsverksamheten. Redovisningssystemet kom att kallas system S. Som en naturlig del i utvecklingsarbetet med det nya redovisningssystemet utformades betalningsrutiner som så långt möjligt skulle tillgodoses bl.a. kraven på underlag för löpande bokföring hos myndigheterna av in- och utbetalningar och avstämningsrutiner för kontroll av att betalningar på ett riktigt sätt bokförts av myndigheterna.

Vidare krävdes att rutinerna utformades på ett enhetligt sätt för samtliga myndigheter. Härigenom skulle utbildningen av och kommunikationerna mellan ekonomiadministrativ personal underlättas.

De statliga myndigheternas betalningar förmedlas i huvudsak av postgirot. Genom författningar vilkas aktuella innebörd formulerats i förordning 1974:591 om skyldighet för statlig myndighet att anlita riksbanken och postgirot har RRV under många år haft anledning att samarbeta med postgirot som förmedlare av myndigheternas betalningar. Detta samarbete var också en viktig förutsättning för att enhetliga och rationella betalningsrutiner skulle kunna utvecklas i system S.

Ett annat viktigt mål vid utarbetandet av nya betalningsrutiner var att minimera myndigheternas kassahållning utanför statsverkets checkräkning.

Således förutsattes att de kontanta medel som inte omedelbart behövs för utbetalningar skall vara insatta på statsverkets checkräkning i riksbanken. Detta kom att innebära att inbetalningar till myndigheternas postgirokonton överförs så snabbt som postgirots nuvarande teknik tillåter till statsverkets checkräkning i riksbanken. Genom att någon medelsplacering normalt inte tillåts utanför statsverkets checkräkning i riksbanken kan statens upplåningsbehov minimeras. Därtill kommer större möjligheter till överblick och kontroll av statens medel samt ökade möjligheter att prognosticera medelsbehovet i statsverket. RRV:s krav på allt snabbare inleverans av statsverkets medel från postgiro till statsverkets checkräkning i riksbanken får, vart efter de kunnat uppfyllas, negativa effekter på postgirots inlåning.

Detta förhållande har naturligen inneburit påfrestningar i arbetet att tillsammans med postgirot utarbeta och för myndigheterna anpassa betalningsrutinerna.

8.2 Myndigheterna och statsverkets checkräkning i riksbanken

Fram till införandet av system S var myndigheterna organiserade i 130 st grupper med en huvudförvaltande myndighet inom varje grupp. Denna huvudförvaltande myndighet svarade bl.a. för att från sitt konto i riksbanken (statsverkets checkräkning), via huvudförvaltningens postgirokonton, förse gruppmyndigheterna med de medel som krävdes för den löpande verksamheten. Medlen överfördes från kontot i riksbanken genom att en statsverkscheck gottskrevs huvudförvaltningens postgirokonto. Från detta postgirokonto kunde sedan medel för myndighets beräknade vec-ko-, månads- eller kvartalsbehov gireras till myndighetens postgirokonto. I viss mån användes influtna medel genom inbetalningar för myndighetens utbetalningar.

Betalningsrutinerna i huvudförvaltningsorganisationen kunde inte tillgodose det alltmer uttalade kravet på en minimering av myndigheternas kassahållning utanför statsverkets checkräkning i riksbanken.

som ett svar till riksdagens revisorer, vilka bl.a. just krävde snabbare inleverans av statliga medel till riksbanken, gav finansdepartementet RRV i uppdrag att se över betalningsrutinerna i samband med organiserandet av system S. Som nämnts föreföll detta också naturligt då sådana rutiner är väsentliga i ett redovisningssystem.

Införandet av system S har inneburit att organisationen med huvudförvaltningar slopats. I dag kommunicerar i stället varje myndighet direkt med statsverkets checkräkning i riksbanken. Detta innebär att varje in- och utbetalning som bokförts på myndighets postgirokonto betraktas som bokförd på statsverkets checkräkning. Detta framgår också av myndighetens redovisning som löpande visar myndighetens bokföring av in- och utbetalningar på kontot "statsverkets checkräkning".

För närvarande förutsätter den direkta kommunikationen mellan myndighets postgirokonto och statsverkets checkräkning i riksbanken att redovisningscentralen (RC) har en aktiv roll. Varje redovisningscentral, för närvarande 28 stycken, ger en grupp myndigheter (redovisningsgrupp, RG) service genom att löpande dataregistrera myndigheternas bokföringstransaktioner. Vidare bistår RC myndigheterna i redovisnings- och därmed förknippade datatekniska frågor.

RC har den viktiga uppgiften att löpande följa upp myndigheternas avstämningar av betalningsvägar. Vid sidan av kontrollfunktionen är detta arbete ett led i att vid budgetårets slut sammanställa en rättvisande huvudbok.

På motsvarande sätt arbetar en enhet inom RRV under budgetåret med kontroll av statsverkets checkräkning totalt för statsverket. Bl.a. skall detta arbete bidra till att korrekta uppgifter föres till rikshuvudboken. Arbetet inom nämnda enhet innefattar täta kontakter med redovisningscentraler, myndigheter och postgirot i betalningsfrågor. Under åren har härigenom ett viktigt kontaktnät utvecklats.

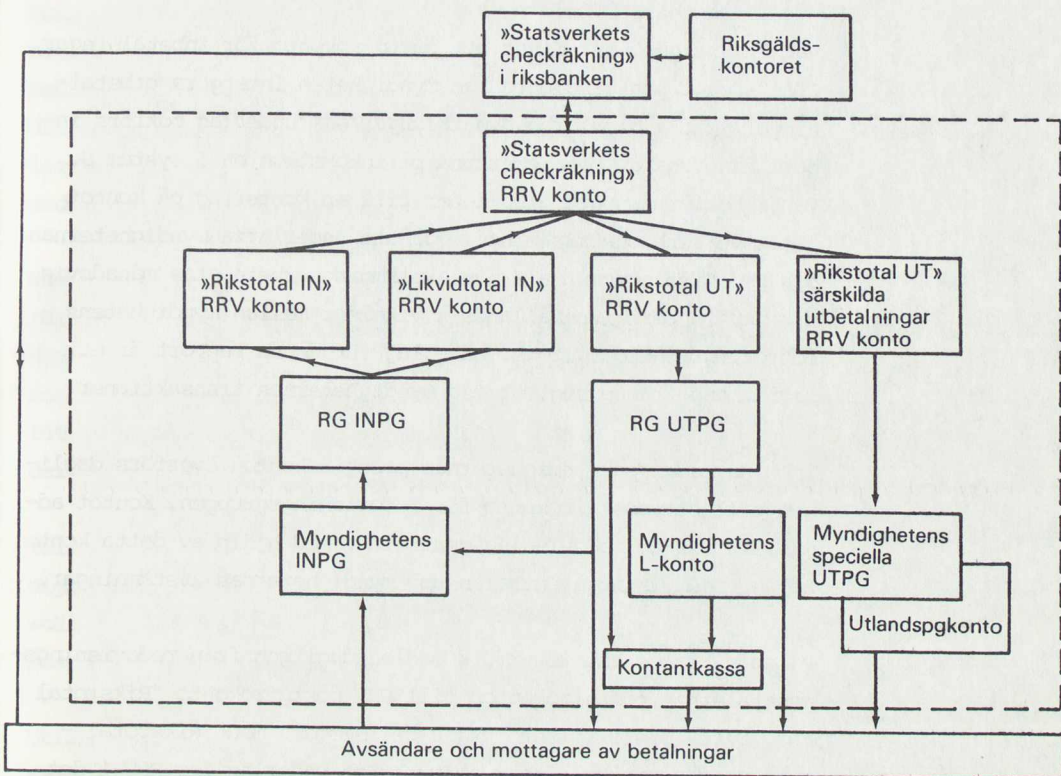
Nämnda enhet gör utifrån postgiromaterialet sammanställningar som underlag för vissa utfallsanalyser inom RRV:s sektor för statsbudgetprognoser och finansstatistik.

Med samma postgiromaterial som underlag gör riksgäldskontoret kortsiktiga bedömningar av statens inkomster och utgifter.

Det redovisningsrevisionella arbetet inom respektive redovisningsgrupp utförs av gruppens revisionskontor (RK). Revisionskontoret skall till RRV i samband med boksluten yttra sig särskilt över myndigheternas och redovisningscentralens avstämningar av de olika betalningsvägarna.

Hur betalningsvägarna är uppbyggda och hur den betalningsmässiga kommunikationen mellan postgirokonton och statsverkets checkräkning går till i system S framgår av nedanstående bild med efterföljande beskrivning.

Betalningsvägarna i system S

Betalningsvägarna i system S.
 INPG = inpostgirokonto, UTPG = utpostgirokonto.
 RRV = rikssrevisionsverket
 RG = redovisningsgrupp

Betalningsvägarna i system S är till övervägande del förlagda till postgirot. I viss utsträckning förekommer inbetalningar direkt till statsverkets checkräkning vid riksbankens lokalkontor. RRV har arbetat för att reducera och om möjligt helt avveckla statsverkscheckarna. För närvarande har dock ett antal myndigheter, exempelvis riksförsäkringsverket, checktillstånd varför utbetalningar med statsverkscheck förekommer. Des-

sa uttag är beloppsmässigt mycket stora (pensioner, barnbidrag m.m.).

8.3 Inbetalningar

Varje myndighet har minst ett postgirokonto för inbetalningar. Från sådant postgirokonto kan myndigheten inte göra utbetalningar. Med kontoutdrag och talonger som underlag bokförs inbetalningarna av myndigheterna på inkomstkonton i system S. Varje bokförd inbetalning leder till en kontering på kontot "statsverkets checkräkning". För att underlätta myndigheternas och redovisningscentralernas avstämningsarbete, tas månadsvis fram en rapport innehållande avvikelser mellan myndighetens bokföring och postgirots. Underlag för denna rapport är ett magnetband från postgirot med myndigheternas transaktioner.

Inkomna medel på myndigheternas postgirokonton överförs dagligen till ett postgirokonto för redovisningsgruppen. Kontot administreras av redovisningscentralen. Med hjälp av detta konto följer redovisningscentralen upp myndigheternas avstämnings.

På motsvarande sätt överförs medlen dagligen från redovisningscentralernas postgirokonton till RRV postgirokonto "Rikstotal IN". Detta postgirokonto utgör tillsammans med "Rikstotal"-kontona för utbetalningar ett viktigt underlag för RRV i det instruktionsenliga arbetet med kontroll av statsverkets checkräkning. Genom ett särskilt förfarande överförs betalningar mellan statliga myndigheter utan att sådana betalningar skapar dagssaldon på myndigheternas postgirokonton. Någon likviditets-effekt på statsverkets checkräkning i riksbanken har således inte betalningar mellan myndigheter.

Tiden för överföringar av inkomna medel från myndighets inpostgirokonto till statsverkets checkräkning är för närvarande 3 bankdagar.

Inbetalningar till postgirokonton för källskatteuppbörd, arbetsgivareavgifter och mervärdesskatt, som av respektive administrerad myndighet redovisas i system S, överförs inom två dagar

till statsverkets checkräkning i riksbanken.

8.4 Utbetalningar

Normalt sker myndigheternas utbetalningar genom att utbetalningsverifikationerna kodas av redovisningscentralerna på data-media för bokföring i system S genom DAFA:s försorg (Statens datamaskincentral för administrativ utveckling). DAFA framställer efter bokföring i system S ett magnetband för integration med postgirots fakturabetalningsservice.

Samma dag som utbetalningarna verkställs i postgirot sker avräkning mot statsverkets checkräkning i riksbanken. Om viss dags utbetalningar inte täcks av inlutna medel på RRV postgirokonto "Statsverkets checkräkning" rekvideras medel från kontot i riksbanken. I det omvända fallet levereras överskottsmedel till kontot i riksbanken.

Till skillnad från vad som gäller för inbetalningar saknar myndigheterna i regel egna postgirokonton för utbetalningar. I stället sker utbetalningarna ifrån redovisningscentralernas postgirokonton för utbetalningar.

Utlandsbetalningar i utländsk valuta sker vid sidan av den normala utbetalningsvägen på särskilda postgirokonton för utlandsbetalningar. Dessa konton administreras av postgirots utlandssektion, vilken täcker uppdragen (i svenska kronor) från statsverkets checkräkning samma dag som de verkställs.

Vissa statliga myndigheters utlandsbetalningar förmedlas också av post- och kreditbanken.

Ett antal myndigheter har speciella postgirokonton från vilka vissa typer av utbetalningar kan ske vid sidan av den normala utbetalningsvägen. Ca 60 myndigheter, länsstyrelserna inkluderade, har sådana postgirokonton.

Länsstyrelserna använder denna betalningsväg för betalningar

som är styrda av fastlagda likviddagar exempelvis utbetalning av kommunalskatten till kommunerna.

8.5 Det statliga betalningsväsendet i krig

RRV har ansvaret för att de statliga myndigheternas ekonomiadministration i fredstid snabbt kan anpassas till en krigssituation. I anslutning till försvarets samarbetsorgan (FÖSAM) arbetar RRV med att statliga myndigheters betalningar skall förmedlas av postverket och postgirot.

8.6 Betalningar över bankgiro

I takt med att bankerna ansluter konton till bankgirots betalningsförmedling ökar betalningar med bankgiROUTbetalningsavier till statliga myndigheter. En annan orsak till att myndigheter erhåller inbetalningar över bankgirot är att myndigheter i ökad utsträckning taxesätter sina tjänster.

De myndigheter som erhåller utbetalningar i form av bankgiroavier arbetar i huvudsak mot näringslivet och kommunerna.

Emottagna bankgiroavier skall för att kunna bokföras av myndigheten snarast gottskrivas myndighetens postgirokonto för inbetalningar. För ett antal myndigheter är hanteringen av bankgiroavier sidoordnade rutiner som kräver såväl tid som särskilda kontroller. För myndighet som fakturerar sina tjänster med förkodade inbetalningskort för bearbetning i postgirots inbetalningsservice innebär inbetalningar med bankgiroavier att den kundreskontraservice som postgirot erbjudit inte till fullo kan utnyttjas.

Om medel inkomna till myndighet på bankgiroavi kan överföras till statsverkets checkräkning i riksbanken utan onödig tidsförlust avgörs av förhållandet mellan antalet inkomna avier och de resurser som dagligen kan avsättas hos myndigheten.

RRV har sökt men inte funnit någon lösning som tillgodoser både

kraven på rationella sidorutiner och snabb inleverans av dessa medel till statsverkets checkräkning.

8.7 Den statliga inlåningen i postgirot

De statliga myndigheternas in- och utbetalningar förmedlade av postgirot leder till direkt och indirekt inlåning i postgirot.

Den direkta inlåningen framstår som dagssaldon på myndigheternas postgirokonton för inbetalningar. Som framgått ovan uppstår inga saldon på myndigheternas postgirokonton för utbetalningar då summan av var dags utbetalningar täcks samma dag från statsverkets checkräkning.

Gireringar från statliga konton skapar inlåning på mottagarnas konton, liksom gireringar till statliga konton förutsätter att medel funnits på avsändarens konto. Exempel på sådan indirekt inlåning som de statliga betalningarna leder till är gireringarna med kommunalskatten från länsstyrelserna till kommunerna.

De statliga betalningarna bidrar således till postgirots "float" och därmed också till ränteintäkter i postgirot.

Under budgetåret 1977/78 uppgick den genomsnittliga inlåningen på postgirokonton i system S till 1 282 milj. kr., varav 728 milj. kr. var inlåning på konton för avgifts- och skatteuppbörd såsom preliminärskatt och mervärdesskatt. Postgirots avkastning på system S' medel är ett resultat av vid varje tillfälle gällande ränta på dagslån och skattkamarväxlar.

Övriga medel torde i mindre utsträckning fluktuera varför de kan antas ingå i den s.k. bodyn och därmed leda till en stabilare avkastning för postgirot.

Som framgått tidigare tar det tre dagar att överföra inkomna medel från myndigheternas postgirokonton till statsverkets checkräkning. För uppbördsmedel gäller två dagar.

Införandet av system S' betalningsvägar innebar till skillnad från vad som gällt i organisationen med huvudförvaltningar att inbetalningar alltd förs till statsverkets checkräkning samt att utbetalningar täcks från statsverkets checkräkning samma dag de verkställs. Med system S följde således en snabbare inleverans av kontanta medel än vad som tidigare gällt. RRV har på olika sätt arbetat vidare med att åstadkomma en allt snabbare inleverans till statsverkets checkräkning. Ett påtagligt exempel på detta arbete är betalningar mellan statliga myndigheter som går i postgirot utan att påverka statens likviditet. Denna lösning har självfallet inte kunnat genomföras utan postgirots positiva medverkan. Under budgetåret 1977/78 omsattes 78 mdr kr. som betalningar mellan myndigheter i postgirot. En del av dessa betalningar hade tidigare effekter på statens likviditet.

Under 1973 arbetade en för Postbanken/postgirot och RRV gemensam arbetsgrupp med frågan om de ekonomiska effekterna för Postbanken/postgirot av en snabbare inleverans. Arbetsgruppen konstaterade att en snabbare inleverans skulle leda till ett allvarligt intäktsbortfall för Postbanken/postgirot.

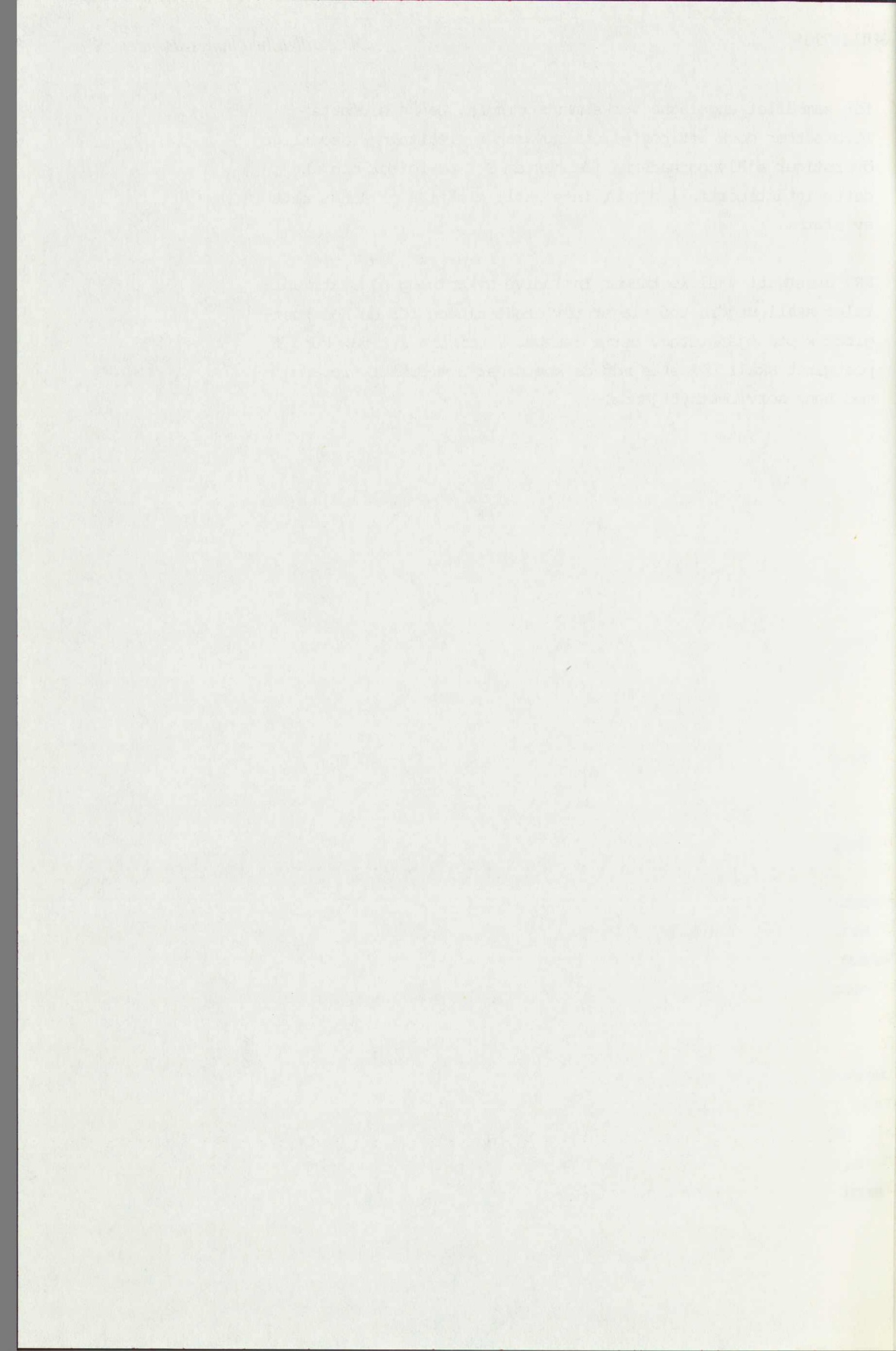
Arbetsgruppen presenterade sitt resultat för dåvarande finansdepartementet för fortsatt handläggning.

Under antagandet om en genomsnittlig avkastning på 5 % uppgick postgirots ränteintäkter för system S under 1977/78 till ca 64 mkr. Om postgirots hanteringstid vad gäller system S bringas ned till en dag skulle den genomsnittliga inlåningen reduceras till 392 mkr och avkastningen till 20 mkr. Kostnaderna för postgirots arbete med de statliga betalningarna i system S reduceras självfallet inte i motsvarande mån.

För staten innebär en snabbare inleverans att upplåningsbehovet minskar alternativt att möjligheterna till utlåning ökar. I tider när statens budgetunderskott är stort leder det minskade upplåningsbehovet till lägre räntekostnader för staten. Varje kostnadsminskning ger utrymme för att utnyttja dessa medel inom

för samhället angelägna verksamhetsområden. Denna slutsats förutsätter dock att postgirots nuvarande ersättning väsentligt överstiger självkostnaderna för system S i postgirot och att detta intäktsbortfall därför inte skall ersättas på annat sätt av staten.

RRV anser att självkostnader inklusive avkastning på statskapitalet skall utgöra underlaget för ersättningen för de hos postgirot köpta tjänsterna. Detta innebär i princip att var kund i postgirot skall belastas med de kostnader som är förknippade med hans serviceutnyttjande.

9 Överväganden och förslag

9.1 Uppdraget

Det uppdrag som utredningen från början fick var vittutseende. Ytterst syftade det till en sammanslagning av postgirot och bankgirot. Ett nytt girosystem skulle inte behöva vara räkningsförande och därmed inte heller ta i anspråk det stora kapital, inte minst bestående av statliga medel, som nu är bundet i postgirot. Statens upplåningsbehov skulle kunna reduceras.

Genom de nya direktiv som utredningen fick vid årsskiftet 1977/78 blev målsättningen betydligt mera inskränkt. Det finns då inte någon anledning att närmare kommentera frågan om en sammanslagning. Erfarenheterna från det tidigare utredningsarbetet har ju också entydigt givit vid handen, att hart när oöverstigliga svårigheter skulle möta, om denna målsättning skulle förverkligas. Utredningen anser sig emellertid böra framhålla, att bortfallet av de tidigare långtgående planerna inte är att beklaga. Tvärtom har utredningen fått ett starkt intryck av att det innebär stora fördelar att ha två med varandra konkurrerande girosystem. Konkurrensen har främjat en teknisk och kommersiell utveckling på båda håll som inger respekt. Den har starkt medverkat till att vi i vårt land har en betalningsförmedling som är både rationell och billig. Vad angår de penningpolitiska fördelarna med att frigöra de medel som är bundna i postgirot kan framhållas att dessa fördelar till stor del är skenbara. Medlen nyttiggöres ju genom kreditgivning, och de lånebehov som därmed tillgodoses hade ju under alla förhållanden gjort sig gällande på kreditmarknaden och konkurrerat om tillgängligt utrymme. Eftersom staten själv i stor omfattning måste bidra till att skapa detta utrymme, torde den tänkbara minskningen av statens upplåning vara förhållandevis

liten.

De begränsade direktiv som utredningen har haft att följa fr.o.m. 1978 kan sammanfattas så att de båda girosystemen bör i möjlig mån jämföras samt att förefintliga möjligheter till förbättrad service åt staten, företagen och den breda allmänheten tillvaratas.

Av dessa målsättningar har utredningen prioriterat den sistnämnda, alltså en förbättrad service. En ökad jämförbarhet bör enligt utredningens uppfattning inte göras till något självändamål. Full jämförbarhet är f.ö. inte möjlig att skapa beroende på den fundamentalt olikartade uppbyggnaden av de båda girosystemen. Postgirot är nämligen kontoförande, och girot förmedlar betalningar mellan olika postgirokonton men givetvis också till eller från postgirokonto i fall där betalare eller betalningsmottagare saknar postgirokonto. Bankgirot är däremot ett system för förmedling av betalningar mellan eller till eller från sådana räkningar hos bankerna som anslutits till girot och som i övrigt fungerar som vanliga bankräkningar, t.ex. checkräkningar.

Önskemålet om likställighet mellan girosystemen har utredningen i stället uppfattat så att girosystemen så långt möjligt skall kunna konkurrera på jämförbara villkor. Detta innebär, att båda systemen skall vara konkurrenskraftiga och utvecklingsbara. Varje förändring som innebär att det ena systemet på sikt skall kunna "äta ut" det andra bör enligt utredningens mening avvisas. Av direktiven framgår f.ö. att sådana konsekvenser av utredningen inte kan godtagas. Å andra sidan är det lika självklart att de båda girosystemen inte i varje enskilt hänseende kan lämnas i orubbat bo. I så fall skulle ju varje förändring vara omöjlig.

9.2 Förutsättningar

De båda girosystemens konkurrensförutsättningar kan i korthet anges på följande sätt.

Postgirot är en rörelsegren och därjämte en organisatorisk enhet inom postverket. Liksom verket i övrigt anses girot ha presta-

tionsplikt, vilket bl.a. innebär att girot inte kan neka att medverka i massuppbörd och massutbetalningar av småbelopp, även om girots egna intäkter härav inte täcker kostnaderna. Girots tjänster skall liksom postverkets tjänster i allmänhet principiellt tillhandahållas till självkostnadspris. Konkurrenssituationen medför dock att girot anses ha förhållandevis stor ekonomisk handlingsfrihet (jfr 4). Girots intäkter utgöres till ca två tredjedelar av s.k. floatintäkter, dvs. ränta på de medel som inestår räntelöst på postgirokonton. Ett grundläggande drag i postgiroorganisationen är alltså att girot är räkningsförande och på detta sätt bedriver inlåningsverksamhet. Omloppstiderna är korta, i regel en dag vid såväl in- som utbetalningar. Girosystemet genererar emellertid gireringar mellan postgirokontona, och ränteeffekterna härav är ca tre gånger så stora som av inbetalningar. Den erforderliga betalningsberedskapen hos många kontoinnehavare bidrar också till att en avsevärd body av postgiromedel kontinuerligt inestår. I övrigt finansieras verksamheten genom avgifter och av intäkter från girots utlandsrörelse. Ur intäkterna i form av ränta och avgifter m.m. bestrides ersättningen till den allmänna postala verksamheten för dess arbete med betalningsförmedlingen.

En viktig konkurrensfördel för postgirot ligger i tillgången till samtliga postanstalter och lantbrevbärare, sammanlagt ca 4 800. Härtill kommer girots utveckling i tekniskt och kommersiellt hänseende. Å andra sidan skall framhållas, att den omfattande organisation med postkontor och lantbrevbärare som postverket på grund av prestationsplikten måste hålla i glesbygderna är kostnadskrävande. En annan viktig konkurrensfördel ligger i att postgirot ensamt med få undantag handhar statliga in- och utbetalningar, däribland skatte- och avgiftsuppbörden. Postgirots ensamrätt härvidlag utgör en viktig ekonomisk grundval för det nyssnämnda vidsträckta distributions- och kontorsnätet.

Bankgirot är i motsats till postgirot inte räkningsförande. Girot är i stället en för bankerna gemensam driftorganisation för att förmedla betalningar mellan bankräkningar, mestadels checkräkningar, som är anslutna till girot. Detta ombesörjer vidare in- och utbetalningar.

Även inom bankgirots verksamhet utgör floatintäkterna den huvudsakliga inkomstkällan. Dessa går dock till de räkningsförande bankerna. Bankgirocentralen får sina kostnader täckta av bankerna.

Bankgirot anses inte ha prestationsplikt. Även om denna fråga, såvitt kunnat utrönas, aldrig ställts på sin spets, är det symptomatiskt att bankgirot företrädesvis sysslar med större betalningstransaktioner och att antalet privatpersoner med konton anslutna till bankgirot är förhållandevis ringa, ca 70 000. Förhållandet är som bekant ett annat i postgirot. Bankerna har inte heller en kassaorganisation, som är dimensionerad för den masshantering av in- och utbetalningar som äger rum på posten. I gengäld är köerna framför bankkassorna i regel kortare än framför postkassorna.

Sin förmåsta konkurrensfördel har bankgirot genom att dess kunder via girot har direktanslutning till bankkonton. Den har därmed tillgång till bankernas hela tjänstesortiment. Härvid spelar helt naturligt möjligheterna att få lån en inte oväsentlig roll, möjligheter som i stort sett saknas på postgirosidan. Posten kan endast förmedla kontakt med sin samarbetspartner, dvs. PKbanken. Det är ett välkänt förhållande att utlåning föder inlåning. Bankgirots stora värde för bankerna ligger inte minst i att det bidrar till att bankerna kan dra till sig och behålla inlåningsmedel.

Bankgirot kan liksom postgirot i konkurrensen utnyttja det egna tekniska och kommersiella utvecklingsarbetet och erbjuda fördelaktiga paketlösningar.

Den viktigaste nackdelen i konkurrenshänseende ligger i att bankgirot med få undantag är uteslutet från statliga in- och utbetalningar.

Trots den automatisering som uppnåtts inom båda girosystemen belastas de i kostnadshänseende av en omfattande manuell hantering, framför allt i post- respektive bankkassorna. Kostnaderna härför är redan nu betydande och kan väntas stiga tämligen brant i

framtiden. Både postverket och bankerna har därför anledning att lägga ned ansträngningar på att vidareutveckla betalningsförmedlingsformer, som inte kräver nämnvärda manuella insatser. Exempel härpå är automatiska girosystem.

9.3 Brister i nuvarande system

Även om postgirot och bankgirot var för sig är rationellt skötta och kan visa upp ett imponerande utvecklingsarbete, som i hög grad varit till nytta för kunderna och därmed för samhällsekonomin, föreligger åtskilliga brister i det samlade serviceutbudet från de båda girosystemen. Dessa brister sammanhänger med den stränga åtskillnad, som i princip om än med viktiga undantag upprätthålles mellan postgirot och bankgirot. Åtskillnaden tar sig bl.a. uttryck i att en direktöverföring av medel inte kan ske från ett konto, som är anslutet till det ena systemet, till ett konto som hör till det andra. Medlen får i stället tas ut kontant från det första kontot och sättas in på det andra. Situationen kan liknas vid två parallella, med varandra konkurrerande järnvägssystem som arbetar var för sig utan ett fullständigt organiserat samarbete i fråga om tidtabeller och passagerarservice.

För den stora allmänheten är det en brist, att den som skall mottaga betalningar och göra utbetalningar, som berör både bankgirot och postgirot, eller som skall finansiera postgiroinbetalningar med bankuttag, kan behöva besöka både posten och bank och stå i kö i två kassor. Dessutom blir det en hantering av kontanter, som strängt taget är onödigt och som kan föra med sig säkerhetsrisker av olika slag.

En ordning som sålunda i princip råder är som nyss antytts försedd med åtskilliga undantag. Den kan sålunda kringgå via indirekta överföringsmetoder. På grund av överenskommelser mellan postverket och bankerna eller enligt praxis i bankerna ger posten och bankerna åtskillig service i ärenden som hör hemma i det konkurrerande systemet. Vad därutinnan gäller har närmare angivits i kapitel 7 om banktransaktioner på posten och posttransaktioner i bank. Alltjämt kvarstår emellertid t.ex. att skatt inte kan föras över direkt från en arbetsgivares eller annan inbetalares

bankräkning till länsstyrelsens skattepostgirokonton; det måste i en eller annan form tas ut från bankkontot och insättas på något postgirokonton, ev. bankens i och för överföring därifrån. Det förekommer inte så sällan att bankerna nekar att inlösa postgiroutbetalningskort eller ta emot betalningar på postgiroinbetalningskort. Mottages sistnämnda slag av betalningar, tillämpas ofta en avgift, som är i det närmaste prohibitiv i fråga om små inbetalningar. Posten löser över huvud taget inte in utbetalningskort från bankgirot till kontanter, den tar inte heller emot inbetalningar på bankgiro etc.

9.4 Riktlinjer för en reform

Målsättningen för utredningens arbete är, som antytts i början av detta kapitel, att försöka förbättra servicen och att ge de båda girosystemen förutsättningar att arbeta, utvecklas och konkurrera på jämförliga villkor.

För att avlägsna de brister i serviceutbudet som nyss angivits skulle ett önskemål i första hand vara, att direktförbindelse upprättas mellan de båda girosystemen så att medel kan överföras direkt genom ett gireringsförfarande från ett konto tillhörande det ena systemet till ett konto tillhörande det andra. Den som har ett till bankgirot anslutet bankkonto skulle kunna beordra bankgirot att överföra pengar från detta konto till ett postgirokonton. På samma sätt skulle den som har ett postgirokonton med begagnande av det bruna kuvertet eller annan lämplig rutin kunna beordra postgirot att överföra pengar från postgirokontot till ett bankkonto, som är anslutet till bankgirot.

Ett andra önskemål är, att postgiroärenden skulle kunna uträttas på bankkontor och bankgiroärenden på postkontor, alltså på båda ställena efter kundens fria val, en integrerad betalningsservice. Detta skulle innebära att bankerna skulle vara skyldiga att utan inskränkning inlösa postgiroutbetalningskort och ta emot inbetalningar med postgiroinbetalningskort utan annan avgift än postavgifter. Å andra sidan skulle posten vara skyldig att lösa bankgiroutbetalningskort och ta emot inbetalningar på bankgiroinbetalningsblanketter.

Möjligheterna att förverkliga detta önskemål är inte i första hand beroende av de rent tekniska förutsättningarna. De erbjuder enligt vad utredningen inhämtat inte några större problem. Svårigheterna ligger i stället däri, att konkurrensförhållandena mellan de båda girosystemen inte får rubbas på något mera påtagligt sätt. Vissa förändringar i konkurrensförutsättningarna får givetvis tolereras. Sådana förändringar får vägas mot varandra med sikte på att få ett godtagbart helhetsresultat. Däremot anser utredningen, såsom redan tidigare understrukits, otänkbart att framlägga förslag som innebär att det ena girosystemet får möjligheter att konkurrera ut det andra. Utredningen vill redan här framhålla, att postgirots service till statsverket har så stor betydelse för dess ekonomi, att utredningen bl.a. med hänsyn härtill inte ansett sig böra framlägga några mera djupgående förslag beträffande det statliga betalningsväsendet. Därvidlag har utredningen stöd i direktiven som anger att hänsyn skall tagas till postverkets möjligheter att upprätthålla en tillfredsställande service i landets olika delar.

Farhågor av ovan angivna slag behöver däremot knappast hysas, när det är fråga om att på nyss angivet sätt möjliggöra direktgiring mellan konton tillhörande de olika systemen. En sådan förändring skulle innebära en rationalisering, som skulle vara till nytta för alla berörda parter, inte bara företagen och allmänheten i övrigt utan också de båda girosystemen själva, vilkas användbarhet skulle öka. Reformen skulle vara ägnad att minska hanteringen av kontanter, vilket är en samhällsekonomisk fördel. I samma mån skulle riskerna för rån och andra angrepp minska.

Hur flödet av direktgireringar mellan systemen kan komma att utveckla sig är svårt att förutsäga. Uppenbart är, att många betalningar till staten kommer att gireras från bankkonto till länsstyrelsernas m.fl. postgirokonton. Å andra sidan underlättas överföringar från inte räntebärande postgirokonton till räntebärande bankkonton eller till sådana bankkonton, där överföringarna nedbringar disponerad kredit, t.ex. checkräkningar med kredit. Även om betydelsen härav inte får överdrivas, synes förändringen tillsammans ge bankgirot något förbättrade konkurrensmöjligheter.

Direktgireringen kommer att innebära att det girosystem som överför pengar till det andra utför visst arbete för det andras räkning. Det synes skäligt att det sistnämnda girosystemet ger ekonomisk ersättning härför. Ersättningen synes lämpligen kunna baseras på statistik över antalet gireringar i vardera riktningen. Det girosystem som är mottagare av det största antalet synes lämpligen böra ersätta det andra för det överskjutande antalet, dvs. det antal varmed mottagna gireringar överstiger dem man själv avsänt. Ersättningarna synes lämpligen kunna anges per styck och baseras på beräkningar av självkostnaden - särskostnaden jämte skälig samkostnadsandel - för det arbete som utföres fram t.o.m. dokumentets överlämnande till det andra systemet. Vid ersättningarnas beräkning bör gireringar av skatter och offentliga avgifter undantagas. Frågan om ersättning till bankerna för deras medverkan i skatteuppbörden bör nämligen regleras i särskild ordning. Det synes kunna överlämnas åt de berörda parterna att genom förhandlingar fastställa och fortlöpande jämka ersättningarna.

Utredningen föreslår, att direktgirering mellan konton tillhörande de båda systemen skall kunna ske enligt här angivna riktlinjer. Till därmed sammanhängande tekniska frågor återkommer utredningen i ett följande avsnitt (9.8 jfr 9.6).

När det gäller inlösen av utbetalningsavier förekommer redan att bankerna i betydande utsträckning, men ingalunda alltid, löser in postgirots utbetalningskort. Posten å andra sidan accepterar i stor utsträckning checkar och andra utbetalningshandlingar från bankerna, låt vara inom avtalsmässigt fixerade gränser. Däremot tas inte bankgirots utbetalningsavier emot för kontant utbetalning.

Innan utredningen tar upp ev. förändringar på dessa punkter, synes det erforderligt att något diskutera frågan, om enbart postgirot även i fortsättningen skall ha prestationsplikt.

Bankgirot drives av ett konsortium som bankerna bildat. Bankerna som kollektiv kan sägas driva rörelse genom detta konsortium. På bankgirot kan därför anläggas samma synsätt som på bankerna var för sig.

Från postgirots sida har hävdats att avsaknaden av prestationsplikt för bankgirot ger detta en avsevärd konkurrensfördel. Bankgirot kan välja ut och bearbeta kunder som kan ge girot och bankerna lönsamma affärer men avvisa mindre lönsamma sådana, exempelvis att medverka i massuppbörd av småbelopp. Från bankgirots sida har invänts att girot och de deltagande bankerna så gott som aldrig avvisar en kund.

Såvitt utredningen kunnat bedöma har frågan om prestationsplikt inte så stor praktisk betydelse som man hävdar från postgirots sida. Det kan emellertid inte uteslutas, att olikheten i konkurrensförutsättningar på denna punkt också har viss reell innebörd. Den bör då också om möjligt elimineras.

Bankerna har i princip rätt att själva avgöra vem de vill träda i affärsförbindelse med. Detta gäller utan undantag utlåning, rådgivning, juridiska tjänster och andra mera utvecklade affärsförbindelser. När det gäller inlåning, resetjänst o. dyl., sker däremot i praktiken aldrig någon sovring av kunderna. Tvärtom får av bankernas ställning som koncessionerade och kontrollerade företag i förening med ett modernt konsumentpolitiskt synsätt anses följa, att bankerna har prestationsplikt i fråga om sådan grundservice. I linje med detta bör enligt utredningens mening ligga att bankerna och deras gemensamma organ, bankgirot, uttryckligen får prestationsplikt i fråga om betalningsförmedlingen. Utredningen förordar, att en sådan plikt införes på vissa här aktuella områden och kommer till uttryck i banklagstiftningen. Att postgirot därmed får en viss fördel i konkurrenshänseende är antagligt.

Mot bakgrund av detta ställningstagande tvekar utredningen inte att föreslå att bankerna får en uttrycklig skyldighet att utan undantag lösa in postgirots utbetalningskort. I konsekvens härmed bör posten åläggas att utan undantag lösa in bankgirots motsvarande kort. Förändringen torde ändå vara till viss fördel för postgirot, som har den större volymen. Ersättning synes inte böra utgå från någondera sidan.

Ett långt större problem utgör inbetalningarna. På banksidan tor-

de man utan större olägenhet kunna ta emot inbetalningar på postgiro. Så sker redan i viss utsträckning, och hanteringen torde underlättas genom det nyss framlagda förslaget om direktöverföringar mellan konton som tillhör de olika systemen. Utredningen förordar att bankerna generellt åläggs att ta emot postgiroinbetalningar. Därvid bör nuvarande särskilda avgifter bortfalla. Bankerna bör för egen räkning uppbära postgiroinbetalningsavgiften men inte mera. Av administrativa skäl bör denna avgift erläggas även i det fallet att betalningsmottagaren genom utnyttjande av sin tjänstebrevsrätt eller på annan grund angivit att inbetalning får ske utan erläggande av postavgift. Vill inbetalaren slippa avgiften, får han gå på posten. Det sist sagda gäller givetvis inte skatteinbetalningar, som författningsenligt får göras i bank eller på postanstalt utan avgift. Någon ändring härvidlag är inte avsedd.

Förslaget innebär att bankerna liksom hittills skall sända de inbetalda beloppen ograverade till postverket. Dokumenten skall också sändas med. Huruvida bankerna härvid skall använda nu tillämpad direktsändningsrutin eller i någon form anlita bankgirots tjänster får avgöras av bankerna i samråd med postgirot. I fråga om skatteinbetalningar kommer helt naturligt statsverkets intressen in i bilden.

Vidare bygger förslaget på att postgirot inte skall, såsom skett, avkräva bankerna avgifter. En sådan avgiftsbeläggning är så mycket mindre motiverad som bankerna utför arbete för postgirots räkning.

Förslaget innebär alltså, att bankerna som en kundservice utför arbete åt postverket utan annan ersättning än postgiroinbetalningsavgift. Denna täcker i och för sig inte bankernas kostnader, ett förhållande som får ses i samband med övriga förslag från utredningens sida. Det får vidare den effekten, att bankerna, såsom också är naturligt, tillhandahåller allmänheten en fullständig betalningsförmedling. Fördelarna för allmänheten är sålunda uppenbara, även om samma fördelar delvis också uppnås genom de förslag om ett för postgirot och bankgirot gemensamt inbetalningsdokument som utredningen framlägger i det följande. Från konkurrenssynpunkt innebär förslaget ett starkt plus för postgirot, som får

vägas mot de nackdelar förslagen i övrigt kan innebära. Man har å andra sidan att räkna med ett begränsat transaktionsbortfall för postanstalterna.

Från de servicesynpunkter som utredningen i första hand vill anlägga hade det varit både naturligt och önskvärt att posten på motsvarande sätt skulle bli skyldig att utan inskränkningar ta emot inbetalningar på bankgiro.

I diskussioner med företrädare för postgirot har dessa emellertid hävdade att en sådan skyldighet på kortare eller längre sikt skulle beröva postgirot en stor del av dess kontobehållningar och därmed bli ödeläggande för postgirots möjligheter att fortleva och utvecklas. Tankegången har härvid varit den, att en mycket stor del av de postgirokonton som företagen har är motiverade huvudsakligen av att deras uppbörd förutsätter att kunderna har tillgång till nätet av postanstalter och lantbrevbärare. Dessa utgör i sin tur postgirots viktigaste konkurrensmedel, medan bankerna å sin sida kan konkurrera med utlåning och den rika flora av servicegrenar över vilken bankerna förfogar. Bankerna skulle kunna erbjuda ränta, vilket postgirot inte självt kan göra - de räntebärande postgirokontona är ju överförda till PKbanken. Fara skulle föreligga att större delen av de avsedda postgirokontona skulle bortfalla. Företagen skulle i stället använda bankgirot för sin uppbörd.

Enligt utredningens mening innehåller detta resonemang vissa överdrifter. Redan den omständigheten att postgirosystemet är så rikt förgrenat både hos företag och privatpersoner bör medföra, att företagen känner tvekan inför att vid sin uppbörd helt gå över till bankgirot. Den av utredningen föreslagna möjligheten till postgiroinbetalningar i bankerna och till direktgirering blir ett ytterligare försäljningsargument även på postgirots sida.

Å andra sidan kan farhågorna hos postgirot inte avvisas som ogrundade. Ett förslag av den här diskuterade innebörden skulle, såvitt utredningen kan bedöma, åtminstone på längre sikt ge postgirot en så betydande konkurrensnackdel att balansen mellan girosystemen skulle kunna rubbas i betydande mån. Såsom tidigare framhållits

anser sig utredningen förhindrad att framlägga förslag av sådan innebörd.

Det finns emellertid en möjlighet att ge företag och allmänhet i stort sett samma förbättringar i servicen utan att åstadkomma mera påtagliga förändringar i konkurrensläget. Denna möjlighet bygger på att företagen i samband med sin fakturering utsänder förtryckta, maskinläsbara inbetalningshandlingar, vilka utarbetats i samarbete med postgirot respektive bankgirot. Detta system är redan i dag dominerande och torde bli helt dominerande i framtiden, såvitt angår blankettbaserade inbetalningar. En annan sak är att datorbaserade betalningstransaktioner av typ autogiro m.m. i framtiden kommer att få långt större betydelse än nu.

Den åsyftade möjligheten innebär att företagen får möjlighet men givetvis inte skyldighet att utforma förtryckta blanketter för inbetalningar (OCR-blanketter) som med nu tillämpat förfarande skulle innehålla två maskinläsbara rader, den ena avsedd för postgirot och den andra avsedd för bankgirot. Inbetalaren kan då, liksom enligt den ursprungliga tankegången, fritt välja om han vill betala i bank eller på posten. Väljer han att betala på bank, går pengarna in på ett till bankgirot anslutet bankkonto. Betalar han på posten, går pengarna in på ett postgirokonto.

Från inbetalarnas synpunkt har ett sådant dokument den fördelen att valfriheten mellan inbetalning på post och bank blir fullständig. Det tidigare sagda innebär ju att bankgirots inbetalningshandlingar inte kan användas på posten och att ev. avgiftsfrihet vid postgiroinbetalning inte kan, bortsett från skatter o.dyl., utnyttjas vid inbetalning i bank. För betalningsmottagaren utgör den ökade bekvämligheten för allmänheten och ett därmed förbättrat uppbördsresultat den viktigaste fördelen. I jämförelse med postgiroinbetalningar på bank uppnås vidare, att betalningen omedelbart går in på mottagarens bankkonto. En viss nackdel ligger i ökade kortframställningskostnader och att redovisningen av betalningarna är uppdelad på postgirot och bankgirot.

Emot den skisserade ordningen har postgirot och postens personal-

organisationer framfört invändningar i både tekniska och konkurrensmässiga hänseenden.

Man har sålunda framhållit, att förslaget visserligen är genomförbart med nuvarande tekniska förutsättningar. Inom posten pågår emellertid en teknisk vidareutveckling som kan bli svår att förena med ett system med gemensamma blanketter. Mer än en maskinläsbar rad kan sålunda behöva tas i anspråk av posten. Svårigheter kan föreligga beträffande fortsatt terminalisering av kassarbetet. I vart fall förutsätter gemensamma blanketter, att ett tekniskt samarbete sker mellan postgirot och bankgirot, vilka eljest konkurrerar med varandra.

Från postgirots och personalorganisationernas sida har vidare inväntats, att systemet med gemensamma blanketter skulle kunna leda till en avsevärd volymminskning för postgirot. Med tanke på fördelarna för allmänheten av att kunna fritt välja mellan att göra inbetalningar på posten eller i bank får man, har det framhållits, räkna med en allmän övergång till det nya systemet. Postgirot har ca 90 procent av den totala hanteringen av förtryckta, maskinläsbara inbetalningshandlingar som i sin tur utgör ca 80 procent av postgirots inbetalningskortstrafik. Å andra sidan är antalet bankkontor och bankkassor i större tätorters centrala delar betydligt större än antalet postkontor och postkassor. Det skulle därför, enligt vad som framhållits från postgirots och personalorganisationernas sida, kunna befaras, att allmänheten i betydligt ökad utsträckning förlägger sina inbetalningar till bankkontor. Posten och postgirot skulle förlora både arbetsvolym och postgirobehållningar.

Postens personalorganisationer har särskilt framhållit, att de befarar ett stort bortfall av både intäkter för postverket och arbetsuppgifter för dess personal och att slutresultatet kan bli personalinskränkningar och en försämrad service för allmänheten. De har krävt, att utredningen närmare utreder de personalpolitiska konsekvenserna för postverket.

Gentemot postgirots tekniska invändningar får utredningen framhålla, att postgirot likaväl som andra företag får anpassa sin

tekniska utveckling efter de krav som ställs på verksamheten. Om statsmakterna uttalar sig till förmån för den här diskuterade anordningen med gemensamma OCR-blanketter, får detta beaktas i det tekniska utvecklingsarbetet. Enligt de uppgifter som utredningen fått inom den till utredningen knutna expertgruppen skulle förändringarna i postgirots tekniska planering inte behöva bli alltför omfattande. De maskinläsbara uppgifter som nu finns på postgirots resp. bankgirots OCR-blanketter skulle exempelvis enligt bankgirots representant i utredningens expertgrupp kunna få plats på en gemensam rad och kunna utan risk för fel avläsas maskinellt inom resp. giro. Detta kan förutsätta att kontonumret blir gemensamt i båda systemen. Önskemålet hos postgirot om ytterligare en rad skulle därmed kunna tillgodoses. Även ev. terminalproblem skulle kunna bemästras. Däremot är det uppenbart att anordningen med gemensamma OCR-blanketter förutsätter visst samarbete mellan postgirot och bankgirot i fråga om den tekniska utvecklingen. Ett tekniskt samarbete mellan sinsemellan konkurrerande företag skulle emellertid inte innebära något nytt. Det förekommer t.ex. redan inom bankväsendet. Det bör också påpekas att det tekniska samarbete som här är i fråga skulle avse ett begränsat område. Samarbetet skulle enligt utredningens mening inte innebära någon olägenhet.

Utredningen kan därför inte godta postgirots invändningar av teknisk natur.

Vad angår de invändningar som postgirot och postens personalorganisationer framfört i fråga om konkurrensförhållandena och därmed följande personalpolitiska och servicemässiga konsekvenser får utredningen anföra följande.

Först skall framhållas, att postgirots förmodanden om en allmän övergång till det nya systemet i själva verket utgör ett mycket starkt argument för att införa det här diskuterade systemet. Dessa förmodanden, som säkerligen är riktiga, bygger ju på att den serviceförbättring som allmänheten får genom den ökade valfriheten skulle bli så betydande, att näringslivet trots de något ökade kostnaderna för kortframställning skulle finna det motiverat att allmänt övergå till systemet med gemensamma förtryckta

OCR-blanketter.

De nya gemensamma blanketterna skall kunna användas på både bank- och postkontor. Frågan blir då om man, såsom befarats från postverkets sida, har att räkna med att allmänheten till följd av det nya systemet skulle i väsentligt större utsträckning än nu göra sina inbetalningar på bankkontor. Farhågorna för att allmänheten sålunda i någon större utsträckning skulle flytta över sina inbetalningar från postkontor till bankkontor är enligt utredningens mening klart överdrivna. Det finns nämligen knappast anledning räkna med att bankerna skulle vara intresserade av att till sina kassor draga en stor volym av rutinemässiga in- och utbetalningar och göra en häremot svarande utbyggnad av sin kassaorganisation. Som tidigare framhållits har bankerna inte en kassaorganisation, som är dimensionerad för en stark ökning av rutinbetalningar. Om en sådan ökning skedde, skulle detta leda till att köerna framför bankkassorna växte och att allmänheten återvände till postkassorna. Enda sättet att behålla de nya betalningskunderna skulle vara att göra en kostsam utbyggnad av kassaorganisationen. En sådan utbyggnad är inte att förvänta. Tvärtom finns det en tydlig och medveten strävan hos bankerna att begränsa och minska antalet rutinemässiga kassatransaktioner. Uttryck härför är inte minst de stora investeringar i maskinutrustning och marknadsföring som gjorts i utbetalningsautomater.

Riktigheten av det från postgirots sida förda resonemanget motsäges vidare av den stora framgången för den vid postanstalterna bedrivna sparrörelsen, inte minst under senare år. Om resonemanget i fråga vore riktigt, skulle postsparrörelsen ha en långt mindre volym än den har. Som framgått är till denna anslutna miljontals - drygt 5,2 milj. - konton med hög transaktionsintensitet; behållningarna överstiger 13 000 mkr. Härtill kommer 1,2 milj. personkonton med en behållning av 3 600 mkr. Även om denna framgång till en del sammanhänger med postens betalningsservice, finns det andra, lika viktiga orsaker. Utredningen vil peka på det förhållandet, att en lång rad andra ärenden uträttas på posten. Kvaliteten på postens service och marknadsföringen därav får inte heller glömmas.

Av det anförda följer, att förslaget om gemensamma blanketter icke innebär risk för nämnvärt minskad arbetsvolym på postanstalterna. Det leder dämed inte heller till personalinskränkningar eller andra personalpolitiska konsekvenser. Med dessa förutsättningar är en särskild utredning härom inte meningsfull.

Som varje annan förändring på det för utredningen aktuella området är även den nu diskuterade ägnad att påverka konkurrensförutsättningarna. Sannolikt kommer bankgirot att få en viss konkurrensfördel. Denna får vägas mot den betydande konkurrensfördel som postgirot får genom det nyss framlagda förslaget om skyldighet för bankerna att ta emot postgirots inbetalningskort utan andra avgifter än postavgifter. Den konkurrensfördel som bankgirot får blir enligt utredningens bedömning inte av sådan betydelse, att den på något avgörande sätt inverkar på de båda girosystemens möjligheter att fortbestå och utvecklas. Ytterst kommer ev. förskjutningar i allmänhetens betalningsvanor att bli beroende av den kassaservice som posten och bankerna erbjuder allmänheten.

Tillsammanstaget finner utredningen, att den här diskuterade lösningen med för bankgirot och postgirot gemensamma maskinläsbara inbetalningshandlingar medför så stora fördelar för allmänheten, så begränsade tekniska ändringar och så begränsade förskjutningar i konkurrensförutsättningarna att utredningen vill förordasamma.

För att ytterligare förbättra betalningsservicen för allmänheten föreslår utredningen att en överenskommelse träffas mellan bankorganisationerna och postverket/postgirot om att beloppsgränsen för kontant utbetalning mot check höjs från 500 till 2 000 kr. Bankerna garanterar redan checkar upp till detta belopp vid samtidig inbetalning.

I den här förda diskussionen har de statliga in- och utbetalningarna i stort sett lämnats utanför. Ett undantag utgör den föreslagna möjligheten att direktgirera skatt från bankgiroanslutet bankkonto till skattemyndigheternas postgirokonton. Betydelsen härav får självfallet inte underskattas. Betydande praktiska lätt-

nader uppnås för näringslivet.

Frågeställningarna kring statliga in- och utbetalningar är mycket speciella. De behandlas delvis särskilt i det följande. Utredningens ståndpunkter i dessa frågor ingår emellertid i den helhetsbild som utredningen har försökt teckna. Därför skall redan här några antydningar göras.

En omdebatterad fråga har varit, om möjlighet bör skapas att genom överföringsuppdrag eller på andra tekniska vägar åstadkomma att överskjutande skatt inbetalas direkt på bankgiroanslutet bankkonto eller på postgirokonto/personkonto som den skattskyldige anvisar (jfr 9.5). Utredningen har, ehuru med stor tvekan, ansett sig böra framlägga förslag härom och därmed ge statsmakterna handlingsfrihet i denna fråga. Förslaget innebär helt naturligt en viss konkurrensfördel för bankgirot och bankerna.

Beträffande det statliga in- och utbetalningsväsendet i övrigt framlägger utredningen däremot inte några förslag som innebär ett frångående av nuvarande huvudsakliga riktlinjer (jfr 8 och 9.6). Föreliggande proposition med förslag till nya uppbördsregler (1978/79:161) innebär, att bankerna i stort sett likställes med posten i fråga om inbetalning av inkomstskatter. Utredningen förordar att man avvaktar erfarenheterna härav, innan man överväger att införa motsvarande förändringar beträffande andra skatter och avgifter. Utredningen har inte kunnat finna förutsättningar för mera djupgående ändringar i fråga om statliga in- och utbetalningar. Staten har genom system S skapat ett rationellt system byggt på det statliga postgirots tjänster. Utredningen har inte kunnat finna något annat grundsystem som skulle bättre tillgodose de krav som kan ställas. Den av utredningen föreslagna möjligheten till direktgirering mellan konton tillhörande de olika systemen innebär vissa möjligheter för bankgirot att medverka indirekt. I samarbete mellan riksrevisionsverket (RRV) och posten pågår ett ständigt utvecklingsarbete i fråga om system S (jfr 8). Detta utvecklingsarbete sker med sikte bl.a. på att tillgodose ett av riksdagsrevisorerna framfört önskemål om snabbare överföring av statliga medel till statsverkets checkräkning i riksbanken. Utredningen har inte funnit att den från sina utgångspunkter kan

lämna något egentligt bidrag till detta utvecklingsarbete. Till utredningens ställningstagande medverkar givetvis också starkt, såsom tidigare framhållits, att mera genomgripande förändringar av det statliga betalningsväsendet skulle kunna få betydande negativa konsekvenser för postgirots ekonomi och postverkets möjligheter att hålla en tillfredsställande service i olika delar av landet. Den ståndpunkt som utredningen sålunda intar medför att postgirot behåller sin konkurrensfördel i fråga om det statliga betalningsväsendet.

Även om utredningen sålunda anser sig böra lämna system S utanför sina överväganden i stort, kan anledning finnas att fästa uppmärksamheten på ett spörsmål av väsentlig ekonomisk betydelse för både staten och postgirot. System S orsakar naturligtvis betydande administrationskostnader för postverket/postgirot. Avsikten är att dessa kostnader skall täckas av floatintäkter på de ifrågavarande statliga medlen. Med andra ord måste i princip så mycket kapital inom systemets ram kontinuerligt vara ränteavkastande att postgirots hanteringskostnader täckes.

Överföring av inkomna uppbördsmedel från myndighets postgirokonto till statsverkets checkräkning i riksbanken tar f.n. två bankdagar från inbetalningsdagen. Detta gäller källskatter, arbetsgivareavgifter och mervärdesskatt. Övriga medel överförs till statsverkets checkräkning under loppet av tre bankdagar. Betalningar mellan myndigheter sker i postgirot utan någon belastning på statsverkscheckräkning.

Myndighets utbetalningar och gireringar täcks betalningsdagen från statsverkets checkräkning varför myndighets betalningar inte direkt leder till saldon på postgirokonto.

Det är således betalningar till myndighet som utgör underlag till ränteavkastning för postgirot.

Enligt utredningens uppfattning skulle det från allmän synpunkt vara värdefullt att få utrett å ena sidan postgirots kostnader i förevarande avseende och å andra sidan storleken av de ränteintäkter som systemet direkt genererar. Samtidigt kan behöva

klarläggas vad snabbare postgiro rutiner kan betyda från statsfinansiell synpunkt, t.ex. med hänsyn till ett eventuellt minskat statligt upplåningsbehov. En undersökning av det nu avsedda slaget bör emellertid ha som målsättning att hela det statliga kundförhållandet gentemot postgirot och postverket kartläggs i ett sammanhang. Således bör studier, vid sidan av analysen av system S' effekter i postgirot, också omfatta postverkets och postgirots särskilda åtaganden inkluderande bl.a. hantering av barnbidrags- och pensionsanvisningar, försäkringskasseanvisningar och skatteåterbetalningskort. Den ekonomiska innebörden för postgirot av system S och andra åtaganden för statens räkning bör därvid framgå särskilt.

En sådan samlad kunskap om kundförhållandet är en förutsättning för ett riktigt beslut om hur statens ersättning för de köpta tjänsterna skall erläggas.

Utredningen föreslår därför att regeringen i särskild ordning låter kartlägga hela det statliga kundförhållandet gentemot postgirot och postverket.

Från allmän synpunkt kan det synas otillfredsställande att postgirots verksamhet inte går att studera särskilt i postverkets årsredovisning. För Postbanken, och före Postbankens tid för den särskilda postgiro rörelsen, gällde särskilda regler i detta avseende som gjorde det möjligt att i offentlig handling studera verksamhetens resultat och fördelning på olika grenar såsom in- och utlåning etc. Med tanke på postgirots betydelse för betalningsförmedlingen i landet och de effekter som exempelvis postgirots prispolitik kan få på betalningsförmedlingen i dess helhet är det önskvärt att postgirot åläggs att årligen avge en årsredovisning över verksamheten. Om postgirot i enlighet med det anförda blir en officiell resultatenhet, följer också därav att kundförhållandet staten - postgirot bör framgå särskilt av den undersökning som föreslagits. Enligt utredningens mening bör bankgirots redovisning på samma sätt bli offentlig.

Utredningen har i det föregående lagt fram en rad förslag, som på olika sätt påverkar de båda girosystemens konkurrensförutsätt-

ningar och därmed deras ekonomi. Avsikten är att fördelar och nackdelar för bankgirot och postgirot skall väga någorlunda jämnt. Huruvida så också kommer att bli fallet, om förslagen genomföres, är utomordentligt svårt att med någon säkerhet ange på förhand. Ytterst beror utvecklingen på allmänhetens betalningsvanor. Härvid inverkar inte bara t.ex. företagens benägenhet att utnyttja de föreslagna nya gemensamma förtryckta OCR-blanketterna för inbetalningar utan även ansamlingen av kunder framför post- och bankkassor resp. postverkets och bankledningarnas åtgärder för att bemästra ökad köbildning. Man får även räkna med en benägenhet hos allmänheten att hålla fast vid invanda betalningsvanor.

Å andra sidan får beaktas, att den tekniska utvecklingen ständigt fortgår. Satsningen på uttagsautomater kommer i en följande maskingeneration att följas av automater som också medger kontant- och dokumentlös betalning. Praktiska experiment på området pågår redan. Användningen av autogiro kan väntas öka osv. Automatiseringen torde få en ytterligare skjuts framåt, om utredningens förslag genomföres.

En tredje betydelsefull faktor är den prispolitik m.m. som på de båda sidorna kommer att föras i fråga om girotjänster och dessa närstående tjänster, t.ex. checkhantering. Av stor betydelse framför allt för postgirots ekonomi blir framtida uppgörelser med staten angående system S.

Nu nämnda faktorer torde tillsammans stagna få större betydelse för ekonomin på ömse sidor än de direkta verkningarna av utredningens förslag.

Under sådana förhållanden är det meningslöst att försöka ange några beloppsmässiga konsekvenser på inkomster och utgifter för de båda girosystemen, även om enstaka belopp skulle kunna framtagas. Sålunda ger förslaget att bankerna, mot uppbärande av inbetalningsavgift men med avstående från de åtskilligt högre avgifter som nu i regel uttages, skall ta emot postgirots inbetalningskort den omedelbara konsekvensen att postverket förlorar 10 å 20 milj. kr. i sådana avgifter och bankerna måhända ett ännu större belopp. Siffror av detta slag är emellertid såtill-

vida missvisande som förslaget enligt vad förut angivits kommer att innebära en betydande konkurrensfördel och som en följd härav också en betydande ekonomisk fördel för postgirot.

Tidigare har utredningen angivit som sin mening att förslaget om gemensamma förtryckta OCR-läsbara blanketter för inbetalningar inte är förenat med sådan minskning av arbetsvolymen på postanstalterna att det leder till personalinskränkningar inom posten eller andra personalpolitiska konsekvenser. Detsamma gäller de övriga förslag som utredningen framlägger. Utredningen har såsom framgått, avstått från att föreslå eljest tänkbara serviceförbättringar för att sådana konsekvenser inte skall uppkomma. Där emot är det möjligt att den nyss antydda teknologiska utvecklingen, t.ex. användningen av automater för både in- och utbetalningar samt ökad användning av autogiro, på längre sikt kan leda till ett minskat personalbehov inom både posten och bankerna. För en utredning av dessa konsekvenser - som ligger utanför utredningens uppgifter - saknas emellertid i dag de nödvändiga premisserna.

För det praktiska genomförandet av de föreslagna förändringarna torde det i princip vara tillräckligt att statsmakterna uttalar sig till förmån för dem. Den prestationsplikt för bankerna och bankgirot som förordats synes dock böra komma till uttryck i banklagstiftningen. Förslag härom framlägges.

9.5 Återbetalning av överskjutande skatt

Inom riksskatteverket (RSV) bedrivs ett för verket och statskontoret gemensamt projekt, kallat RS-projektet. Detta tar sikte bl.a. på en omläggning av uppbördssystemet fr.o.m. år 1980. Projektet har tagit upp frågan om ändrad form för utbetalning av överskjutande skatt (ö-skatt). Normalt sker detta i dagsläget genom ett till debetsedeln på slutlig skatt fogat återbetalningskort. Detta kort är inlösbart på postanstalt eller i bank senast den 31 januari året efter taxeringsåret. Särskilt utbetalningskort används då återbetalning görs under adress utomlands, till förmyndare eller konkursförvaltare samt i de fall beloppet uppgår till 10 000 kr. eller mer. År 1978 uppgick den ö-skatt som återbetalats till sammanlagt 6,8 miljarder kr. Utbetalning på

annat sätt än med återbetalningskort omfattar ca 1 % av antalet fall och ca 20 % av hela Ö-skatten i kronor räknat.

Det nuvarande systemet fungerar väl och får anses vara relativt rationellt. I anledning av bl.a. framställningar från företrädare för bankväsendet har dock RS-projektet tagit upp frågan om att återbetala Ö-skatt genom att överföra belopp till skattskyldigs bank- eller postgirokonto. Om en sådan ändring genomförs skulle fyra olika utbetalningsformer bli aktuella

- återbetalningskort
- återbetalning via bankgiro och för insättning på bankkonto
- återbetalning genom insättning på skattskyldigs postgirokonto (girering) eller personkonto
- utbetalningskort.

RS-projektet har utvecklat frågan i en promemoria, dagtecknad 1977-08-22. RSV och statskontoret har med skrivelse 1977-09-02 överlämnat promemorian till regeringen (budgetdepartementet), som hänskjutit frågan till denna utredning.

I de gjorda framställningarna har föreslagits att en särskild "fullmaktsruta" inrättas på deklarationen. I denna ruta skulle den skattskyldige ange till vilken penninginrättning och till vilket konto eventuell överskjutande skatt skulle överföras. En sådan rutin har av RS-projektet angetts ha följande nackdelar

- överföringsuppdraget knyts på ett olyckligt sätt till deklarationsmaterialet, vilket gör uppgifterna svåråtkomliga
- den redan komplicerade hanteringen och registreringen av deklarationerna försvåras ytterligare
- stor risk föreligger för felskrivning eller felregistrering av kontonummer
- uppgifter måste lämnas nära ett år innan skatten utbetalas.

På grund av dessa nackdelar har RS-projektet funnit att överföringsuppdrag bör hanteras helt separat från deklarationerna.

För närvarande existerar flera olika typer av överföringsuppdrag

knutna till bankkonto/postgirokonto.

Överföringsuppdrag avseende barnbidrag och pensioner inges till försäkringskassan antingen direkt eller via någon bank. Försäkringskassorna har sedan ansvaret för överföringsuppdragen och ändringar av dessa.

Beträffande löner, produktlikvider m.m. har kreditinstituten i mycket stor utsträckning träffat avtal med arbetsgivare e.d. och personalorganisationer om överföring av lönebelopp o.d. till bankkonto/postgirokonto. Denna form av kollektiva överföringsuppdrag omfattar i dag ca 3,5 miljoner löntagare, mottagare av produktlikvider m.fl. Kreditinstituten har tillgång till personnummer för det stora flertalet av dessa kontoinnehavare.

Ovanstående typer av överföringsuppdrag avser månads- eller kvartalsvisa överföringar under en relativt lång tidsperiod. Återbetalning av Ö-skatt skiljer sig från dessa dels genom att återbetalning sker endast en gång per år, dels kan den som har Ö-skatt ena året mycket väl få kvarstående skatt nästa år. Härav följer också att uppdragshanteringen blir betydligt dyrare i förhållande till antalet utbetalningstillfällen jämfört med t.ex. barnbidrag/pensioner.

Inom RS-projektet har konstaterats att en helt ny och dirket från de skattskyldiga riktad rutin för hantering av överföringsuppdrag skulle bli förhållandevis dyrbar. I stället har föreslagits att uppdragen förmedlas av kreditinstituten och postgirot. Enligt projektets mening skulle dessa organ kunna grunda överföringsuppdrag dels på tidigare ingångna avtal med arbetsgivare m.fl. om förande av lönekonto, personkonto och produktlikvidkonto, innebärande att Ö-skatt förs över till dessa typer av konton i bankinstituten, dels på individuella viljeyttringar från skattskyldiga. I det första fallet måste dock kontoinnehavaren ha möjlighet att spärra kontot för överföring av Ö-skatt, vilket leder till att kreditinstitut respektive postgirot inte begär överföring. RS-projektet har framhållit, att en utvidgning av formerna för återbetalning av Ö-skatt skulle medföra en förbättrad service till de skattskyldiga och i vissa avseenden en smidigare hante-

ring för skattemyndigheterna. Sistnämnda förhållande skulle gälla de belopp som nu återbetalas på särskilda utbetalningskort. Valfrihet på alla områden har bedömts kunna införas utan någon egentlig ökning av de totala kostnaderna.

Utredningen baserar sitt förslag på denna av RS-projektet framförda uppfattning. Följaktligen föreslås att möjlighet öppnas för skattskyldig att tillgodoföras Ö-skatt genom insättning på bankkonto eller postgirokonto/personkonto. Utredningen kan dock inte förorda att överföringsuppdrag skall generellt kunna grundas på avtal om insättning av löner och produktlikvider. Återbetalning av Ö-skatt görs av statsverket och omfattas inte av de avtal som träffats om de kontoinsättningar som nyss nämnts. Utredningen finner därför att kontoinnehavaren varje år bör ge kontoföraren särskilt uppdrag att till konto överföra eventuell Ö-skatt. Kontoföraren får sedan registrera dessa uppdrag och årligen till skattemyndigheterna anmäla till vilket bank- eller postgirokonto Ö-skatt skall överföras. Vid utskrift av debetsedel på slutlig skatt anges att överföring gjorts. De närmare formerna för överföring av information från kontoinnehavare till kontoförare och vidare till skattemyndigheterna får utarbetas sedan ställning tagits i principfrågorna. Allmänt måste gälla att Ö-skatten skall vara tillgänglig för den skattskyldige senast den dag som han erhåller debetsedel på slutlig skatt.

Utredningen vill, såsom redan antytts vid presentation av huvudlinjerna för förslagen (jfr 9.4), understryka att förslaget beträffande Ö-skatten framföres med stor tvekan. Denna grundas främst på att förslaget innebär att en förhållandevis stor apparat igångsättes för en utbetalning som sker bara en gång om året. Därtill kommer att denna utbetalning för många skattskyldiga ingalunda är regelbunden. Ett år med Ö-skatt kan vara en ensaka händelse i en serie av år med kvarstående skatt. Härtill kommer, att bankerna redan nu i samband med inlösen av återbetalningskort kan verka för att Ö-skatt insättes på bankräkning. Genom en aktiv, i sina enskildheter stundom något överdriven marknadsföring har bankerna uppnått åtskilliga framgångar i dessa strävanden. Utredningen har emellertid ansett sig böra framlägga förslag i saken för att statsmakterna skall få handlingsfrihet.

9.6 Inbetalning av skatt

Enligt proposition med förslag till ny lydelse av uppbördslagen (1978/79:161) skall fr.o.m. 1980 sättet för att betala skatt ändras. Detta gäller både debiterade skatter och genom skatteavdrag innehållen skatt.

Ändringarna avser närmast formerna för inbetalning. Liksom tidigare skall inbetalda belopp redovisas till länsstyrelsernas särskilda skattepostgirokonton. För alla skatter sätts den 18 i varje uppbörds månad som sista inbetalningsdag. De nuvarande uppbörds-terminerna den 6 - 13 i uppbörds månad slopas alltså.

9.6.1 Debiterade skatter

Med debiterade skatter avses här preliminär B-skatt, kvarstående skatt och tillkommande skatt. B-skatt och tillkommande skatt betalas alltid av den skattskyldige själv. Kvarstående skatt betalas antingen av den skattskyldige eller innehålles på lön och betalas genom arbetsgivare. I detta avsnitt behandlas inte det sistnämnda fallet.

De nuvarande skatteanvisningarna med uppgift om debiterad skatt slopas. I stället får den skattskyldige inbetalningskort av konventionellt format - ett för varje uppbördstillfälle. På kortet har tryckts bl.a. identitetsuppgift för den skattskyldige, postgironummer, belopp och skatteslag. Dessa uppgifter trycks på en särskild rad, som är läsbar i maskiner avsedda för optisk läsning. Korten kan användas för kontant inbetalning på postanstalt eller bank eller för ett gireringsförfarande från postgirokonto. Genomföres utredningens förslag om direktgirering mellan de båda girosystemen, kan girering ske även från bankkonto.

9.6.1.1 Betalning via postanstalt/postgiro

Vid inbetalning via postanstalt blir förfarandet detsamma som för alla andra inbetalningar till postgirokonto. Om beloppet gireras genom insändning av kortet till postgirokontolet, skall försändelsen avlämnas till postanstalt före stängningsdags eller i brev-

låda som töms före dagens slut den 18:e i uppbörds månaden. Hos postgirokontoret läses uppgifterna på mottagna kort in maskinellt. Informationen överförs till magnetband tillsammans med de gireringsuppdrag som inkommit på datamedium i postgirots fakturabetalningsservice. De inlästa inbetalningskorterna liksom uppdrag på datamedium mikrofilmats och arkiveras sedan hos postgirokontoret för att finnas tillgängliga vid eventuell reklamation. Inbetalda belopp bokförs på respektive länsstyrelses skattepostgirokonto. Bokföringstransaktionen görs dagen efter det inbetalning har skett eller samma dag som gireringsuppdrag har inkommit till postgirokontoret. Dagen efter får varje länsstyrelse kontoutdrag och totalbeloppet bokförs på riksrevisionsverkets postgirokonto. Dagen därpå får riksrevisionsverket kontoutdrag och beloppet sätts in på statsverkets checkräkning i riksbanken. Inbetalda skattebelopp är följaktligen regelmässigt disponibla på statsverkets checkräkning i riksbanken tredje dagen efter det inbetalning har skett eller gireringsuppdrag har getts. Det datamedium på vilket information om inbetalda skattebelopp har lagrats, överlämnas till riksskatteverket för bokföring i det centrala skatteregistret. Beloppen krediteras respektive skattskyldigs konto.

Även om särskilda uppbörds månader och en sista inbetalningsdag har föreskrivits kommer betalningar av debiterad skatt att flyta in dagligen. Dessa belopp avser antingen i förtid eller försent gjorda inbetalningar. Den här lämnade beskrivningen för inbetalning och bokföring av debiterad skatt blir följaktligen en daglig rutin. Detta i motsats till nuläget då postens redovisning till statsverket sker periodiskt.

9.6.1.2 Betalning via bank/bankgiro

Som tidigare nämnts kan skattskyldig också betala sin skatt via bank. Han använder sig även då av de inbetalningskort som han fått tillsammans med skattsedeln. Enligt uppbörds lagen - även i förslaget till ny lydelse - skall inbetalda skattebelopp tillgodoföras statsverket via länsstyrelsernas skattepostgirokonton. Kund som önskar betala via bank kan utnyttja följande alternativ:

1. Skattebeloppet kan inbetalas kontant i bankkassa varvid det förtryckta inbetalningskortet utnyttjas.
2. Bankkunden kan inlämna skattebetalningen på bankkontor som gireringsuppdrag. Inbetalningsblanketten inlämnas tillsammans med andra bankgiro- och postgiroblanketter som uttagsorder avseende beloppet för samtliga uppdrag. Utagsorderns totalbelopp belastas kundens bankkonto.
3. Gireringsuppdrag kan insändas direkt till Bankgirocentralen på datamedia. På magnetband, disketten e.d. återfinns skattebetalningen identifierad med den information som förtryckts på inbetalningskortet. Bankgirocentralen överlämnar underlag till bank för belastning av kundens bankkonto.

Bank, som mottagit betalning, kan redovisa detta på två sätt.

Metod 1

De kort som inkommit i form av girerings- eller inbetalningsuppdrag till enskilt bankkontor under dagen kan sammanläggas och insändas jämte särskilt missiv samma dag till postgirokontoret. Beloppet motsvarande samtliga uppdrag kan då täckas genom check eller postväxel.

Beloppet kan också täckas genom gireringsuppdrag från bankkontorets eget postgirokonto. Bankkontoret fungerar då som ombud för de skattskyldiga. I viss omfattning tillämpas sådant förfarande i dag, således att bankkontor tar emot postgirouppdrag och antingen insänder dessa till postgirokontoret eller sänder bud med uppdragen till närmaste postanstalt.

Med en sådan lösning kan skatteuppbörd på blankett via bank hanteras och bokföras på samma sätt som tidigare redogjorts för beträffande inbetalning på postkontor eller via girering.

Denna rutin benämns i fortsättningen direktinsändningsrutinen.

Uppdrag som inkommer på datamedium direkt till Bankgirocentralen

kan med Bankgirocentralen som ombud överlämnas till postgirokontoret på magnetband enligt layout som postgirot finner lämplig.

Metod 2

Alla affärsbanker, sparbanker och föreningsbanker är anslutna till bankgirot. De betalningsuppdrag som under en dag kommit in till ett bankkontor skickas samma dag till Bankgirocentralen. Banken bifogar en s.k. clearinganvisning, som utgör likvid för de insända uppdragen. F.n. insänds även vissa uppdrag på postgiroblankett vars belopp krediteras mottagarens bankkonto. Enligt underhandskontakt avser bankerna under 1979 att utveckla en rutin för att insända samtliga uppdrag på postgiroblankett till Bankgirocentralen. Denna innebär att samtliga postgirodokument, även sådana som avser insättning på postgirokonto och som mottagits i bank, insänds till Bankgirocentralen. Från bankhåll har därför uttalats önskemål om att i förenklingssyfte inte behöva hålla inbetalningskort avseende skatt åtskilda utan kunna sända dem tillsammans med övriga betalningsuppdrag till Bankgirocentralen. Centralen sorterar och läser in alla inkomna avier eller betalningsuppdrag på datamedium. Detta görs maskinellt. Informationen lagras på magnetband och redovisas till riksskatteverket. Respektive länsstyrelse tillställs en förteckning över inbetalda belopp och summa-uppgift. Bankgirocentralen redovisar totalbeloppet influten skatt till postgirot med uppgift om hur stort belopp som skall tillföras varje länsstyrelses skattepostgirokonto.

Utredningen förutsätter att de administrativa rutinerna för kontakterna mellan Bankgirocentralen och postgirot kan lösas så att postgirokontoret får bokföringsunderlag i sådan tid att bokföring på respektive länsstyrelses konto kan göras samma dag som betalningsuppdragen kommit in till Bankgirocentralen. I så fall kommer även de skatter som redovisas via bankgirot att tillgodoföras statsverkets checkräkning tredje dagen efter det inbetalning har gjorts.

Vissa företag utnyttjar bankgirots s.k. integreringsservice. Det innebär att bankgirot utför bevakning av betalningsdagar och utskrifter m.m. Även beträffande dessa kunder synes ovan skisse-

rat förfarande för betalning av debiterade skatter fungera. Denna rutin benämns i fortsättningen bankgirorutinen.

Liksom vid betalning via post blir betalning genom bank och redovisning härav en daglig rutin.

Jämförelse

Från de skattskyldigas synpunkt är det egalt vilken av de två metoderna som tillämpas. Om täckning av inbetalt belopp sker genom dragning på bankkonto kommer kontot att belastas samma dag oavsett om banken redovisar enligt direktinsändningsrutinen eller bankgirorutinen. I visst avseende blir betalning av skatt via bank inte fullt jämställd med betalning via posten, nämligen i fråga om gireringsuppdrag. De två systemen skiljer sig åt i det avseendet att Bankgirocentralen i motsats till postgirot inte för det konto som skall belastas vid verkställandet av gireringsuppdrag.

Om bankgirokund önskar insända gireringsuppdrag med postbefordran måste detta för närvarande ske till hans bankkontor. Eftersom uppdraget skall tas om hand av bankkontoret senast den 18:e för att behandlas på Bankgirocentralen den 19:e måste en kund i denna situation översända uppdrag till sin bank senast den 17:e för att betalning skall medhinnas i rätt tid. Detta betalningssätt lär dock förekomma mera undantagsvis.

Från statsverkets synpunkt är direktinsändningsrutinen enklare att administrera. Om alla inbetalningar kanaliseras direkt över postgirokontoret för inläsning och bokföring samt redovisning till riksskatteverket och länsstyrelserna uppstår en något enklare, säkrare och mindre kostnadskrävande hantering hos dessa myndigheter. Enligt underhandsuppgift från riksskatteverket är merkostnaderna för bankgirorutinen svåra att nu beräkna på grund av att arbetet med utveckling av ADB- och övriga arbetsrutiner inte hunnit tillräckligt långt. De torde dock enligt av verket gjord uppskattning närma sig men knappast överstiga 250 000 kr./år.

Bankgirocentralens representant i utredningens expertgrupp har

framhållit att från bankernas synpunkt är direktinsändningsrutinen det klart sämre och dyrare alternativet. På bankkontoren blir det fler terminaltransaktioner och svårare avstämning. Skatteinbetalningar och bankgirouppdrag får bokas separat eller utsorteras/vidarebefordras i särrutiner. Detta skulle inte obetydligt påverka bankernas kostnader för medverkan i skatteuppbörden.

9.6.2 Genom skatteavdrag innehållna skatter

Förslaget till ny uppbördslag innebär omläggning och förenkling av arbetsgivarnas redovisning av de skatter som innehållits för anställda. I dagsläget är arbetsgivare, som inte har s.k. summarisk redovisning, skyldig att för varje uppbörd specificera hur stort belopp - både preliminär A-skatt och kvarstående skatt - som belöper på varje arbetstagare. Fr.o.m. inkomståret 1980 skall innehållen preliminär skatt krediteras med ledning av arbetsgivares anteckning på kontrolluppgift. Sådan uppgift kan lämnas antingen på föreskriven blankett eller på magnetband. Egentligen bortfaller därmed behovet av specificerad uppgift per anställd under inkomståret vad gäller preliminär A-skatt. Av säkerhetsskäl har dock föreskrivits att arbetsgivare som regelmässigt har högst fyra arbetstagare på inbetalningskortet skall specificera vilka personer skatteavdragen avser.

Länsstyrelse sänder till arbetsgivarna inbetalningskort med förtryckta identifieringsuppgifter m.m. Vid inbetalning av skatt för anställda skall arbetsgivare på ett särskilt utrymme på inbetalningskortet ange redovisningsperiod, summa utbetald lön på vilken A-skatt har beräknats och summa innehållen A-skatt respektive kvarstående skatt. Dessa uppgifter verifieras med nammunderskrift och bildar en s.k. uppbördsdeklaration. Sedan inbetalningskortet använts för att registrera inbetalningen skickas de till respektive länsstyrelse. De utnyttjas där i bokförings- och kontrollarbetet.

Kvarstående skatt som innehållits av arbetsgivare genom skatteavdrag skall som nyss nämnts betalas i samband med redovisningen av innehållen A-skatt. Kvarstående skatt är en för varje skatt-

skyldig debiterad skatteskuld, som förfaller vid två uppbördstillfällena. För bokföring på varje enskilt konto måste därför arbetsgivare specificera innehållen kvarstående skatt. Detta görs genom att han sänder in arbetstagares inbetalningskort på kvarstående skatt, särskild förteckning eller magnetband. Handlingarna skickas till länsstyrelsen, som registrerar beloppen för bokföring i skatteregistret.

I det förslag som kommer att ligga till grund för den nya uppbördslagstiftningen säger föredragande statsrådet bl.a. följande:

Det nya uppbördssystemet bör enligt min mening så långt möjligt vara utformat så att en arbetsgivare eller skattskyldig vid inbetalning av skatt kan använda det betalningssätt som han finner mest lämpligt. Genom att skatteanvisningarna slopas och ett särskilt inbetalningskort tillskapas öppnas också möjlighet att låta arbetsgivare och skattskyldig få en sådan valfrihet. Enligt utredningens förslag är det emellertid bara skattskyldig som kan använda både post- och bankkontor för skatteinbetalning. Jag bortser härvid från arbetsgivarens möjlighet att låta bank ombesörja inbetalningen som ett uppdrag. Jag anser att en arbetsgivare också bör kunna välja mellan post och bank vid inbetalning av innehållen skatt. En förutsättning härför bör dock vara att arbetsgivarens inbetalning i likhet med den skattskyldiges kan bokföras på länsstyrelsens konton av postgirot senast följande dag. Enligt vad jag har inhämtat kan bankerna och postgirot samordna sina bokföringsrutiner på sådant sätt att detta blir möjligt.

Jag föreslår därför att den ordning som enligt utredningens förslag skall gälla för skattskyldigs betalning av skatt också får tillämpas av arbetsgivare vid inbetalning av innehållen skatt. Bestämmelserna härom bör tas in i 52 § UBL.

Av min tidigare redogörelse framgår att arbetsgivare och skattskyldig kan fullgöra sin betalningsskyldighet i rätt tid genom att översända handlingar för girering från eget postgirokonto till postgirot senast den 18. Det girerade beloppet kan då bokföras på länsstyrelsens konto vid samma tidpunkt som de belopp som betalades den 18 på post- eller bankkontor. En motsvarande överföring från eget bankgiroanslutet konto genom postbefordran till kontoförande bankkontor skulle förutsätta att gireringshandlingarna översändes till vederbörande bank redan den 17.

Utredningen finner att om arbetsgivare med användande av föreskrivet inbetalningskort betalar genom skatteavdrag innehållen skatt via bankkontor blir förfarandet i allt väsentligt detsamma som angetts under rubriken Debiterade skatter för direktinsändningsrutinen och bankgirorutinen. Skillnaden är att inbetalnings-

kort med uppbördsdeklaration efter sortering och mikrofilmning skickas till respektive länsstyrelse. I propositionen anmärktes härom.

Betalning skall även kunna ske via postgirots fakturabetalningsservice eller bankgirots integreringsservice. Kort med uppbördsdeklaration eller datorutskrivnen uppbördsdeklaration skall även då översändas till respektive länsstyrelse.

9.6.3 Slutsatser

Utredningen har, såsom framgått av det föregående (9.4), inte ansett sig böra föreslå ändring i det förhållandet att skattelikviderna utan undantag skall passera postgirot. I övrigt har genom den av regeringen framlagda propositionen föreslagits den likställighet mellan bank och post från skattskyldigas och arbetsgivares synpunkt som utredningen eftersträvat. Därför framlägger utredningen inte något förslag på området.

Slutligen skall anmärkas, att det system för betalning av inkomst- och förmögenhetsskatt som föreslagits i propositionen synes kunna användas även vid betalning av mervärdesskatt, arbetsgivaravgifter m.fl. skatter och avgifter. Enligt utredningens mening bör man dock avvakta erfarenheterna i tekniskt och ekonomiskt hänseende av det nu föreslagna systemet, innan man överväger att vidga detsamma till andra skatter och avgifter. Härvid får även vägas in de personalpolitiska konsekvenserna för postverket. Utredningen framlägger alltså inte heller i denna del något eget förslag.

9.7 Tidpunkt för betalning över giro

Utredningen har föreslagit att direktgirering skall kunna ske mellan konton i bankgiro- och postgirosystemen. Förslaget är ett led i utredningens strävan att bereda lika möjligheter för allmänheten att göra betalningar oavsett om dessa sker via bank eller posten. Denna strävan efter likställighet aktualiserar också frågan om när betalning via bankgiro - eller postgiro - skall anses fullgjord. På ett område skänker lagstiftningen för närvarande likställighet i nämnda avseende, nämligen på hyresområdet, medan på andra områden gällande bestämmelser förutsätter betalning

till postgiro senast vid viss tidpunkt.

Enligt 12 kap 20 § jordabalken anses vid betalning över postgiro hyra ha kommit till hyresvärden tillhanda den dag då inbetalningskortet lämnades på postanstalt eller giro- eller utbetalningskortet inkom till postgirokontoret. Vid betalning över bankgiro anses enligt samma lagrum betalning ha kommit hyresvärden tillhanda den dag då betalningsuppdraget mottogs av bankkontor. Insändning av betalningsuppdrag med blankett från kontohavare direkt till Bankgirocentralen förekommer i princip inte.

Enligt propositionen om ny lydelse av uppbördslagen (jfr 9.6) får skatteinbetalaren frihet att välja betalningsväg. Inbetalning på bankkontor senast den 18:e likställs i förslaget med inbetalning på post.

Om förslaget till ny lydelse av uppbördslagen tages av riksdagen återstår den mer allmängiltiga frågan om när betalning som sker över postgiro eller bankgiro skall anses fullgjord. Vad som i vissa författningar föreskrivs härom torde inte kunna analogivis omsättas till andra områden eller ge grund för praxis.

Har viss förfallodag avtalats får förutsättas att likvidbeloppet skall kunna disponeras av betalningsmottagaren den dagen eller ha kommit honom tillhanda denna dag såsom saken ibland brukar uttryckas. En transporttid skall med andra ord inte räknas betalar tillgodo. Anledningen härtill är att betalningsmottagaren eljest skulle förlora den ränta som belöper på transporttiden.

I fråga om likvider till bank som enligt låneavtal e.d. förfaller till betalning viss dag har praxis utvecklat sig därhän att banken anser sig ha fått likvid först då banken kan disponera beloppet. Har betalning skett till postgirokonto kan disposition ej ske förrän banken fått besked om att beloppet influtit, dvs. som regel först andra dagen efter inbetalningsdagen. Vid mellankommande helgdagar kan tidsutdräkten naturligtvis bli längre. Å andra sidan får gällande bestämmelser om lagstadgad tid beaktas.

Av det sagda följer att om gäldenär vill dröja till förfallodagen

med betalning till bank måste han för undvikande av transporttid göra betalningen över disk direkt till den ifrågavarande banken. Bankinspektionen har godtagit denna praxis som har stöd också däri att ränteberäkningen av lån sker per förfallodagen. Banken gör en ränteförlust om förfallet belopp ej är disponibelt för banken på förfallodagen.

Vad nu sagts om likvider till bank torde kunna tillämpas på likvider i allmänhet när särskilda föreskrifter om när likvid skall anses fullgjord ej lämnats i författning. Dock kan naturligtvis ha träffats överenskommelse om när likvid skall anses verkställd, t.ex. av innebörd att dag då inbetalning sker till postgirokonto eller betalningsuppdrag lämnats till bank skall anses som betalningsdag.

Från allmänhetens synpunkt skulle det i och för sig vara önskvärt, om generella bestämmelser kunde införas liknande dem som gäller vid hyresbetalning och inbetalning av skatt. Sådana bestämmelser skulle emellertid som tidigare antytts, innebära att räntan under transporttiden generellt skulle belasta betalningsmottagaren. De skulle medföra ett ganska djupgående ingrepp i nu gällande civilrättsliga regler, som bygger på att betalning anses verkställd först när mottagaren har likviden i sin hand eller eljest kan förfoga över den. Att göra de civilrättsliga och sociala bedömningar som måste vara en förutsättning för ett förslag i sådan riktning ligger utanför ramen för utredningen. Här skall endast pekas på det angelägna i att företag och institutioner, som bedriver uppbörd i större skala, vid fakturering o.d. lämnar information om att betalaren inte kan vänta till förfallodagen vid betalning över postgiro eller bankgiro och att man mera allmänt övergår till att ange sista inbetalningsdag på post eller i bank. Sålunda har bankinspektionen i anledning av klagomål från allmänheten rekommenderat bankerna att vid utsändande av påminnelse-aviser erinra om att betalning via postgiro bör ske minst två bankdagar före förfallodagen. Samtidigt har inspektionen uttalat att det enligt dess mening framstår som oskäligt att bank debiterar dröjsmålsränta t.ex. när belopp inbetalats till bankens postgirokonto på förfallodagen.

9.8 Vissa tekniska frågor

I 9.4 har föreslagits att direktgirering skall kunna ske mellan konton i bankgirosystemet och konton i postgirosystemet enligt i det avsnittet angivna riktlinjer. Här skall något beröras de frågor av teknisk natur som därvid aktualiseras.

Den föreslagna möjligheten till direktgirering betyder att bankgirokund i sin normala betalningsrutin över bankgiro skall kunna uppgge ett postgirokonto som mottagarkonto. På motsvarande sätt skall postgirokund kunna över sitt postgirokonto verkställa likvid till ett bankgiroanslutet bankkonto. Betalning skall i båda fallen utan fördröjning bokföras på mottagarkontot.

Förslaget aktualiserar naturligtvis i viss mån nya behandlingsrutiner inom girosystemen och organiserade former för teknisk samverkan. Hur detta löses är bl.a. beroende på de datatekniska förutsättningarna inom vart och ett av systemen. Det är inte möjligt för utredningen att närmare ange några lösningar härvidlag. Frågorna är också av den arten att de lämpar sig bäst för lösning genom överenskommelser mellan de båda institutionerna sedan datatekniska och andra överväganden ägt rum på ömse håll. Utredningen begränsar sig till att ange några problemställningar och sin syn på dessa.

För det första berörs det sätt på vilket betalare redovisar sina uppdrag till bankgirot resp. postgirot. Med tanke på det särskiljande av betalningar över det "andra" systemet som förr eller senare måste ske i hanteringsprocessen skulle eventuellt kunna krävas att betalaren lämnar sina uppdrag avseende det ena eller andra systemet under skilda missiv eller betalningsorder. Enligt utredningens mening bör i görligaste mån undvikas att extrauppgifter av detta slag läggs på kunderna/betalarna. Det torde inte innebära något tekniskt hinder att betalaren överlämnar sina uppdrag såsom för närvarande. Huvudsaken är att markering sker av betalning som via bankgirot skall tillföras postgirokonto och vice versa. De nummerbeteckningar som används är nämligen i och för sig inte särskiljande mellan systemen. Former för avstämning i bankgirot resp. postgirot bör användas som i möjligaste mån

säkerställer att till det "andra" systemet överlämnade uppdrag motsvarar redovisningen från betalarna.

I båda systemen gäller att betalningsuppdrag som ingått senast vid visst klockslag på dagen behandlas samma dag. Klockslaget är bestämt med hänsyn till att behandlingen av inkomna uppdrag skall kunna avslutas den dag de kommit in. I princip försöker man inom resp. system att lägga den nämnda tidpunkten så sent på dagen som de tekniska förutsättningarna att medhinna expediering samma dag av kontoutdrag/motsvarande medger. De stora transaktionsvolymerna gör emellertid att sorterings- och bokföringsprocessen ändå måste igångsättas vid relativt tidig tidpunkt. Man kan därför inte för närvarande räkna med att de här ifrågavarande gireringsuppdragen regelmässigt skall kunna överlämnas till det andra systemet i tid för att kunna behandlas samma dag som de direktingångna uppdragen. Innan överlämnande kan ske måste nämligen bl.a. inkomna redovisningar stämmas av och uppdragen skiljas från övriga uppdrag. De gireringsuppdrag som sker inom ramen för särskilda serviceåtaganden förenade med förfallodagsbevakning kan emellertid behandlas utan fördröjning. Dessa uppdrag utgör ett icke oväsentligt antal. Man skall vidare inte utesluta att behandling av alla ingångna uppdrag kommer att kunna ske utan fördröjning under dagar då transaktionsvolymen inte är alltför betydande. Ett mål bör naturligtvis vara att så alltid skall kunna ske. Enligt de för dagen föreliggande möjligheterna får emellertid systemet med direktgireringar mellan postgirot och bankgirot introduceras med förutsättande av att behandling inom resp. system kommer att kunna med säkerhet ske den bokföringsdag som kommer närmast efter den dag då gireringsuppdrag till postgirot ingår till Bankgirocentralen och uppdrag till bankgirot ingår till postgirokontoret.

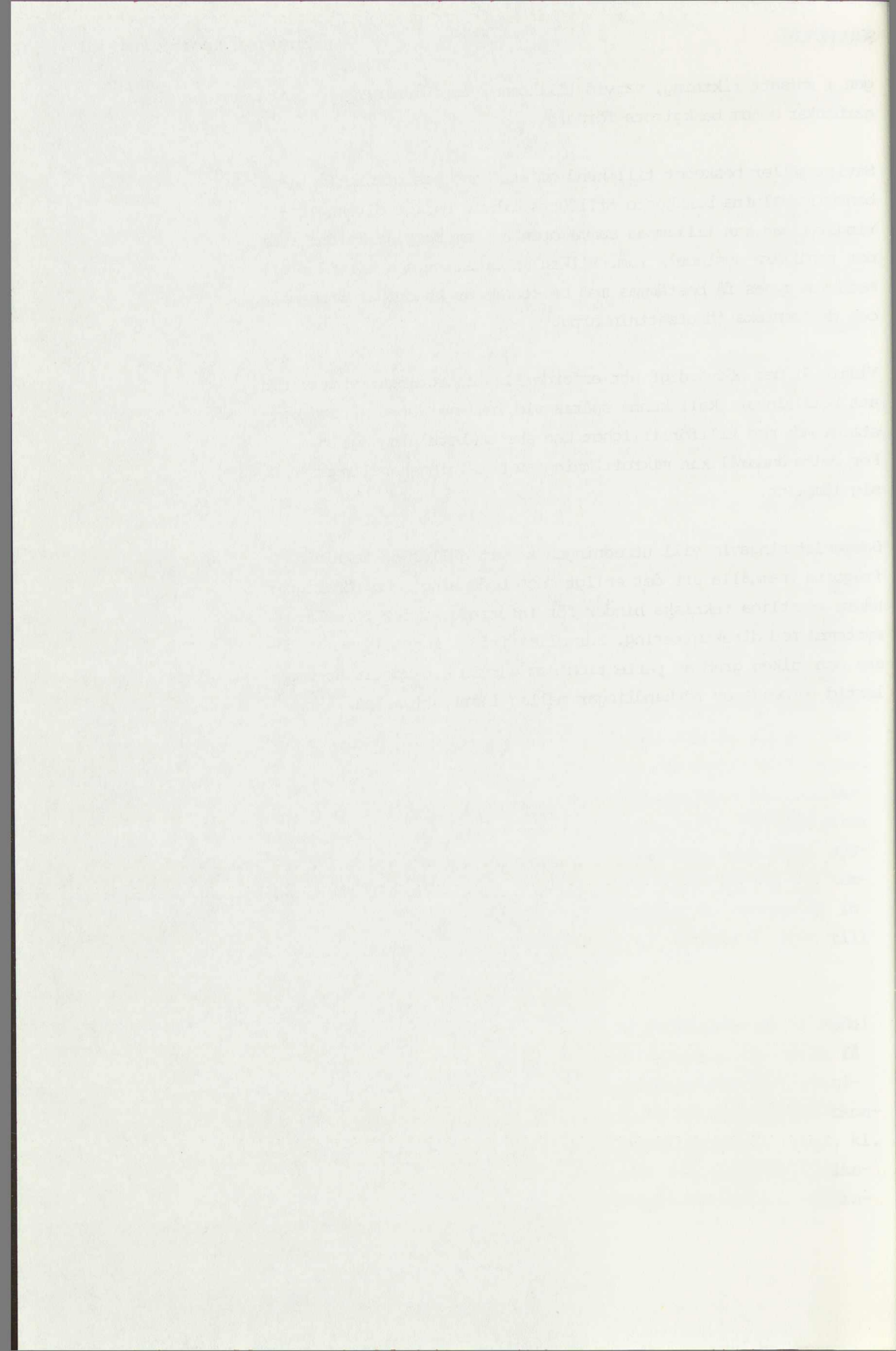
En särskild ordning får gälla i fråga om avräkningen av de medel som svarar mot gireringsuppdragen mellan systemen. Det torde få förutsättas att medel motsvarande gireringsuppdrag från bankgirot till postgirot dag för dag tillförs ett centralt postgirokontoto. Detta kan ske genom dragning från postgirots sida - t.ex. kl. 12 varje dag - på ett av Bankgirocentralen anvisat konto i riksbanken. En motsvarande ordning får tillämpas beträffande uppdra-

gen i motsatt riktning, varvid tillkommer en fördelning på mottagarbanker genom bankgirots försorg.

Såvitt gäller beskedet till kund om att hans postgirokonto resp. bankgiroanslutna bankkonto tillförts likvid enligt direktgiringsrutinen kan tillämpas samma ordning som betr. likvider inom det reguljära systemets ram. Vilken information som därvid skall meddelas synes få bestämmas med beaktande av kundernas önskemål och de tekniska förutsättningarna.

Vidare är det nödvändigt att erforderliga anordningar vidtas för att betalningar skall kunna spåras vid reklamationer så att konstaterande med tillförlitlighet kan ske om betalning ägt rum. För detta ändamål kan mikrofilmning av betalningshandlingar visa sig lämpligt.

Sammanfattningsvis vill utredningen såvitt gäller de tekniska frågorna framhålla att det enligt dess bedömning icke föreligger några egentliga tekniska hinder för införande av det föreslagna systemet med direktgirering. Hur olika frågor i detalj skall lösas och vilken grad av perfektion som därvid kan uppnås är emellertid beroende av förhandlingar mellan institutionerna.

Särskilda yttranden

1 Särskilt yttrande av experten Gösta Nilsson

Enligt direktiven har utredningen haft till uppgift att undersöka om en mera rationell girohantering än f.n. kan åstadkommas på annat sätt än genom sammanslagning av bankgiro- och postgiro-systemen.

Bakgrunden till tilläggsdirektiven är framförallt framställningar från bankernas intresseorganisationer, Svenska Sparbanksföreningen, Svenska Bankföreningen och Sveriges Föreningsbankers förbund, om ändringar av nuvarande regler avseende statlig myndighets skyldighet att anlita postgirot respektive formerna för återbetalning av överskjutande skatt. Bankerna har i sina framställningar pekat på behovet av förändringar för allmänhetens bästa, men den djupare meningen är att försöka ta över lönsam betalningstrafik på de orter där banker etablerats. Åt postverket lämnas kvar de många betalningarna på små belopp samt ansvaret för bl.a. en kostsam betalningstrafik i glesbygd där bankkontor saknas.

Utredningen framlägger i sitt betänkande olika förslag som i allt väsentligt följer bankernas intentioner.

Redan innan direktiven till utredningen fastställdes, framförde postverket till regeringen sina synpunkter på direktivens utformning samt avstyrkte fortsatt utredning. Därvid poängterades särskilt att bankerna i dag har väsentliga konkurrensfördelar gentemot postgirot genom sina möjligheter till kreditgivning och styrning av transaktioner till den lönsamma delen av betalningsförmedlingen. Bankernas stora intresse i utredningen blir därmed

att genom utnyttjande av sina konkurrensfördelar få till stånd åtgärder som tillgodoser deras i och för sig naturliga intressen av högsta möjliga vinst. Ingen hänsyn tas därvid till de konsekvenser som detta medför för postverkets allmännyttiga intevinstgivande verksamhet.

Postgirot har sedan starten 1925 byggt upp en väl fungerande betalningsförmedling med nyttjande av postverkets riksomfattande kontors- och distributionsapparat. Postgirots andel av den s.k. giromarknaden, dvs. summan av de båda girosystemens omsättningsbelopp, omfattar i dag 90 %. Därest postgirots statliga betalningar undantas, har postgirot ändå en marknadsandel på 80 %. Bankgirot har således endast en liten marknadsandel. Mot denna bakgrund är det beklagligt om man genom ett politiskt beslut skulle djupt ingripa i en verksamhet som så väl har främjat en rationell betalningsförmedling och därigenom tjänat allmänhetens intresse.

Innan jag kommenterar de olika förslagen, vill jag beröra vad jag anser saknas i utredningen, nämligen en närmare analys av förslagens konsekvenser för den postala sysselsättningen och ekonomin. Detta är allvarligt enär det står utom allt tvivel att förslagen sammantaget kommer att på sikt medföra ett inkomstbortfall på i storleksordningen 200 mkr per år för postverket/postgirot samt krav på kostnadsanpassning motsvarande minst 225 mkr per år. Detta inkomstbortfall och denna kostnadsanpassning tvingar postverket att reducera sin personalvolym, höja avgifter och försämra servicen i inte ringa omfattning, eftersom statliga bidrag eller ersättningar via statsbudgeten enligt direktiven inte får öka.

Utredningsmannen har i sin sammanfattning inte ens berört ovan angivna konsekvenser vad avser sysselsättning och ekonomi. Detta trots att dåvarande statsministern Fälldin i brev till de postala fackliga organisationerna angivit att utredningen särskilt skall klarlägga sysselsättningsfrågorna. I detta hänseende är utredningen enligt min uppfattning ofullständig.

Fortsättningsvis vill jag uppehålla mig vid utredningens förslag i den ordning de angivits i avsnittet Sammanfattning.

Utredningen har framhållit att konkurrensen mellan de båda girosystemen har stora fördelar. Den har främjat en teknisk och kommersiell utveckling som inger respekt och medverkat till att vi i vårt land har en både rationell och billig betalningsförmedling. I en annan del av utredningen framhålles dock att det finns vissa exemplifierade brister i det samlade serviceutbudet från de båda girosystemen. Jag kan inte ansluta mig till att de angivna bristerna är av sådan art att de motiverar förslag som kraftigt förändrar konkurrensförhållandet mellan bankerna och postgirot. Det finns enligt min mening inget serviceskäl för att föreslå direktgireringar, gemensamma blanketter m.m. när det redan i dag finns fullt tillfredsställande möjligheter för allmänheten att nyttja såväl bank som postgirot i sina betalningsrutiner. De tvångsmässiga detaljregleringar för betalningsströmmarna som föreslås, förbättrar enbart bankernas lönsamhet och försämrar postverkets/postgirots. Jag kan därför inte ansluta mig till förslagen.

Utredningen föreslår att den kund som har ett till bankgirot anslutet bankkonto skall kunna beordra sin bank att överföra medel från detta konto via bankgirot till ett postgirokonto. Den som har ett postgirokonto skall kunna beordra postgirot att överföra medel till ett bankgiroanslutet bankkonto. Utredningen kallar en sådan transaktion för direktgirering och menar att den skall bli till nytta för alla berörda parter samtidigt som man kan uppnå en minskning av hanteringen av kontanter.

Förevarande förslag berör inte den stora allmänheten, eftersom endast ca 70 000 privatpersoner har bankgiroanslutna bankkonton. Däremot underlättas givetvis företagens möjligheter att överföra medel från de inte räntebärande postgirokontona till olika bankgiroanslutna konton. Någon egentlig ny trafik i motsatt riktning, dvs. från bankkonto till postgirokonto, torde inte uppkomma. Detta sammanhänger med att någon medelsplacering med hänsyn till företagens räntemedvetenhet inte sker på inte räntebärande postgirokonton.

Eftersom förslaget till direktgireringar främst avser företagen kommer utflödet av medel från postgirot till bankerna att bli stort. Utflödet beräknas påverka företagens postgirokontobehåll-

ningar med 10-15 %, dvs. en minskning med ca 250 mkr. Detta ger en årlig ränteförlust för postgirot i storleksordningen 25 mkr.

Den s.k. direktgireringen skall enligt utredningen inte avgiftsbeläggas utan de båda girosystemen skall nettovis erlägga varandras kostnader. Detta kan inte accepteras utan den kontohavare som beordrar överföringen bör betala en självkostnadsersättning i storleksordningen 5-7 kr. Det är naturligtvis riktigt att ange att en girering inte f.n. avgiftsbelägges av postgirot eller bankerna, men detta beror ju på att en girering enligt vedertagen definition är en transaktion mellan konton inom ett system. Den föreslagna direktgireringen är en utbetalningstransaktion och bör som sådan avgiftsbeläggas.

Slutligen vill jag beträffande direktgireringen konstatera att den inte påverkar företagens medelshantering och sålunda inte minskar hanteringen av kontanter i märkbar omfattning.

I sin sammanfattning föreslår utredningen vidare att det skall införas en s.k. prestationsplikt för bankerna. Bankerna skall sålunda författningsmässigt på skäliga villkor förmedla betalningar genom bankgiro och postgiro. Den föreslagna prestationsplikten för bankerna är endast en del av den plikt som gäller för postverket/postgirot. I kapitel 4, Postverkets prestationsplikt, anges nämligen att: "postverket är förpliktat att tillhandahålla en likvärdig service över landet och behandla kunderna lika. — Med detta avses en skyldighet för postverket att genom ett över hela landet utbrett nät av postanordningar erbjuda en viss minimiservice och att upprätthålla denna även i områden i vilka den ej är ekonomiskt bärkraftig. — Verkets serviceplikt inkluderar automatiskt postgiroservice."

Den nu beskrivna service- eller prestationsplikten för postverket/postgirot kan inte åläggas bankerna eftersom bankerna saknar resurser härför. Därmed kvarstår den ekonomiskt mest betydelsefulla skillnaden i konkurrenssituationen mellan bankerna och postgirot.

Utredningen föreslår fortsättningsvis att bankerna får en uttryck

lig skyldighet att lösa in postgirots utbetalningskort och postkontoren en motsvarande skyldighet avseende bankgirots utbetalningsavier. Detta förslag skulle vara till viss fördel för postgirot. Jag kan inte ansluta mig till denna uppfattning om förslagetts effekt. Bankerna får ju därmed utan kostnad tillgång till samtliga postkontor och lantbrevbärare, dvs. postgirots viktigaste konkurrensfördel. Visserligen får postgirot tillgång till bankkontoren, men eftersom dessa är lokaliserade till tätorter där jämväl postkontor finns medför förslaget ingen fördel för postgirot. I stället kan man konstatera att förslaget p.g.a. bankkontorens lokalisering medför ett trafikbortfall för postkontoren som på sikt kan bli omfattande. Dessutom kommer med säkerhet många utbetalningskort att ersättas av bankgirots utbetalningsavier, vilka enligt förslaget utan kostnad för bankerna skall utbetalas av postkontoren. Jag avstyrker därför förslaget.

Utredningen föreslår beträffande postgirots inbetalningskort att bankerna generellt skall åläggas att ta emot dessa. Bankerna bör därvid för egen räkning uppbära postgiroinbetalningsavgiften men får därutöver inte tillämpa någon prohibitiv avgift.

Det kan inte bortses från att förslaget medför vissa fördelar för postgirot. Inbetalningskortet kan ju användas på både bank- och postkontor. Däremot påverkar förslaget negativt utnyttjandet av postkontoren i framförallt tätort. Här kan jag hänvisa till den överströmning av inbetalningskort som skett från postkontor till PKbankskontor.

Erfarenheterna pekar således mot att det på sikt kommer att bli en markant överströmning från post- till bankkontor. Om man trots allt antar att inbetalningskortsvolymen på postkontoren endast sjunker med 20 %, medför förslaget ett bortfall för postverket i kostnadstäckning för kvarvarande kontorsorganisation med nära 90 mkr årligen. Dessutom tillkommer en förlust i avgiftsintäkter för postgirot på 45 mkr. I denna förlust ingår då inte utredningens beräkning av avgiftsförlusten på 10-20 mkr för de inbetalningskort som redan nu tas emot av bankkontoren.

I sammanhanget diskuterar utredningen möjligheten att införa ett

krav på att bankgirots inbetalningsavier skall tas emot av postkontoren. Det framhålls dock att detta krav på sikt skulle ge postgirot en så betydande konkurrensnackdel att balansen mellan girosystemen rubbas i betydande mån. Jag ansluter mig till denna uppfattning och erinrar om att jag under utredningens gång framhållit att det angivna kravet på kortare eller längre sikt skulle beröva postgirot en stor del av dess behållningar och därmed bli ödeläggande för postgirots möjligheter att fortleva och utvecklas.

Utredningen föreslår därefter att en gemensam inbetalningsblankett skall utformas. På denna blankett kan anges respektive kontonummer i girosystemen och den optiska kodraden i läsfältet göras gemensam. Vidare föreslås att om blanketten utnyttjas på bankkontor skall den gå till bankgirot. Har den använts på postkontor sändes den till postgirot.

Det är ställt utom allt tvivel att ett införande av den gemensamma blanketten skulle medföra ett avsevärt trafikbortfall för postgirot och ett motsvarande transaktionsbortfall i postkassorna.

Förslagets negativa konsekvenser förstärks av det tidigare angivna förslaget från utredningens sida att postgirots inbetalningskort skall tas emot av bankkontoren. Bankgirot kan därmed - om man så vill - slopa sitt eget kontonummersystem och uppnå en total anpassning till postgirosystemet. Därigenom blir den dominerande andelen av de s.k. OCR-inbetalningskorterna nämligen direkt gemensamma i de båda girosystemen. Alla på bank mottagna inbetalningskort kan sålunda bli bankkontoinsättningar och möjlighet till ekonomisering av banktransaktionerna erhålles. Bankerna kan därmed sägas ha uppnått ett av sina syften med utredningen, nämligen att överföra de lönsamma avistamedlen från postgirot till sig själva. Härigenom påverkas balansen mellan bankerna och postgirot i betydande mån och därmed blir förslaget om gemensamma blanketter stridande mot utredningens direktiv.

Införandet av en gemensam blankett kommer på rätt kort sikt enligt min uppfattning att minst medföra ett 30-procentigt bortfall av inbetalningskort i postkassorna. Detta innebär en bris-

tande kostnadstäckning för kvarvarande transaktioner på ca 135 mkr/år. Härtill kommer ränteförluster på ca 60 mkr/år samt bortfall i avgiftsintäkter på ca 65 mkr/år.

Introduktionen av den gemensamma blanketten medför, som ovan angavs, en likriktning av girosystemen. Därmed kvarstår inget incitament till produktutveckling eller införande av serviceförbättrande åtgärder för postgirots kontohavare eftersom betalarna kan negativt påverka vår intäktsbild genom att i stor omfattning nyttja bankerna. Denna situation påverkar också postgirots driftekonomi därigenom att nuvarande stordriftsfördelar bortfaller. Detta i sin tur leder fram till krav om serviceinskränkningar för att uppnå balans i postgirots ekonomi. Postverkets ekonomi påverkas på motsvarande sätt och tvingar fram en anpassning av kontorsorganisationen. Det förtjänar i sammanhanget att påpekas att nuvarande organisation till sin större del baseras på enmansbetjänade postkontor och den förutsatta kostnadsanpassningen kan då på längre sikt inte uppnås på annat sätt än genom indragning av dessa kontor.

Vad det gäller statliga in- och utbetalningar har utredningen framhållit att mera genomgripande förändringar av det statliga betalningsväsendet får starkt negativa konsekvenser för postgirots ekonomi. Härtill vill jag endast tillägga att den nuvarande statliga betalningsförmedlingen är en förutsättning för att postgirot skall kunna fullgöra sin prestationsplikt utan stöd över statsbudgeten.

Beträffande återbetalning av överskjutande skatt föreslår utredningen med stor tvekan att möjlighet öppnas för skattskyldig att få överskjutande skatt insatt på bankkonto, personkonto eller postgirokonto. Tveksamheten har grundats på många olika faktorer som alla närmare berörts i utredningen. Jag anser för egen del dessa faktorer vara så tungt vägande att någon ändring av nuvarande former för återbetalning av överskjutande skatt inte erfordras. Jag avstyrker därför förslaget.

Slutligen anges i sammanfattningen att utredningen inte ansett sig böra föreslå någon ändring i det förhållandet att skattelik-

viderna utan undantag skall passera postgirot. Jag ansluter mig till denna uppfattning.

Utredningen framhåller att förslagen till förändringar sammantaget medför för- och nackdelar som väger någorlunda jämnt för de båda girosystemen. Varje förslag bör enligt utredningens åsikt ses som en del av en helhet. Som jag ovan visat innebär förslagen till förändringar på sikt för koncernen postverket ett årligt inkomstbortfall på lågt räknat över 200 mkr och krav på en kostnadsanpassning för kvarvarande verksamhet genom olika åtgärder motsvarande ytterligare omkring 225 mkr per år.

De anpassningsåtgärder som skulle behöva vidtas - serviceförsämringar, personalreduceringar och avgiftshöjningar - skulle för den stora allmänheten bli mera kännbara än de kortsiktiga fördelar som något av utredningens förslag kan tänkas få för företagen och en begränsad privatpersonskrets. Jag anser att ett genomförande av utredningens förslag skulle rycka undan grundvalarna för postverksamheten.

2 Särskilt yttrande av experten Ingvar Anderberg

Sammanfattning

Utredningen konstaterar att det föreligger fundamentala skillnader mellan bankgiro och postgiro. Medan postgirot är ett kontoförande system utgör bankgirot en serie banktjänster som tillkommit för att bankkunden bättre skall kunna utnyttja sitt bankkonto. Direkta jämförelser blir därför i många fall helt felaktiga. I praktiskt hänseende konkurrerar systemen på många punkter. I direktiven angavs att utredningen skulle sträva efter ytterligare jämställdhet för de båda systemen. Även i utredningen pekas på värdet av konkurrens. Framlagda förslag lever inte helt upp till denna målsättning, särskilt när det gäller de statliga betalningarna.

Enligt utredningens mening föreligger brister i det samlade utbudet av tjänster från giroinstituten. Exempelvis är möjligheterna att utföra bankgirotransaktioner på posten och vice versa begränsade. Bankerna har dock gått längre i sina serviceåtaganden än postverket/postgirot.

Utredningsförslagen innebär åtskilliga serviceförbättringar. De är dock inte lika långtgående för alla kundkategorier. För privatpersonerna föreslås många tidigare olägenheter bli avvecklade, medan andra grupper lika angelägna behov av en rationell betalningsförmedling delvis blivit obeaktade. Således avstår utredningen från förslag till ändringar i de lagar och förordningar som hittills utgjort de största begränsningarna för utvidgad service. Särskilt hindrande härvidlag är de författningar som å ena

sidan tvångsstyr betalningar in till staten över postgirot och å andra sidan ålägger statsverket att företrädesvis utnyttja postgirot rutiner för betalningar ut från statsverket.

Utredningens förslag om direktgirering synes uppfylla kraven på förbättrad service för såväl betalare som betalningsmottagare. Mottagare bör genom detta exempelvis ges möjlighet att få pengar girerade även från statlig myndighet direkt till sitt bankgiroanslutna bankkonto.

Valfri inlösen av utbetalningsavier på bank- eller postkontor ger också allmänheten bättre service. Ersättningsfrågan mellan systemen borde dock ha reglerats i konsekvens med vad som gäller i övriga fall då man utför service åt varandra.

Det är tillräckligt med en av de delreformer som utredningen föreslår beträffande inbetalningarna för att ge allmänheten önskad service. Antingen kan man göra nuvarande inbetalningskort mer generellt användbara eller introducera en gemensam blankett.

Att bankerna åläggs att ta emot postgiroinbetalningar f.v.b. till postgirot men att det inte krävs av posten att på motsvarande sätt ta emot bankgiroinbetalningar är helt oacceptabelt. Det sammanfaller inte heller med utredningens direktiv om strävan mot jämställdhet.

Allmänhetens önskemål tillgodoses bäst om postgiroinbetalningar tas emot av bank och bankgiroinbetalningar av posten. En förutsättning för detta förslags genomförande är dock att varje institutgrupp erhåller skälig ersättning för de tjänster som utförs för den andra gruppens räkning.

Om en sådan lösning inte kan uppnås bör alternativet med en gemensam blankett aktualiseras.

I fråga om statliga betalningar - där det enligt direktiven skulle undersökas om inte dessa med fördel skulle kunna gå via båda systemen - visar utredningen alltför stor återhållsamhet. Bankgirot föreslås endast kunna medverka indirekt, exempelvis genom

bankkundernas möjlighet "att direktgirera betalning av skatt från bankgiroanslutet bankkonto till skattemyndighets postgirokonto". På detta område etableras ingen jämslällldhet och dessutom framstär det som klart orationellt att inte statliga medel, både via bankgiro och postgiro, inlevereras direkt till riksbanken.

Det statliga redovisningssystemet, system S, som innebär en läsning av statsverkets medel på postgirokonton under flera dagar, har inte jämförts med andra alternativ. I stället föreslås att detta och andra kundförhållanden mellan postverket och staten utreds i särskild ordning. Att så sker är i och för sig välbetänt, men det har också inneburit att system S föreslås t.v. förbli oförändrat. Härigenom har utredningen på ett olyckligt sätt begränsat förutsättningarna för angelägna reformer som skulle ha kunnat ge både staten och allmänheten fördelar.

Beträffande bankernas medverkan i uppbörd av skatt och avgifter hänvisar utredningen till prop. 1978/79:161 med förslag om ny uppbördsordning för inkomstskatt. De motiv som anförts för att avvakta med en utvidgning till andra skatteformer, såsom mervärdeskatt, arbetsgivaravgifter m.m., framstår inte som tunga nog för att förneka allmänheten en sådan serviceförbättring.

Kontoinsättning vid återbetalning av överskjutande skatt är en välkommen serviceförbättring. Det vore dock rimligt att sådan betalning skall kunna göras utan särskild viljeyttring från mottagaren direkt till dennes lönekonto.

Utredningsförslagen innebär i många avseenden en konservering av inte alltid rationellast möjliga teknik och resulterar bl.a. i en överströmning av kostnadskrävande transaktioner till bankerna/bankgirot. Utredningen skulle ha kunnat föreslå åtgärder för att i högre grad rationalisera betalningsförmedlingen för allmänheten i linje med teknik som redan finns och planeras inom bankerna och bankgirot. Exempel utgör kontoinsättningar och automatiskt giro.

I övrigt kan bl.a. framhållas att utredningen i många fall hänvisar till personalpolitiska konsekvenser som uppges utgöra hinder

för mer långtgående förbättringar för allmänheten. Sådana hänsyn har inte fått något konsekvent genomslag i utredningen. Relativt blygsamma förväntade effekter har fått utredningen att avstå från exempelvis en utvidgning av bankernas/bankgirots roll i skatteuppbörd m.m. där det är fråga om ganska få transaktioner medan förslag framläggs om att postgiroinbetalningar skall förmedlas av bank, där en betydande överflyttning av transaktioner från det ena systemet till det andra inte kan uteslutas.

Utredningen framläggs som ett "paket", där för- och nackdelar för de båda systemen bedömts väga ganska lika. Det är en ambition som inte har något stöd i utredningens direktiv och som inneburit onödiga begränsningar i utredningens handlingsfrihet. Mindre förskjutningar kunde ha givit många ytterligare förbättringar för allmänheten. "Vågskålarna" ger dessutom genom utredningens förslag ytterligare utslag till postgirots förmån. Medan ett flertal delförslag kan bedömas som relativt marginella föreslås postgirot erhålla en helt ojämförlig fördel i förslaget att bankerna ensidigt skall förmedla postgiroinbetalningar.

Utredningen utmynnar i slutsatsen att det för det praktiska genomförandet torde vara tillräckligt att statsmakterna uttalar sig till förmån för föreslagna ändringar. Emellertid förutsätts på många punkter att förslagen får fastare former först efter vissa förhandlingar om detaljutformningen av såväl teknik som ersättningsfrågor. Beslutar statsmakterna göra ett sådant uttalande bör detta med fördel kompletteras med vissa anvisningar om förutsättningarna och formerna för sådana förhandlingar.

Jämställdhet och konkurrens

Av såväl direktiven som föreliggande utredning kan klart utläsas att en rationell girohantering och en fortsatt utveckling till gagn för kunderna ligger i att konkurrens upprätthålls mellan flera parter på marknaden. I utredningen framkommer också att bankgirot och postgirot, även om de i en rad avseenden kan erbjuda kunderna relativt likvärdiga produkter i olika betalningssituationer, är så fundamentalt olika att jämförelser mellan systemen i fråga om serviceutbud, storlek, marknad m.m. i många fall

kan bli missvisande just genom dessa olikheter.

Detta till trots förutsättes att rimligt likvärdiga villkor måste gälla för att konkurrensen skall få önskvärda effekter och resultat. Detta synes ha varit utgångspunkten i direktiven när det som central uppgift angavs för utredningen att den skulle undersöka de för- och nackdelar som är förenade med att jämställa bankgiro- och postgirosystemen i olika avseenden. Särskild vikt skulle vidare läggas vid möjligheten att "låta betalningar till och från statsverket göras över både bank- och postgirot".

Genom sina detaljförslag söker utredningen i en rad praktiska hänseenden reducera tidigare skillnader i jämställdhet. Utredningen avstår dock från att föreslå ändringar just på det avsnitt direktiven prioriterat, nämligen de statliga betalningarna. Postgirot blir således även fortsättningsvis gynnat i detta avseende och det sker i stor omfattning till priset av begränsningar i den service som eljest skulle kunna ha erbjudits de betalningsförmelande systemens kunder, till vilka skall räknas inte bara privatpersoner utan även företag och företagare, organisationer, staten, kommuner, landsting m.fl.

Så länge skyldighet föreligger för statlig myndighet att enbart anlita postgirot och den statliga uppbörden och redovisningen exklusivt bygger på postgirokonton kan ingen rimlig jämställdhet etableras. På detta område avstår man då också från den konkurrens som enligt alla bedömare givit så förtjänstfulla effekter på andra områden. Denna brist på jämställdhet drabbar inte i första hand hänkerna och bankgirot utan allmänheten, både som kunder i systemen och som skattebetalare.

Serviceutbudet

Enligt utredningens mening föreligger brister i det samlade utbudet av tjänster från giroinstituten. Huruvida läget kan betecknas sålunda kan möjligen diskuteras. Det är dock ovedersägligt att servicen gentemot allmänheten har vissa begränsningar när det gäller möjligheten att utföra bankgirotransaktioner på posten och vice versa. Dessa begränsningar är till viss del hänfö-

liga till det faktum att de två girosystemen fungerar åtskilda. Det förtjänar att noteras att bankerna gått längre i serviceåtgången i detta hänseende än postverket/postgirot. De största begränsningarna beror på ovannämnda lagar och förordningar. Särskilt hindrande är de många författningar rörande skilda slag av statlig uppbörd som tvångsstyr betalningar in till staten över postgirot samt förordningen 1974:591 som ålägger statsverket att företrädesvis utnyttja postgiro rutiner för betalningar ut från statsverket. Dessa begränsningar borde utredningen ha övervägt och föreslagit konkurrensfrämjande lättnader i.

Direktgireringar

Att det skapas möjlighet till direktgireringar mellan konton inom de olika systemen är ägnat att förbättra servicenivån för kunderna i vardera systemet. En kund som i sina ekonomirutiner arbetar integrerat med något av systemen, såsom bankgirots datatjänst för leverantörsbetalningar eller postgirots fakturabetalningsservice, kan undvika kostsamma särrutiner och på enhetligt sätt dirigera likvid till både bank- och postgirokonton. På detta avsnitt föreslår utredningen också logiska avräkningsnormer mellan systemen genom att hävda principen att det system som netto erhåller flest transaktioner från det andra skall ersätta detta för det praktiska merarbetet.

Som ett troligt användningsområde för direktgireringsrutiner nämner utredningen skattebetalningar från bankgiroanslutna bankkonton till av författning angivna postgirokonton. Även om exemplifieringen är begränsad får härutöver förutsättas att direktgirering även skall kunna göras åt andra hållet, således att statsverket vid utbetalningar skall göra direktgireringar till bankgiroanslutna bankkonton om mottagaren uttalar önskemål härom. Den avgörande fördelen med direktgireringar ur mottagarens synvinkel är således att denne utan större olägenhet för avsändaren - som når fram till ett visst konto oavsett om bankgiro- eller postgiro rutiner utnyttjas - kan begära likvider till det konto som av förräntnings- eller andra skäl föredras av mottagaren. Denna för giroinstitutens kunder mycket viktiga aspekt på värdet av direktgireringar har beklagligtvis inte närmare behand-

lats av utredningen när det gäller förmedling av likvider från staten till allmänheten. I det fortsatta arbetet med hithörande frågor är det därför angeläget att det klart preciseras att även statsverket skall utnyttja möjligheterna till direktgirering.

Inlösen av utbetalningar

Att utbetalningsavier av mottagare fritt kan inlösas på bank- eller postkontor får anses som en väsentlig serviceförbättring. Utredningen föreslår dock att systemen utför denna "tjänst" åt varandra utan inbördes ersättningar. Något motiv härför anges inte.

Härtill kan anföras att antalet utbetalningar via postgirot är drygt 40 miljoner st per år mot endast ca 5 miljoner st i bankgirot. Det finns därför anledning tro att bankkassorna blir väsentligt mer belastade med kontant inlösen av postgiroutbetalningar än tvärtom. Postverket erhåller full ersättning från kontoförande bank när check inlöses kontant eller kontant uttag från bankbok görs i postkassa. Att bankerna skulle inlösa postgiroavier kontant utan ersättning för den volym som överstiger postverkets inlösen av bankgiroavier framstår som orättmätigt. Mot ovan angivna bakgrund förefaller det således skäligt att utredningens förslag kompletteras med en rekommendation om att parterna bör bygga ut nuvarande avtal om inbördes ersättning till varandra med ersättningsnormer för inlösta utbetalningar. Samtidigt bör parterna även reglera de säkerhets- och ansvarsfrågor m.m. som aktualiseras i detta sammanhang.

Inbetalningar

Den förmodligen kännbaraste nackdelen för allmänheten - och då särskilt privatpersonerna - vad beträffar åtskillnaden mellan systemen är att bankgirots blanketter inte alls förmedlas av postgirot och att postgirots inbetalningsblanketter endast i begränsad omfattning eller mot relativt höga avgifter förmedlas av bank. För att förbättra servicen gentemot allmänheten föreslår utredningen därför att bankerna/bankgirot skall åläggas att förmedla postgiroblanketter utan att motsvarande krav skall ställas på

postverket/postgirot beträffande bankgiroblanketter. Som en kompletterande åtgärd föreslår utredningen vidare att en gemensam blankett introduceras.

De två delförslagen har i grunden samma syfte och får också samma funktion, nämligen att allmänheten fritt kan välja inbetalningsställe när mottagare utsänt postgiroblankett eller gemensam blankett i förväg. Att föreslå dessa båda åtgärder framstår dock som onödigt och motsägelsefullt. Postgiroblanketten och den gemensamma blanketten skulle i de flesta avseenden vara likvärdiga för betalaren och med varandra konkurrerande alternativ för betalningsmottagaren.

Att emellertid ålägga bankerna att ensidigt förmedla postgiroinbetalningar skulle vara klart diskriminerande för bankerna/bankgirot. Det skulle innebära att bankerna ålades en prestationsplikt som sträckte sig längre än den postverket/postgirot tidigare ansetts ha. Vidare skulle en sådan lösning inte fullt ut ge allmänheten eftersträvad valfrihet. En betalare med bankgirodokument skulle även fortsättningsvis vara utestängd från postkontor. Detta delförslag är därför redan på principiella grunder helt oacceptabelt.

Som huvudskäl för att avstå från ett enligt utredningens egen terminologi "önskvärt och följdriktigt" krav på postverket/postgirot att förmedla bankgiroinbetalningar anføres att ett sådant krav kunde medföra stora negativa konsekvenser för postverket/postgirot. Betalningsmottagarna kunde förväntas föredra bankkonton som mottagarkonton, medan inbetalarna fortsätter att främst utnyttja postkassorna för inbetalningar. Med andra ord skulle posten stå för ett betydande kassaarbete medan inlåningsmedlen alltmer samlas på bankkonton.

När utredningen behandlar det motsatta förhållandet, dvs. bankernas förmedling av postgiroinbetalningar, föreslås överraskande nog att inlåningsmedlen skall överföras till postgirot och att inbetalningsavgiften i bank dessutom skall begränsas till den avgift postgirot fastställer. Det innebär att postgirot erhåller inlåningsmedlen, medan bankerna svarar för kassaarbetet.

Ett sådant förslag får naturligtvis lika orimliga konsekvenser varre sig posten står för kassaarbetet och bankerna erhåller inlåningen eller parterna byter plats. Bakgrunden härtill är att de nuvarande avgifterna som sådana inte täcker kostnaderna för en inbetalning i någondera institutgrupperna. Det tyngsta delmomentet i kostnaderna utgörs f.ö. av kassatjänsten. Mot kostnaderna vägs i både posten och bankerna inte bara inkomster i form av avgifter utan också vad som erhålles genom de inlåningseffekter inbetalningarna medför.

Om en institutgrupp åläggs utföra kassatjänst för den andres räkning framstår det därför som självklart att en ekonomisk reglering bör ske mellan grupperna så att förmedlande institut erhåller en ersättning som åtminstone innebär full kostnadstäckning. En sådan praxis gäller redan på marknaden, såsom påpekats ovan i avsnittet "Inlösen av utbetalningar".

Skall bankerna således åläggas förmedla postgiroinbetalningar måste oreserverat samma krav ställas på postverket/postgirot vad avser bankgiroinbetalningar. Vidare får förutsättas att ovannämnda avräkningsnommer etableras för de arbetsuppgifter institutgrupperna utför åt varandra. Varje institutgrupp kan då påräkna ett någorlunda rimligt ekonomiskt utfall för sina insatser beträffande allmänhetens inbetalningar, oavsett om en viss omstrukturering sker med avseende på var mottagarkontona placeras eller allmänheten gör sina kassatransaktioner.

Om ovan föreslagen uppläggning av olika skäl inte kan ifrågakomma bör alternativet med en gemensam blankett övervägas. En sådan reform bör då inte kombineras med krav åt någondera hållet att den andra institutgruppens inbetalningshandlingar skall mottagas och vidarebefordras. Först under sådana förhållanden får en gemensam blankett skäliga villkor för att tränga ut på marknaden och ge de serviceförbättringar som eftersträvas för allmänhetens del. Blir detta alternativ aktuellt är utredningens förslag välgrundat att inbetalda medel skall uppsamlas för mottagarens räkning inom den institutgrupp som svarar för kassatjänsten. Vidare framstår det då också som en självklarhet att statsverket accepterar en gemensam blankett så att inte staten som betalnings-

mottagare begränsar betalarnas valfrihet. Med de förändringar som diskuterats under "Statliga betalningar" kan de statliga medel, som med gemensam blankett redovisas till ett bankgironummer, vidarebefordras till vilka mottagarkonton statsverket än må anvisa.

På detta avsnitt har utredningen också berört avgiftsfrågorna och bl.a. föreslagit en gemensam avgiftsnivå i bank och post i fråga om förmedling av postgiroinbetalningar. Häremot kan anföras att sådana åtgärder inte synes nödvändiga av flera skäl. Den redan befintliga priskontrollen - från regeringen beträffande postgiroavgifterna och från bankspektionen beträffande bankavgifterna - kan utnyttjas även i detta avseende. Den eftersträvar konkurrensen torde f.ö. innebära att bankerna och postverket i ett längre perspektiv förändrar sina produkter och sitt serviceåtagande i olika riktning och att därför kostnadsläget i de båda systemen inte alls kommer att motivera en gemensam prisnivå.

Statliga betalningar

Betalningar in till statsverket - uppbördsmedel m.m. - kanaliseras i huvudsak genom det statliga likvid- och redovisningssystemet, system S. Inom detta flyttas sedan medlen under ett antal dagar "trappstegsvis" över olika nivåer av postgirokonton innan de når fram till riksbanken och därmed påverkar statens upplåningsposition. Denna uppläggning innebär, som framgår av ett särskilt avsnitt i utredningen, att postgirot utan ersättning till statsverket får disponera betydande belopp av statliga medel som postgirot kan förränta i PKbanken. Härutöver tillkommer betydande summor av statliga medel som inte berör system S men som på annat sätt ger postgirot inlåningstillskott. Vidare engageras postgirot, eller i vissa fall postverket, i statliga ubetalningsrutiner av olika slag inom vilka statliga medel överförs till postverket/postgirot med viss framförhållning och med betydande inlåningseffekter som följd. För de senast nämnda rutinerna erhåller vidare postverket/postgirot särskild ersättning som innebär betydande intäkter.

Hur intäkterna totalt står i relation till motsvarande kostnader finns inga uppgifter tillgängliga om och utredningen har heller inte ansett sig ha anledning närmare undersöka dessa förhållanden. I stället föreslås att det totala kundförhållandet mellan postverket och staten utreds i särskild ordning. Att en förut-sättningslös analys senare genomförs på detta område framstår som välbetänkt. Det kan också vara förståeligt att så inte skett inom denna utredning mot bakgrund av direktivens uppmaning till utredningen att arbeta med stor skyndsamhet. Det är dock beklagligt att ett sådant underlag inte funnits tillgängligt med hänsyn till den centrala betydelse dessa spörsmål har för de ställningstaganden i olika avseenden utredningen tagit.

Utredningen föreslår således inga väsentliga förändringar när det gäller de statliga betalningarna och fäller bl.a. omdömet att system S torde kunna betraktas som rationellt och att det som grundsystem kan förmodas tillgodose ställda krav. I utredningen framhålls dock att system S bygger på postgirots nuvarande teknik och att RRV - såsom framgår av avsnitt 8 i utredningen - tydligen anser att ytterligare åtgärder på sikt kan vidtas för att statliga medel skall bli inlevererade till riksbanken snabbare än nu.

Utan att avvakta resultatet av en särskild utredning om kundförhållandet mellan postverket och staten - som i första hand torde påvisa det ekonomiska utfallet - kan konstateras att de statliga likviderna tekniskt redan nu kan lösas från redovisningsprocessen som i dag tar i anspråk ett flertal dagar. Om likviderna direktdirigerades till statsverkets checkräkning i riksbanken - både via bankgiro och postgiro - skulle de statliga medlen bli snabbare disponibla och helt andra förutsättningar erbjudas för en mer rationell hantering av statliga betalningar. Denna omläggning kan naturligtvis inte ske utan att postgirot ersätts på annat sätt än genom ränteeffekter för ett eventuellt fortsatt arbete med den statliga redovisningen. Härvidlag torde inga principiella hinder föreligga för ett upphandlingsförfarande från statens sida liknande det som utnyttjas när staten tar tjänster i anspråk i annat avseende.

Med en sådan lösning skulle de i postgirot bundna statliga med-

len frigöras, vilket också berörts i utredningen. Ett mot detta belopp svarande upplåningsbehov för statsverkets del skulle då bortfalla. Ett viktigt resultat av en sådan förändring skulle bli att kostnaden för statsskulden permanent kunde ligga på en lägre nivå än den nuvarande med motsvarande effekt på statsutgifterna. Denna inbesparing kan bl.a. utnyttjas till betalning för redovisningsarbetet i system S om ovan omtalad omläggning genomförs. Nettoeffekten härav torde med all sannolikhet motsvara direktivens krav att "statliga bidrag eller ersättningar via statsbudgeten inte får öka p.g.a. att betalningsuppdragen fördelas annorlunda".

Om principerna för ersättningen till postgirot för hanteringen av system S förändras enligt ovan bortfaller utredningens motiv att avstå från "mera djupgående förändringar i fråga om statliga in- och utbetalningar" för att undvika negativa effekter på postgirots ekonomi. Om postgirot i ett sådant läge garanterades en rimlig ersättning för sina hanteringskostnader och inte som nu - en ersättning som bl.a. blir beroende av antalet "transportdagar" i system S m.m. - kan många andra förändringar övervägas. Således behöver man inte föreskriva att betalningar till staten som gjorts över bank skall transporteras omvägen över ett antal postgirokonton. Likviderna kan då direktföras till riksbanken liksom likvider inkomna över postverket/postgirot.

Utan olägenhet för statsverket i något avseende och utan att postverkets/postgirots ekonomi hotas kan statliga verk och myndigheter utrustas med bankkonton - i riksbanken eller annan bank - som med fördel och för allmänhetens bekvämlighet kan anslutas till bankgiro.

För fullständighetens skull bör tilläggas att myndigheter och verk kan utrustas med bankgironummer även utan att ovannämnda omläggning genomförs och utan direkt negativa effekter på postgirot. Kopplat till ett bankgironummer, som utnyttjas som sorteringsbegrepp, kan således ligga vilket som helst statligt konto, t.o.m. ett postgirokonto. Mottagna likvider till en myndighets bankgironummer kan då gå den väg staten anvisar, exempelvis via system S. Den enda skillnaden blir att mottagande myndighet får kontoutdrag/insättningsuppgift från både postgirot och bankgirot.

Det är ett förhållande som gäller och fungerar väl för företag, kommuner, landsting, affärsdrivande statliga verk, organisationer m.fl. och kan med god vilja fås att fungera även hos statliga myndigheter.

Bankernas medverkan i skatteuppbörd

Enligt proposition 1978/79:161 föreslås att betalning av skatt på jämbördiga villkor skall kunna göras både via bank och postverket. Inbetalning av skattemedel föreslås vidare ske med hjälp av bl.a. vanliga inbetalningskort av OCR-typ och att således skattebetalningar i tekniskt hänseende därmed likställs med betalningsuppdrag i allmänhet. Vidare fastställs att skattemedel även t.v. skall redovisas till särskilda postgirokonton. I det senare fallet föreslår inte utredningen någon ändring.

Mot denna bakgrund och med hänvisning till vad som ovan anförts om system S kan noteras att inga hinder behöver föreligga för inrättande av bankgironummer i den statliga uppbörden. Med fördel kan dessa nummer vara desamma i både bankgirot och postgirot. Likviderna kan sedan, bakom bankgironumret som sorteringsbegrepp, dirigeras till av statsverket angivet slutkonto oavsett om detta blir ett bankkonto, riksbankskonto eller postgirokonto. Det detaljerade redovisningsmaterialet kan härefter distribueras till ansvarig myndighet såsom redan sker i OCR-service för företag, organisationer m.fl.

Utredningen anger dock i detta senare avseende två redovisningsmetoder för informationsöverföringen till ansvarig myndighet, i fråga om inkomst- och förmögenhetsskatt således länsstyrelserna. Som skäl för att statsverket kan se fördelar med en s.k. direktinsändningsmetod, dvs. att bankkontoren åläggs att utsortera skattebetalningar och i särskild rutin insända dessa till postgirot, anges i första hand att man då skulle undvika redovisning från två håll. Detta måste dock vägas mot bl.a. de extra uppgifter som skulle åläggas 4 000 bankkontor i form av ökat kassaarbete, särredovisning med kontroll och avstämning samt särdistribution till postverket. Kostnadsaspekterna totalt utesluter därför s.k. direktinsändning. Hanteringen hela vägen från skattebetalare fram till statsverket liksom samordningsfrågor,

bankinterna distributionsrutiner m.m. måste beaktas.

Utredningen föreslår vidare att tillämpningen t.v. begränsas till förmögenhets- och inkomstskatt. Här är det svårt att inse varför tekniska och ekonomiska erfarenheter behöver avvaktas innan tillämpningen utvidgas till andra skatte- och uppbördsformer, såsom mervärdeskatt, arbetsgivaravgifter etc. I tekniskt hänseende finns redan 20 års erfarenhet i bankgirot eftersom ifrågakommande uppbörder kommer att utnyttja befintliga standardrutiner. Hur situationen skulle se ut för statsverket i ekonomiskt hänseende går vidare att överblicka i förväg genom att träda i förhandling med eller begära offert från bankerna.

Överskjutande skatt

Utredningen föreslår - "ehuru med stor tvekan" - att rutiner uppläggs för kontoinsättning av överskjutande skatt. Denna tvekan hänförs främst till det faktum att kontoinsättning blir aktuell en gång om året och att en och samma skattskyldig kan ha kvarskatt ett år och få återbetalning ett annat.

Dessa senast nämnda sakförhållanden är förvisso korrekt beskrivna. Det finns dock all anledning se dessa frågor i relation till de många fördelar som kan vinnas.

Till att börja med kan det konstateras att kontoinsättningar av överskjutande skatt är i linje med de önskemål allmänheten har beträffande serviceförbättringar. Således gäller att mer än hälften av skattemedlen blir insatta på bankkonto i stället för att växlas mot kontanter när nuvarande utbetalningshandling inlöses i bank.

Vidare har denna fråga åtskilliga ekonomiska aspekter. Således har bl.a. uppgivits av riksskatteverket och statskontoret i deras gemensamma utvecklingsarbete i fråga om skatteadministrationen (RS-projektet) att statsverket kunde påräkna lägre kostnader om en kontoinsättningsrutin blev aktuell. Kostnadsbesparingen uppskattades till ca 2 miljoner kr. år 1975.

Kostnadsfrågan begränsas inte heller bara till statsverket. Ef-

tersom en stor andel mottagare önskar få skattemedlen till sitt konto och dessa kontoinsättningar kommer till bank i datoriserade, centrala rutiner innebär det lägre kostnader i bank i jämförelse med att varje enskild kund uppträder i bankkassa för att få likviden insatt på konto.

Utöver detta tillkommer att övergång till kontoinsättningsrutiner ger starkare incitament till sparande av den överskjutande skatten. Detta skulle samverka med de effekter staten önskar åstadkomma i form av indragning av köpkraft som manifesteras med särskilt förmånliga sparobligationer m.m.

Vidare reduceras hanteringen av kontanta medel och värdehandlingar varigenom rånrisker m.m. elimineras. Denna senare aspekt har med kraft nyligen framhållits av Brottsförebyggande rådet som förordar en konsekvent satsning på kontoinsättningsrutiner i stället för distribution av utbetalningshandlingar. Bland bank- och postpersonal, polismyndigheter, bevakningsföretag m.fl. torde ingen som helst tvekan föreligga beträffande fördelarna med kontoinsättningar.

En teknisk aspekt i detta sammanhang är att utredningen, med hänvisning till att statsverket inte omfattas av på marknaden förekommande avtal om kontoinsättning av löner, produktlikvider m.m., föreslår att kreditinstituten varje år skall inhämta särskild fullmakt från enskilda kunder om kontoinsättning. Detta kommer att väsentligt fördyra rutinen i bankerna. Det framstår därför som angeläget att denna fråga prövas i särskild ordning varvid bör undersökas om ett generellt avtal härom kan upprättas.

Teknikfrågor

Det torde ligga i allmänhetens intresse att tillhandahålla betalningsrutiner ytterligare förenklas och att konsumentavgifterna framgent hålls på rimlig nivå. Detta förutsätter i sin tur att kontoinsättningsrutiner, automatiska girosystem m.m. får större spridning än hittills. Dessa betalningsformer är mindre kostnadskrävande och erbjuder allmänheten fler fördelar än de som dominerar i dag. En utveckling i denna riktning bör ges ak-

tivt stöd. Kontoinsättningar, som numera är den dominerande formen för exempelvis lönebetalning, kan med fördel utsträckas inte bara till pensioner och barnbidrag, vilket redan etablerats i stor skala, utan även till studiemedel, sjukpenning, återbetalning av överskjutande mervärdeskatt m.m. De automatiska girosystemen har det gemensamt att överföringar mellan konton underlättas, att blanketthanteringen därigenom begränsas, att besök och köstående vid kassa elimineras och att betalning automatiskt sker i rätt tid. Dessa rutiner finns redan på marknaden och utnyttjas för exempelvis inkassering av hyror, försäkringspremier, föreningsavgifter m.m. Som ytterligare användningsområden kan nämnas bl.a. vissa skatter och statliga avgifter.

KUNGL. BIBL.

1979-06-25

STOCKHOLM

Kronologisk förteckning

1. Utbyggt skydd mot höga vård- och läkemedelskostnader. S.
2. Naturmedel för injektion. S.
3. Regional laboratorieverksamhet. Jo.
4. Avskildhet och gemenskap inom kriminalvården. Ju.
5. Konsumentinflytande genom insyn? H.
6. Polisen. Ju.
7. Tandvården i början av 80-talet. S.
8. Löntagarna och kapitaltillväxten 1. Löntagarfonder – bakgrund och problemanalys. E.
9. Löntagarna och kapitaltillväxten 2. Den svenska förmögenhetsfördelningens utveckling. Löntagarfonder och aktiemarknaden – en introduktion. Internationella koncerner och löntagarfonder. E.
10. Löntagarna och kapitaltillväxten 3. Löner, lönsamhet och soliditet i svenska industriföretag. Vinstbegreppet. Den lokala lönebildningen och företagets vinster – en preliminär analys. E.
11. Löntagarna och kapitaltillväxten 4. Lantbrukskooperationen – ideologi och verklighet. E.
12. Svenska kyrkans gudstjänst. Band 4. Evangelieboken. Kn.
13. Konkurs och rätten att idka näring. Ju.
14. Naturvård och täktverksamhet. Jo.
15. Naturvård och täktverksamhet. Bilagor. Jo.
16. Ökad sysselsättning. Finansiella effekter i offentliga sektorn. A.
17. Kulturhistorisk bebyggelse – värd att vårda. U.
18. Museijärnvägar. U.
19. Jaktvårdsområden. Jo.
20. Anhöriga. S.
21. Plötslig och oväntad död – anhörigas sjuklighet och psykiska reaktioner. S.
22. Barn och döden. S.
23. Avgifter i staten – nuläge och utvecklingsmöjligheter. B.
24. Sysselsättningspolitik för arbete åt alla. A.
25. Nya namnregler. Ju.
26. Sjukvårdens inre organisation – en idépromemoria. S.
27. Sysselsättningspolitik för arbete åt alla. Bilagedel. A.
28. Barnolycksfall. S.
29. Lotterier och spel. H.
30. Lotterier och spel. Bilagor. H.
31. Bättre kontakter mellan enskilda och myndigheter. Kn.
32. Fastighetstaxering 81. B.
33. Fastighetstaxering 81. Bilagor. B.
34. Bilarna och luftföreningarna. Jo.
35. Rationellare girohantering. E.

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Avskildhet och gemenskap inom kriminalvården. [4]
Polisen. [6]
Konkurs och rätten att idka näring. [13]
Nya namnregler. [25]

Socialdepartementet

Utbyggt skydd mot höga vård- och läkemedelskostnader. [1]
Naturmedel för injektion. [2]
Tandvården i början av 80-talet. [7]
Utredningen rörande vissa frågor beträffande sjukvård i livets slutskede. 1. Anhöriga. [20] 2. Plötslig och oväntad död – anhörigas sjuklighet och psykiska reaktioner. [21] 3. Barn och döden. [22]
Sjukvårdens inre organisation – en idépromemoria. [26]
Barnolycksfall. [28]

Ekonomidepartementet

Utredningen om löntagarna och kapitaltillväxten. 1. Löntagarna och kapitaltillväxten 1. Löntagarfonder-bakgrund och problemanalys. [8] 2. Löntagarna och kapitaltillväxten 2. Den svenska förmögenhetsfördelningens utveckling. Löntagarfonder och aktiemarknaden – en introduktion. Internationella koncerner och löntagarfonder. [9] 3. Löntagarna och kapitaltillväxten 3. Löner, lönsamhet och soliditet i svenska industriföretag. Vinstbegreppet. Den lokala lönebildningen och företagets vinster – en preliminär analys. [10] 4. Löntagarna och kapitaltillväxten 4. Lantbrukskooperationen – ideologi och verklighet. [11]
Rationellare girohantering. [35]

Budgetdepartementet

Avgifter i staten – nuläge och utvecklingsmöjligheter. [23]
1976 års fastighetstaxeringskommitté. 1. Fastighetstaxering 81. [32] 2. Fastighetstaxering 81. Bilagor. [33]

Utbildningsdepartementet

Kulturhistorisk bebyggelse – värd att värda. [17]
Museijärnvägar. [18]

Jordbruksdepartementet

Regional laboratorieverksamhet. [3]
Naturvårdskommittén. 1. Naturvård och täktverksamhet. [14] 2. Naturvård och täktverksamhet. Bilagor. [15]
Jaktvårdsområden. [19]
Bilarna och luftföroreningarna. [34]

Handelsdepartementet

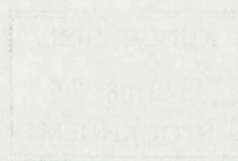
Konsumentinflytande genom insyn? [5]
Lotteriutredningen. 1. Lotterier och spel. [29] 2. Lotterier och spel. Bilagor. [30]

Arbetsmarknadsdepartementet

Sysselsättningsutredningen. 1. Ökad sysselsättning. Finansiella effekter i offentliga sektorn. [16] 2. Sysselsättningspolitik för arbete åt alla. [24] 3. Sysselsättningspolitik för arbete åt alla. Bilagedel. [27]

Kommundepartementet

Svenska kyrkans gudstjänst. Band 4. Evangelieboken. [12]
Bättre kontakter mellan enskilda och myndigheter. [31]

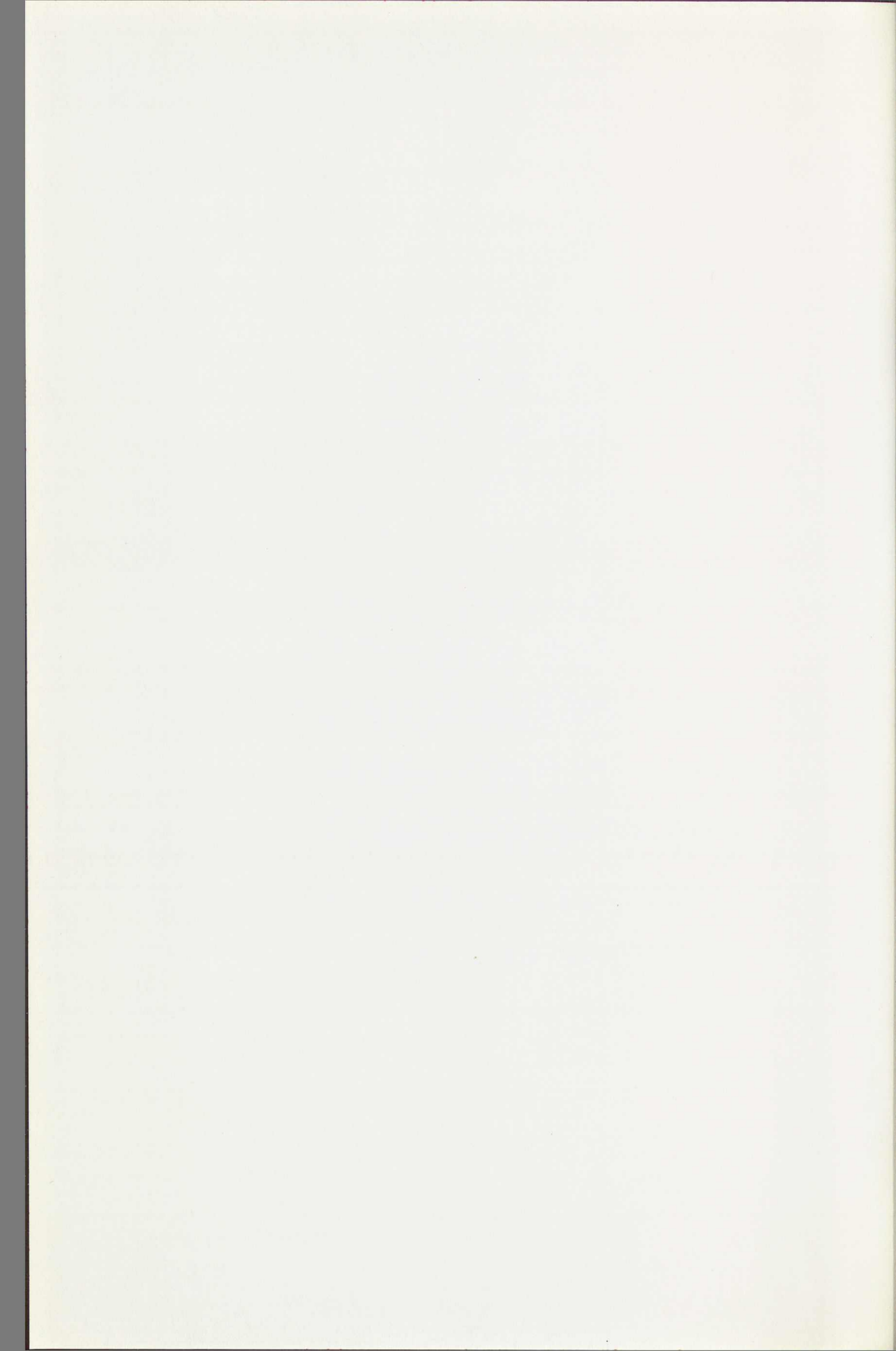

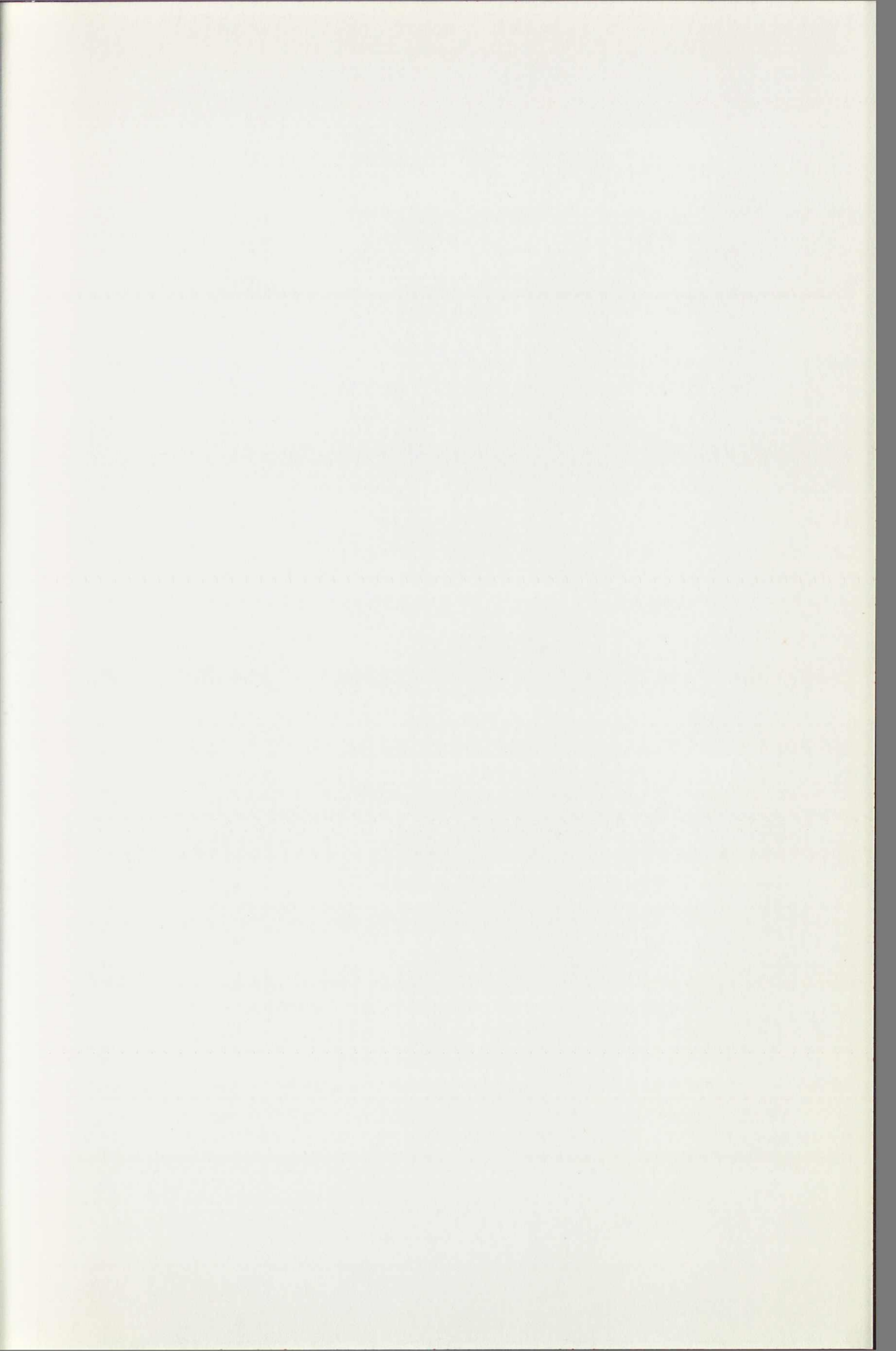
KUNGL. BIBL.

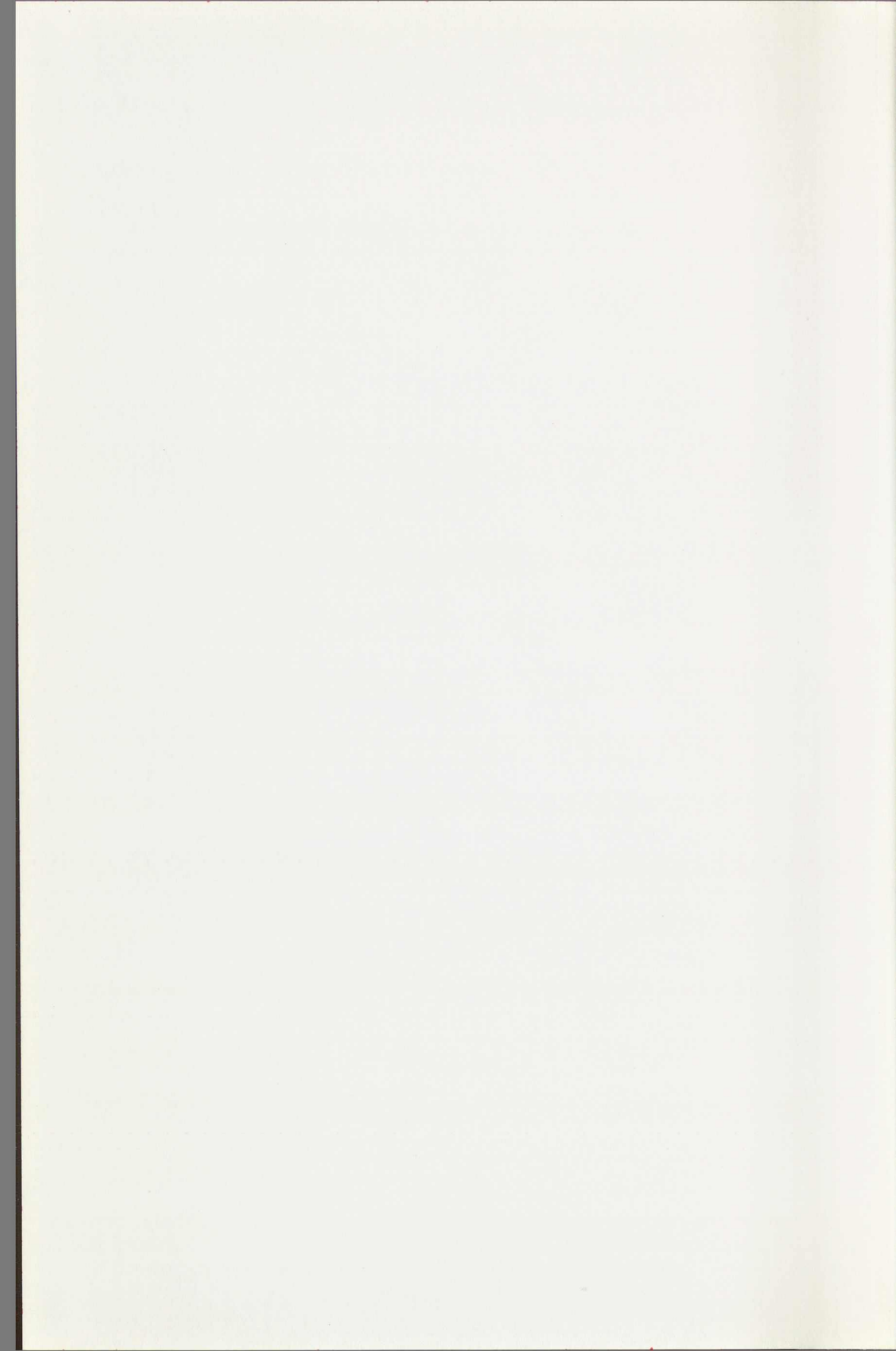
1979-06- 2 5

STOCKHOLM

10-10-1918
10-10-1918
10-10-1918

LiberFörlag
Allmänna Förlaget

ISBN 91-38-04929-5
ISSN 0375-250X